

Like barn leker mest, men er det best?

Integrering av enslige mindreårige gjennom fritidsaktiviteter

Anna Ellingsgård Nyquist

Supervisor

Hanne Sortevik Haaland

This master's thesis is carried out as a part of the education at the University of Agder and is therefore approved as a part of this education. However, this does not imply that the University answers for the methods that are used or the conclusions that are drawn.

University of Agder, 2016
Faculty of Samfunnsvitenskap
Department of Global Development and Planning

Fordord

Bacheloroppgaven min omhandlet ulovlige flyktninger i Malaysia. Opplevelsene og erfaringene mine gjennom feltarbeidet gjorde avgjørelsen enkel når jeg skulle skrive masteroppgave.

Flyktninger og integrering er både interessant, utfordrende og veldig viktig. Gjennom jobben min i en omsorgsbolig opplevde jeg hvordan såkalte 'svake i samfunnet' hadde store utfordringer med å opparbeide seg et nettverk, men at de gjennom å delta i aktivitet ofte fikk viktige bekjentskap. Dette inspirerte meg til hva som i dag er problemstillingen min.

Men, jeg ville aldri ha kommet i mål hadde det ikke vært for menneskene som har latt seg intervjuet, gi meg råd, korrekturlese, heie osv. Først og fremst vil jeg si tusen hjertelig takk til ungdommene som delte sine historier med meg, denne oppgaven er et resultat av dere! Jeg må også takke lederen og ansatte på kollektivet for enslige mindreårige i Risør. Tusen takk til veilederen min Hanne, for rådgiving og masse tips på veien. Tusen takk til NAV i Risør, og dere andre som har latt dere intervjuet både i Risør og andre kommuner. Jeg må også takke alle mine små (men store) hjelpere. Tusen tusen takk til pappa, som ikke bare har hjulpet masse til med denne oppgaven, men også de fleste gjennom hele studie. Du har støttet, heiet, 'ryddet opp' i oppgaver, og motivert meg til å i det hele tatt begynne på Universitetet. Tusen takk pappa! Og til Cal, tusen takk for alle dine gode ideer, råd og veiledning med oppgaven! Takk til fineste bestemor for masse støtte og oppbacking på veien, takk til mine nydelige venner og Leonardsen - endelig er jeg ferdig med oppgaveprat! Tusen hjertelig takk til min kjære samboer Dennis, du fortjener en medalje for din utholdenhet de siste månedene! Og sist, men ikke minst, takk til mamma for ekstra superkrefter når jeg trengte det aller mest!

Sammendrag

En polarisert og betent debatt preger tematikken omkring det store antallet mennesker som søker seg til Europa og til Norge, på flukt fra krig og fattigdom. Den største flyktningekrisen siden den 2. verdenskrig har bidratt til å bringe den politiske opinionen i Europa stadig lengre mot det populistiske og nasjonalistiske høyre, der vinklingene i all hovedsak handler om utfordringene og problemene som flyktningene bringer med seg. I det som er blitt betegnet som et kappløp mot bunnen, har de europeiske statene igangsatt et svarteperspill, der det kappes om å gjøre seg minst mulig attraktive for flyktningene. Midt i denne krisen er barna de mest sårbare av alle. Hver enkelt av dem har rett til beskyttelse i henhold til Barnekonvensjonen. Flyktningekrisen påvirker opinion også i Norge og hvordan majoritetsbefolkningen tar i mot de som er innvilget opphold her i landet.

Migrasjonsforskningen er og har vært preget av de store fortellingene, der innvandring ses i sammenheng med landets utvikling generelt. Graden av suksess eller fiasko blir ofte målt ved å se på flyktingenes tilpasningsevne til statlige og sosiale rammer. I denne oppgaven vil fokus ligge på de små fortellingene; enslige unge flyktingers egne erfaringer i møte med et nytt land. Med utgangspunkt i de unges forhold til organiserte fritidsaktiviteter ønsker jeg å belyse deres egenforståelse av hva som hemmer og fremmer deres integreringsprosess i Norge.

Innholdsfortegnelse

Fordord	2
Sammendrag	3
Innholdsfortegnelse	4
1. Innledning	6
1.2 Oppgavens oppbygning	7
1.3 Bakgrunn for oppgaven	9
1.4 Problemstilling:	11
1.5 Begrepsavklaringer	12
2. Kontekst	13
2.1 Norsk politikk i møte med enslige mindreårige flyktninger	13
2.2 Risør kommune	16
2.3. Risør kommune og enslige mindreårige flyktninger	18
3. Litteraturgjennomgang av sentral integrasjonsforskning	21
4. Teoretisk rammeverk	26
4.1 Innledning	26
4.2 Assimilering eller multikulturalisme i velferdsstaten?	27
4.3 Nyanser av inkludering og ekskludering	30
4.4 Analyseverktøy for god integrering	31
4.5 Sosial kapital for integrering	36
4.6 Bourdieu om sosial kapital	38
4.7 Colman om sosial kapital	39
4.8 Putnam om sosial kapital	40
4.9 Sosial kapital og ungdom	44
4.10 Nettverksanalyse	46
4.11 Ungdommenes relasjoner	46
4.12 Transnasjonalisme og mobile liv	49
4.13 Oppsummering	50
5. Metode	51
5.1 Å gjøre feltarbeid	51

5.2 Rekruttering av informanter	52
5.3 Mine hovedinformanter	53
5.4 Observasjon og deltakende observasjon	54
5.5. Intervjuer	55
5.6 Å analysere data	56
5.7 Anonymisering og etiske vurderinger	56
5.8 Reliabilitet; gyldighet, pålitelighet og overførbarhet	57
6. Empiriske funn	58
6.1 Hva motiverer/hemmer den enslige mindreårige til å delta i ulike fritidsaktiviteter i kommunen?	58
6.2 Hvordan tilrettelegger kommunen for deltakelse i ulike fritidsaktiviteter?	69
6.3 I hvilken grad bidrar fritidsaktivitetene til etablering av relasjoner og vennskap, og hva kjennetegner disse relasjonene?	78
7. Konklusjon	87
Fritidsaktiviteters betydning for utvikling av sosial kapital og integrasjon hos enslige mindreårige flyktninger	87
Kilder	91

1. Innledning

Den største flyktningekrisen siden 2. verdenskrig setter sitt preg på Europa. Bare i løpet av 2015 flyktet mer enn 1 million over Middelhavet, ofte i skrøplige og livsfarlige farkoster i regi av profesjonelle menneskesmuglere, da regulære transportmidler er stengt for denne gruppen mennesker. I hele EU ble det registrert 1 077 000 asylsøkere og til Norge kom det 31 000 personer for å søke asyl, hvorav 5300 var enslige mindreårige asylsøkere (UDI). I Norge, som i resten av Europa, blir utfordringer med innvandring og integrering en stadig mer betent og polarisert debatt. Mediefokuset legges i stor grad på utfordringer og problemstillinger i forhold til blant annet belastningene på velferdsstaten, arbeidsmarkedet og kriminalitetstatistikkene, mens integreringsspørsmål for de som har rett til og har fått opphold kommer i annen rekke. Enslige mindreårige flyktninger er en spesielt sårbar gruppe, som skal prioriteres i integreringsprosessen og som er gruppen jeg i denne oppgaven ønsker å fokusere på. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Risør kommune, fordi de her har hatt betydelig fokus på bosetting av enslige mindreårige og integrering.

Fritidsaktiviteter er ofte blitt trukket frem som gode arenaer for integrering. Aktiviteten skaper kanaler hvor det kan bygges opp felles referanser som igjen kan danne grunnlag for relasjoner. Slike relasjoner senker terskler og åpner for bedre samspill på andre arenaer. Organiserte fritidsaktiviteter kan bidra til bedre tilpasning til arbeidslivet, og økt sosial kompetanse på forskjellige sosiale arenaer (Putnam 2006, Kavli 2007, Strandbu 2002 og Ødegård med flere 2014). Forskning viser at deltakelse i ulike fritidsaktiviteter gir unike muligheter for dannelse av nettverk, ved at barn og unge møtes på en likeverdig måte, der reglene er enkle å begripe og kulturoverskridende, mens språk og kulturelle koder blir gitt en sekundær rolle. Unge møtes på egne premisser, lærer å samarbeide og utvikle seg i et fellesskap av jevnaldrende. Ungdommene kan finne felles referansepunkter i aktivitetene, som kan bli viktige verktøy for integreringen (Valtonen 2004). I følge Ødegård med flere (2014) er også ungdommenes mulighet til å delta i fellesskap der de møter folk som er annerledes enn en selv, en forutsetning for integrasjon. Fellesskap som dette kan indirekte sosialisere utenforstående inn i samfunnets felles normer og verdier.

Fritidsaktiviteter øker potensialet for nettverksbygging og kan generere tillit og felles normer, noe som i forskningslitteraturen gjerne defineres som *sosial kapital*. Sosiale kapital handler om formelle og uformelle nettverk som aktørene kan inngå i, som opparbeides gjennom deltakelse i sosiale nettverk.

Jeg vil i denne oppgaven belyse i hvilken grad organiserte fritidsaktiviteter bidrar med sosial kapital hos enslige mindreårige flyktingene i Risør, og hvilke utslag dette kan gi på integrering og trivsel gjennom problemstillingen: Fritidsaktiviteters betydning for utvikling av sosial kapital og integrasjon hos enslige mindreårige flyktinger. Mitt utgangspunkt har vært intervjuer med mindreårige flyktinger i Risør kommune og deres forhold til organiserte fritidsaktiviteter. Jeg vil presentere mine funn innenfor relevante teoretiske rammeverk, og vil i min konklusjon vise til gjennomgående trender i forhold til hvorfor ungdom velger eller ikke velger deltakelse i slike fellesskap.

1.2 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt inn i syv kapitler. Kapittel to er et kontekstkapittel som presenterer status på arbeid med enslige mindreårige i Norge generelt og Risør spesielt. Kapittel tre er en litteraturgjennomgang i forhold til relevant forskning på integrering. Kapittel fire handler om mine teoretiske perspektiver og valgte rammer. I kapittel fem beskriver jeg metodene jeg har brukt i arbeidet med oppgaven. Kapittel seks presenterer mine data og analyser gjort innenfor de teoretiske perspektivene som jeg har tatt utgangspunkt i, og som har gitt grunnlag for oppgaven. Kapittel syv er et avsluttende kapittel der jeg konkluderer og presenterer mine svar på problemstillingen. Jeg vil nå utdype litt mer hva de ulike kapitlene inneholder.

Kapittel to: Først vil jeg her beskrive arbeidet med enslige mindreårige i en kort historisk gjennomgang; Norges første møter med enslige mindreårige tilbake på 50-tallet, og frem til dagens situasjon. Jeg vil presentere Risør kommune der jeg har gjort feltarbeidet mitt, og spesielt vise til kommunens arbeid med enslige mindreårige flyktinger. Men jeg vil også komme inn på hvordan

lokalbefolkningen møter den relativt nye situasjonen med både asylmottak og bosetting av flyktninger i kommunen.

Kapittel tre: Her vil jeg presentere status på integreringsforskningen spesielt relevant for enslige mindreårige flyktninger, hovedsakelig i Norge. Forskningsresultatene har vært med på inspirere mitt arbeidet med oppgaven, og flere av funnene har også vært utgangspunkt for hva jeg har valgt å bygge videre på. Dette dreier seg hovedsakelig om typiske årsaker til at flyktninger ikke deltar i fritidsaktiviteter, men også hva slike fritidsaktiviteter kan bidra med i forhold til integrering.

Kapittel fire: Her presenteres mitt valgte teoretiske rammeverk. Innledningsvis drøfter jeg fenomenet integrering med fokus på assimilering og flerkulturelle samfunn innenfor en velferdsstatskontekst. Videre har jeg beskrevet det analytiske rammeverket utført av Ager og Strang (2008) som beskriver den normative forståelsen av integrering. Jeg har gjennom analysen blitt inspirert til å fokusere på sosial kapital for integrering etter Putnams (1993) forståelse. Jeg har også inkludert teorier rundt immigrasjon, transnasjonale nettverk, ungdomsforskning, samt beskrevet hvordan en nettverksanalyse kan avdekke eventuell sosial kapital hos de enslige mindreårige.

Kapittel fem: Her vil jeg vise til de ulike metodene jeg har benyttet for innhenting av data, utfordringer jeg har møtt på, og ulike refleksjoner jeg har hatt før, under og etter arbeidet. Her utdypes det hvordan jeg gikk frem for å finne informanter, beskriver mine hovedinformanter, etiske refleksjoner med tanke på situasjonen de er i - og hvordan jeg som forsker kan begrense graden av å påvirke mine forskningsresultater.

Kapittel seks: Gjennom kapittelet har jeg forsøkt å systematisere materialet jeg samlet gjennom intervjuene. Materialet har jeg plassert i forhold til relevans til de ulike forskningsspørsmålene. Jeg har drøftet disse funnene innenfor mitt valgte teoretiske rammeverk og viser avslutningsvis til ulike sammenfallende temaer som har kommet frem under intervjuene.

Kapittel syv: Dette kapittelet er et forsøk på å nøste opp i alle trådene, og svare på hovedproblemstillingen min. Jeg analyserer mine funn i forhold til studiet jeg har gjennomført i sin helhet. Med bakgrunn i hva som har blitt drøftet tidligere viser jeg til hvordan de enslige

mindreårige opererer innenfor sin sosiale kontekst. Spesielt drøfter jeg deltakelse i organisert fritidsaktiviteter og dets muligheter, samt hvordan ulike forhold gjør deltakelse utfordrede ved for eksempel manglende naturlige arenaer der majoritetsungdommer og minoritetsungdommer kan møtes, og om forvaltningens avgjørende betydning for ungdommenes handlinger og spesielt for de enslige mindreårige.

1.3 Bakgrunn for oppgaven

Verden i dag står overfor den største humanitære krisen siden den andre verdenskrig. Ca. seksti millioner mennesker er på flukt hvorav halvparten av dem er barn. Stormaktenes geopolitiske spill har bidratt til en rekke regionale og lokale konflikter med enorme konsekvenser for sivilbefolkningen i en rekke land, og til at mennesker begir seg på flukt til og gjennom Europa. Ulike forpliktelser nedfelt gjennom EU og FNs internasjonale avtaleverk setter Norge og resten av Europa i en situasjon der felles løsninger er høyst nødvendig. Integrering blir sett på som nøkkelen i forhold til hvordan mennesker med ulik bakgrunn skal kunne leve sammen, men hvem som skal ta ansvaret og hvordan skaper stor debatt. En høyrepopulistisk bølge på tvers av Europa gjør seg samtidig gjeldene, der Islam og terrorangrep blir brukt som argumentasjon for at vi må sikre våre egne og sperre de fremmede ute. Annen argumentasjon handler om at vi ikke verken har sosial eller økonomisk kapasitet til å hjelpe så mange mennesker. Kulturelle forskjeller nevnes som et hinder for fredlig sameksistens, da flyktningene bringer med seg normer og verdier som ikke uten grunn hevdes å ikke være forenelige med vestlige sekulære og liberale samfunn. En polarisert og stadig mer betent debatt med høyrepopulister på den ene siden og ”forsvarere” av muslimske fundamentalister på den andre, gjør ikke saken enklere. Fremveksten av fundamentalistisk politisk og voldelig Islam med terroranslag i det sentrale Europa bidrar til å spre frykt og til å styrke høyrepopulistiske, nasjonalistiske og fremmedfientlige krefter også i Norge. Kompliserte spørsmål blir foreslått løst med enkle svar.

Dette internasjonale politiske bakteppet spiller også inn i integreringsarbeidet i lille fredelige Risør, der motstanden mot, og frykten for de fremmede, gjennom det siste året, i deler av majoritetsbefolkningen har kommet opp til overflaten. Anført av sinte trommeslagere i lokalpolitiske sosiale medier har små episoder blitt til vandrehistorier om overgrep og overhengende

farer som har blitt drevet såpass vidt at ledelsen ved det lokale mottaket fant det nødvendig å gå til politianmeldelse for falske beskyldninger.

For å kunne analysere og forstå den kulturelle utvekslingen som foregår i en integreringsprosess har mange teoretikere vært opptatt av at man ikke må betrakte kultur som noe bundet til et gitt fellesskap, men heller må kultur betraktes som noe dynamisk som skapes i interaksjon mellom mennesker (Gilliam med flere 2005). Ulikheten mellom mennesker viskes ut gjennom møter mellom kulturelle verdier og normer som eksisterer innenfor de ulike kulturelle fellesskapene (Berry med flere 2006). I studier av minoritetsungdom med en bakgrunn som er preget av andre normer og verdier enn de som er dominerende i det norske samfunn, blir denne forståelsen nødvendig fordi den peker på hvordan unge mennesker skaper seg en ny identitet som er forenelig med norske verdier. De unge står derfor i en situasjon hvor de skal orientere seg i forhold til mange ulike kulturelle oppfatninger og skape seg en ny identitet uten å ha en ferdig mal å gå ut ifra.

Utviklingsakkulturasjon er et begrep utviklet av antropologer for å kunne analysere hvordan kulturelle grupper forandrer seg i møte med andre grupper. Begrepet gjenspeiler minoritetens holdninger til majoritetskulturen og hvordan de ivaretar sin egen etniske gruppes kultur og normer, og identifiserer seg med dem (Berry med flere 2006). Forskning på ungdom i en slik situasjon viser ulike tendenser til hvordan ungdommene tilpasser seg og hvor de plasserer seg mellom de to ytterpunktene av separasjon og integrasjon. I følge Evenshaug og Hallen (2001) er det å etablere en egen identitet uten foreldre og identifisere seg med vanskelig, basert på at foreldrene gjerne representerer de veiledende tilknytningspersoner i forhold til kulturelle tradisjoner og verdier. Allikevel ser man at minoritetsungdom foretrekker integrasjon, mens ofte foreldregenerasjonen separasjon på grunn av hvor internalisert normene deres er med bakgrunn i erfaringer og livsløp (Berry med flere 2006). Når ungdommene vokser opp danner de seg sin egen oppfatning av seg selv og sin identitet, som er formet av den tokulturelle situasjonen de befinner seg i, og de sosialiseres gjerne inn i både minoritets og majoritetskulturen samtidig. Fritidsaktiviteter kan fungere som en sosialiseringsarena og identitetsbygger for disse ungdommene, da aktivitetene tilbyr et identitetsrom som gir dem anledning til å eksperimentere med ulike erfaringer og skape relasjoner på tvers av alder, kjønn og etnisk opprinnelse, og at selv kan fungere som aktive pådrivere for egen integrering. Fritidsaktivitetene kan også fungere som brobygger til de naturlige kanalene til å bli kjent med

nabolag og majoritetsbefolkning, og på den måten bidra til lokal tilhørighet (Dyck 2002). Gjennom slike fellesskap kan man sosialiseres inn i og få forståelse for samfunnets felles normer og verdier. Ressursene som kan ligge i disse fellesskapet avspeiler den sosiale kapitalen og er utgangspunktet til denne oppgavens problemstilling.

I denne oppgaven ser jeg nærmere på enslige mindreårige asylsøkere over 15 år som har fått oppholdstillatelse i Norge og skal integreres blant befolkningen i Risør kommune. Jeg har fokusert på hvordan ungdommene opplever integreringsprosessen, og har særlig vektlagt hvordan fritidsaktiviteter kan bidra til integrering. Jeg vil argumentere for at valgene, forventningene og mulighetene til ungdommene er farget av et komplekst bilde som jeg vil forsøke å beskrive nærmere gjennom min problemstilling og i mitt valgte teoretiske rammeverk.

1.4 Problemstilling:

Hovedproblemstillingen i denne oppgaven er: "Fritidsaktiviteters betydning for utvikling av sosial kapital og integrasjon hos enslige mindreårige flyktninger", der forskningsspørsmålene som følger av denne er:

1. Hva fremmer og hemmer deltakelse i fritidsaktiviteter blant de enslige mindreårige flyktingene i kommunen?
2. Hvordan tilrettelegger kommunen for ulike fritidsaktiviteter?
3. I hvilken grad bidrar fritidsaktivitetene til etablering av relasjoner og vennskap, og hva kjennetegner disse relasjonene?

Ved hjelp av disse spørsmålene ønsker jeg å tegne et bilde av enslige mindreåriges relasjoner og da spesielt hvorvidt fritidstilbudene kan være med på å styrke deres nettverk, hvordan kommunen tilrettelegger for fritidsaktiviteter, og i hvilken grad aktivitetene bidrar til nettverksbygging og integrering. Jeg ønsker å belyse problemstillingene ved å vektlegge hva de enslige mindreårige selv peker på som viktige for deltakelse og i hvilken grad de opplever at deltakelse styrker deres integrering i det norske samfunnet.

1.5 Begrepsavklaringer

Asylsøker: Person som på egen hånd ankommer et annet land og som normalt søker om asyl ved ankomst eller kort tid etter ankomst. Retten til å søke asyl er nedfelt i artikkel 14 av Verdenserklæringen om menneskerettighetene, som sier at «Enhver har rett til i andre land å søke og ta imot beskyttelse mot forfølgelse». Personen omtales som «asylsøker» fram til søknad om asyl er avgjort (Flyktninghjelpen 2016).

Flyktning: En flyktning er en person som har flyktet fra sitt hjemland og med rette frykter for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en bestemt sosial gruppe. (FN 2015)

Bosetting i kommune:

Personer med flyktningstatus, opphold på humanitært grunnlag eller kollektiv beskyttelse, som flytter ut av statlig mottak og bosetter seg som ordinær innbygger i en kommune. Dersom søkeren er i stand til å forsørge seg selv og eventuelle familiemedlemmer, kan hun/han fritt bosette seg i en ønsket kommune, også før hun/han har fått oppholdstillatelse. Begrepet omfatter også overføringsflyktninger og andre som ikke er innom statlige mottak (Flyktninghjelpen 2016).

Enslig mindreårig (EM): Asylsøker, flyktning eller person med opphold på humanitært grunnlag som er under 18 år, og som er uten foreldre eller andre med foreldreansvar i landet (Imdi). Jeg vil i denne oppgaven bruke enslige mindreårige om flyktninger, altså de som har fått opphold og skal integreres i kommunen. I tilfeller hvor kun 'ungdom' har blitt brukt omhandler dette også enslige mindreårige.

Fritidsaktivitet: Ulik organisert aktivitet i regi av kommunen, frivillig eller det private som for eksempel idrett, musikk, klubber, ridning et cetera. Oppgaven vil i noen tilfeller spesifisere hvorvidt det er organisert eller ikke organisert aktivitet der hvor dette vil være relevant, eller hvor det eller kunne blitt misoppfattet av leseren.

2. Kontekst

2.1 Norsk politikk i møte med enslige mindreårige flyktninger

---

Første verdenskrig markerer et skille hva angår utlendingers adgang til Norge. Før krigen hadde man i prinsippet fri adgang til riket, men etter krigen ble passkontroll innført som et virkemiddel for å begrense innvandring og ha kontroll med de som kom. I 1953 ble Det norske Flyktningeråd opprettet og gitt en rådgivende rolle, og gjennom frivillige komiteer i kommunene fikk man delegert praktiske oppgaver i forbindelse med integrering og bosetting av flyktninger (Kristofersen 1992). De første enslige mindreårige flyktningene kom som overføringsflyktninger på 50-tallet. Det handlet da om ca. 1500 ungarske flyktninger, hvorav 55 var under 18 år. I tillegg kom de 119 såkalte KFMU-guttene i regi av organisasjonen "Europas Flyktningbarn". Dette var alle enslige flyktninger under 19 år. Ved ankomst til Norge ble de enslige mindreårige flyktningene plassert i gjennomgangsleirer, ofte i to- tre uker, og gjerne lokalisert på ulike kursstedet eller i militærleire der hjelpeorganisasjoner ble gitt det praktiske ansvaret. Etter kort tid ble de enslige mindreårige under 18 år plassert i norske familier (Kristofersen 1992). Et utdrag fra NOU i 1986:8 beskriver situasjonen godt;

"To gutter opplevde samme utplassering i Oslo vidt forskjellig. Den ene fortalte at ca 25 ungarske gutter etter å ha vært i militærleiren på Lier i omtrent 3 uker, ble stuet inn i en buss og kjørt til et hotell i Oslo. Der hadde de blitt plassert på stoler langs en vegg i en stor sal. Så kom det strømmende inn norske fosterforeldre. Han husker hvordan fosterforeldrene løp rundt på kryss og tvers og klemte på overarmen til han og de andre. Det viste seg å være et foreldrepår for lite, slik at han ble sittende igjen på stolen da alle de andre hadde fått seg sin familie. Derfor ble han kjørt til et barnehjem for foreldreløse på Ringerike. Et hyggelig ektepar drev stedet, og de hadde 8-10 andre barn utenom ham. Det eneste var at Ringerike ikke var stedet han hadde drømt å være. Det var stille og svært forskjellig fra bylivet i Budapest. Den andre KFUM-guttene ble plukket ut av en nydelig dame som så rik ut, og han kjørte av gårde i en svart Mercedes foran øynene på de andre

guttene. Familien bodde på Oslos vestkant og hadde flere barn på hans alder" (NOU:1986:8, s. 127, sitert i Kristofersen 1992:26)

Rollene fosterforeldrene skulle ha var veldig uklare, både med tanke på om de skulle fungere som foreldre, utleiere av hybelleiligheter, eller hvor lenge ungdommene skulle være der. Det ble heller ikke foretatt noen godkjenning av fosterforeldrene. I ettertid viste det seg at flere av de unge flyktingene hadde problemer med å tilpasse seg det norske samfunnet, og det var heller ingen kontakt mellom Flyktningsrådet og ungdommene, men ungdommene tok selv kontakt for råd. Arbeidet med flyktingene utviklet seg videre til å fokusere mer på i hvilken grad hjelpeapparatet skulle engasjere seg i ungdommene, korte ned behandlingstid før de fikk botilbud, hvilke aldersgrupper som kunne trenge ekstra oppfølging og det generelle omsorgsarbeidet. Gjennom arbeidet med flyktingene så man nødvendigheten av at ungdommene hadde forankring i egen kultur, samtidig som de raskest mulig skulle integreres i det norske samfunn. Selv om dette er ca 50 år siden er fortsatt mange av de samme spørsmålene og utfordringene aktuelle i dag (Kristofersen 1992).

Selv om utfordringene ligner, er måten samfunnet møter dette på i dag mer utviklet, og mer organisert. Ansvar for omsorgen av enslige mindreårige er forankret i Barnevernloven §30, §32 og §33 og den stadfester at barn har rett til å bli hørt og de skal få gradvis større selvbestemmelse frem til myndighetsalderen (UDI 2016). Utlendingsdirektoratet (UDI 2016) har ansvar for et forsvarlig omsorgstilbud mens de mindreårige venter på behandling av sine asylsøknader (UDI 2016). Enslige mindreårige som er mellom 15 og 18 år når de ankommer Norge og søker beskyttelse får tilbud om å bo på asylmottak for enslige mindreårige i regi av UDI mens asylsøknaden bli behandlet. I løpet av 2015 søkte 5297 enslige mindreårige asyl, åtte av ti var over 15 år hvorav 85% var gutter. Av ungdommene som fikk søknaden behandlet mellom januar og november i 2015 ble 88 % anerkjent som flyktinger, mens ytterligere 4 % fikk opphold på humanitært grunnlag (UDI 2016). Mellom januar og april 2016 fikk 96% av enslige mindreårige innvilget asylsøknaden (Bufdir 2016). Enslig mindreårig som har oppholdt seg i Norge i 3 år med oppholdstillatelse har etter søknad rett til bosettingstillatelse (varig opphold), med mindre det er grunnlag for utvisning (UDI 2016).

Den klart største gruppen (63 %) som søkte og fikk asyl i 2015 er fra Afghanistan. 1 % av de enslige mindreårige asylsøkere fikk begrenset oppholdstillatelse i 2015, som kan gis til ungdom mellom 16 og 18 år, og som innebærer at ungdommene kan være i Norge frem til de fyller 18år, har en ankesak i Utlendingsnemnda eller har fått avslag (UDI 2016). Midlertidig oppholdstillatelse for enslige mindreårige ble innført av den rød-grønne regjeringen i 2009 for å begrense tilstrømmingen til Norge. Denne type tillatelse gies til barn som ikke blir ansett for å ha beskyttelsesbehov, men mangler omsorgspersoner. I følge UDI har innføringen hatt lite betydning for nedgangen man så året etter (UDI 2015). I 2016 ble det allikevel fremmet et forslag fra regjeringen, ved Innvandring og integreringsminister Sylvi Listhaug, om å utvide bruken av midlertidig oppholdstillatelse for enslige mindreårige.

I dag (mai 2016) venter 24722 flyktninger, hvorav 2805 enslige mindreårige, i norske asylmottak på kommune å bosettes i (UDI 2016). Gjennomsnittlig ventetid fra ankomst til bosetting for enslige mindreårige er 8 måneder (Bufir 2016). De siste prognosene viser at det er behov for å bosette om lag 2 400 enslige mindreårige flyktninger i 2016. Integrering og Mangfoldsdirektoratet (IMDi) har anmodet flesteparten av kommunene om å ta imot enslige mindreårige flyktninger, og kommunene som har vedtatt å bosette denne gruppen får forespørsel om å ta imot enkeltpersoner. Sier kommunen ja til forespørselen, fatter IMDi et vedtak om tildeling av bosettingskommune som går både til flyktingen, barnets representant (verge) og kommunen (IMDi 2016).

Det daglige omsorgsansvaret for enslige mindreårige flyktingene mellom 15 og 18 år er delegert fra UDI til mottakene (driftsoppråtene) eller kommunene ved oppholdstillatelse. Arbeidet med flyktninger baserer seg på sektoransvarsprinsippet; den enkelte faginstans har samme ansvar for flyktninger og innvandrere som de har for den øvrige befolkningen, og dette gjelder på alle forvaltningsnivåer; stat, fylke og kommune (IMDi 2015). Mottakene har rollen som den enslige mindreåriges foresatte i det daglige omsorgsarbeidet, og skal sikre at de får nødvendig oppfølging og gis et godt omsorgstilbud og oppvekstmiljø. Dette innebærer individuell tilrettelegging og at det tas hensyn til blant annet alder, kjønn, livssyn, kulturell identitet, personlighet, funksjonsevne, ressurser og behov (IMDi 2015). For de over 15 år lager UDI eller asylmottaket en individuell kartlegging/oppfølgingsplan for at kommunen best mulig skal kunne tilrettelegge for barna. Kommunen får så oppfølgingsplanen og må så organisere bo og omsorgstilbud den enslige

mindreårige trenger (IMDi 2015). Det finnes flere mulige bo- og omsorgsløsninger. For de under 15 år er fosterhjem eller slektninger som allerede bor i landet en vanlig løsning. De over 15 år bor ofte i bemannet eller ubemannet kollektiv, eller på egen hybel. De med spesielle behov plasseres gjerne på institusjon (IMDi 2015). De enslige mindreårige får tildelt en representant når de søker beskyttelse i Norge, og en verge når de har fått innvilget opphold. Denne personen skal sørge for at barets rettigheter blir ivaretatt, men har ikke det daglige omsorgs eller forsørgeransvaret. Mange enslige mindreårige fyller 18 ganske raskt etter bosetting, da de allerede har vært gjennom en tidskrevende asylprosess, og har som voksen det juridiske ansvaret selv. Det er opp til kommunene å bestemme hvilken etat som skal ha ansvar for enslige mindreårige og det organisatoriske rundt bosettingen (UDI 2016).

2.2 Risør kommune

" (...) alle kan medvirke til at flykningene skal trives og ønske å bli boende hos oss, og bli "integrert". Her gir foruten skole og arbeidsliv kommunens utbredte kultur- og fritidstilbud mange muligheter (...)" (Risør kommune 2014).

Risør kommune ligger i Aust-Agder fylke med i underkant av 7000 innbyggere, og er en av Sørlandets eldste byen. 'Den hvite by ved Skagerak' har typisk sørlandskarakter med store patrisegårder langs havnen og småhusbebyggelse i trange gater. Etter offentlig administrasjon og tjenesteyting er industrien i dag den viktigste næringen etter antall arbeidsplasser. Industrien er mangfoldig med mange relativt små bedrifter. Flest er sysselsatte i verksted og trelastindustrien. Reiselivet er også en viktig næring i kommunen, ikke minst for å holde liv i en hardt prøvet handelsstand, med en betydelig sommerturisme. Risør har et mangfoldig kultur- og aktivitetstilbud med blant annet fotball, turn, dans, drama, ridning, kickboksing, innebandy, kor,

speider mm. I tillegg kommer flere større sommerfestivaler og andre arrangementer. Risør ble i 2015 kåret til Norges kulturkommune.

De største frivillige organisasjonene med tilknytting til flyktningsarbeid i Risør er

Frivillighetssentralen, Risør Røde Kors, Aktive Fredsreiser og Flerkulturelt Felleskap.

Frivillighetssentralen er en møteplass som formidler kontakt mellom mennesker i lokalmiljøet. Her kan man komme i kontakt med folk som ønsker å hjelpe eller trenger hjelp. Dette kan være praktiske oppgaver som for eksempel hjelp til å handle, eller måke snø, men en kan også få en kinovenn, vennefamilie og annet. Frivillighetssentralen eies av kommunen og drives av et eget styre. Risør Røde Kors er under Aust-Agder Røde Kors og jobber blant annet for aktivitetstilbud for menneskene på asylmottaket. Dette kan være norsktrening, temakvelder og ulike treff.

Utfordringene her er at aktivitetene som arrangeres gjerne er i andre større kommuner i fylket så lang reisevei er en utfordring. Aktive Fredsreiser jobber for flerkulturell forståelse blant ungdom.

Ved hjelp av kunnskapsformidling jobber organisasjonen for økt toleranse og forståelse. De arrangerer blant annet fredsreiser gjennom skolene til land som har opplevd krig og undertrykkelse, og ulike kurs og seminarer. Nylig ble Flerkulturelt Felleskap opprettet etter et privat lokalt initiativ.

Organisasjonen arrangerer ulike aktiviteter og treff i kommunen for både flyktninger og majoritetsbefolkningen for på den måten å skape muligheter for at folk skal kunne bli kjent.

Kommunen preges av en forholdsvis høy og stigende gjennomsnittsalder (43,2 år). Av personer mellom 16-19 år er det 43 personer med innvandrerbakgrunn og 193 etnisk norske.

Pr. 2015 er det bosatt 664 mennesker med innvandrerbakgrunn (inkludert arbeidsinnvandrere) i Risør. Personer fra Polen (70), Myanmar (43) og Syria (44) er blant de største gruppene (IMDi 2016). Kommunen har pr i dag et desentralisert privat asylmottak med ca 190 plasser, hvorav 80 bor på mottaket og resten av asylsøkerne i kjøpte og leide boliger rundt i kommunen. Dette mottaket ble startet opp i 2013 til tross for kraftig motstand fra deler av befolkningen og lokalpolitikere.

Kommunens bystyre ved ordfører Per Kristian Lunden (Ap) uttalte at de ønsket heller bruke kommunens ressurser på langsiktig bosetting, fremfor mottak (Ryvind 2013). Kommunen har vist seg å være blant de beste i Agder når det gjelder langsiktig bosetting, sett i forhold innbyggertall (Walstad 2004). En reportasje fra Aust Agder Blad belyser dette:

”Risør kommune har lang erfaring med introduksjonsprogram, og er nok den kommunen i regionen som har gjort seg flest praktiske erfaringer med introduksjonsloven. Risør er et glimrende eksempel på tverretattlig samarbeid. Flyktningekontoret og voksenopplæringen er samlokalisert, og Flyktningekontoret har også et meget godt samarbeid med Aetat. Risør fungerer som et lokomotiv i regionen i henhold til introduksjonsordninger, sier kommunikasjonsrådgiver Anne Nordskog i UDI” (Walstad 2004).

2.3. Risør kommune og enslige mindreårige flyktninger

Høsten 2010 tok Risør kommune i mot seks enslige mindreårige flyktninger etter anmodning fra IMDi. Etter dette har 31 gutter og jenter fra Afghanistan, Somalia, Kongo og Eritrea blitt bosatt i Risør (Risør kommune 2014). Det er Risør bystyre som vedtar hvor mange flyktninger, deriblant enslige mindreårige, som skal bosettes i kommunen hvert år. I 2013 og 2014 ble det fattet ordinært bosettingsvedtak i bystyret for årene 2014-2017. Risør kommunestyre har sagt seg villig til å bosette inntil 25 flyktninger årlig, hvorav fem enslige mindreårige. Kommunen har i hovedsak bosatt ungdommer via IMDi fra 16 år og oppover (Referat Bystyret 2015). Ungdommene blir bosatt i bemannet bokollektiv eller i treningshybler og går den første tiden på norskopplæring og/eller grunnskole ved Voksenopplæringen i Risør (VIRK) som er en adskilt skole i byen. I Risør kommune får ungdommene oppfølging etter vedtak hjemlet i Lov om barnevernstjenester § 3-4., jfr. § 4-4, 2.ledd;

§ 3-4. Botiltak for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere.

Ved bosetting av enslige mindreårige som har framsatt søknad om asyl eller som har fått opphold på grunnlag av slik søknad, skal kommunen foreta en vurdering av den enkeltes behov og på denne bakgrunn tilby egnet botiltak. Kongen kan gi forskrift om kommunens oppgaver knyttet til bosetting. Dersom kommunen i forbindelse med vurderingen etter første ledd finner rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter kapittel 4, skal barneverntjenesten undersøke forholdet, jf. § 4-3 (Lov om barnevernstjenester 1992).

§ 4-4. 2.ledd Hjelpetiltak for barn og barnefamilier.

Fylkesnemnda kan, når det er nødvendig for å sikre barnet tilfredsstillende omsorg eller av andre grunner, beslutte at opphold i barnehage eller andre egnede dagtilbud, opphold i besøkshjem eller avlastningstiltak, leksehjelp, fritidsaktiviteter, bruk av støttekontakt eller andre lignende kompenserende tiltak skal settes i verk ved pålegg til foreldrene. Når det er nødvendig for å sikre barnet tilfredsstillende omsorg, kan fylkesnemnda gi pålegg om tilsyn, meldeplikt og urinprøver. På samme vilkår kan fylkesnemnda gi pålegg om omsorgsendrende tiltak. De omsorgsendrende tiltak som anvendes, skal være faglig og etisk forsvarlige og bygge på et allment akseptert kunnskapsgrunnlag (Lov om barneverntjenester 1992).

Når ungdommene blir 18 år, får de tilbud om å delta i Introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger som NAV flyktning koordinerer, men ungdommene kan selv velge å fortsatt være tilknyttet barnevernstjenesten. Bosetting av enslige mindreårige flyktninger i Risør er organisert under Enhet for habiliteringstjenester som samarbeider med Barnevernstjenesten, VIRK, NAV, Flyktningtjenesten, Helsestasjonen, BUFetat, IMDi og andre kommuner som bosetter enslige mindreårige flyktninger, samt frivillige lag og organisasjoner (Risør kommune 2014). I februar 2016 vedtok kommunen å opprette en ny enhet i kommunen som nå er under planlegging; "Enhet for bosetting og integrering"

Bosettingen av enslige mindreårige startet opp i 2010, og de første bosatte er derfor ute av fem- års perioden som gir grunnlag for tilskudd fra staten. Det overordnede målet med arbeidet er i følge flyktningtjenesten i Risør at den enkelte ungdom skal oppnå hensiktsmessig selvstendighet. Erfaringene etter denne femårsperioden er at noen av ungdommene blir relativt raskt selvstendige, noen trenger fem- års perioden og enkelte har fortsatt en vei å gå ved utgangen av perioden. Åtte av ungdommene Risør kommune har hatt omsorg for har fylt 20 år og er i jobb eller går på skole (Risør kommune 2014). Statistikk utarbeidet av IMDi viser at Risør kommune gjør det like bra, eller dårligere enn andre tilsvarende kommuner på Sørlandet i forhold til andel sysselsatte eller ungdom under utdanning. 15% av ungdommene i Risør i alderen 16-25 år var ikke i arbeid eller utdanning i 2014, en prosentandel som har steget med ca en prosent hvert år siden 2007. I sammenligning er tallene for Lillesand 11% av ungdommene, Tvedestrand 15%, Gjerstad 13% og

Oslo 11% (IMDi 2016). Dette kan bidra til å forstå utdannelses- og arbeidsintegrering av mindreårige asylsøkere i Risør kommune.

På Risørs kommunens nettside kan en lese at *"..Målet med arbeidet vårt er at bosatte enslige mindreårige skal kunne leve et selvstendig voksenliv i Norge. Vi vil være et hjem som til enhver tid gir den enkelte omsorg, trivsel, trygghet og gode lærings- og utviklingsmuligheter.."* Videre har kommunen *opparbeidet kompetanse for å forstå de enslige mindreårige sin bakgrunn og kultur og samtidig blitt bevisste på hva som kreves av ungdommene i et norsk arbeids- og samfunnsliv. Oppfølging og veiledning gis i forhold til helse, skole, fritid, arbeid, bosituasjon og viktige framtidvalg* (Risør kommune 2014)

Unge flyktninger som skal bosettes og integreres i en kommune er i en sårbar fase, og det er viktig at de blir raskt inkludert og at man føler seg velkommen i lokalsamfunnet. I den siste tiden har det vært en forholdsvis betent debatt i sosiale medier og i lokalavisen om flyktninger og integrering i kommunen (Stavelin 2016). Asylmottaket med sine 190 plasser har siden oppstart i 2013 møtt på mye motstand både i deler av lokalbefolkning og blant lokalpolitikere. Et enstemmig bystyre stemte mot opprettelsen av asylmottaket da de heller ønsket å fokusere på bosetting av flyktninger. Mottaket ble likevel realisert. På forholdsvis kort tid har bybildet blitt stadig mer preget av nye landsmenn og lokalbefolkningen skiller ikke mellom flyktninger og asylsøkere. Senere uttalte ordfører Per Kristian Lunden: *'Vi har god erfaring med mottaket, og en god dialog med dem som driver det. Vi har hatt veldig få negative hendelser, og veldig mange positive. Vi har sett at de er helt normale mennesker, naturligvis, og vi har fått bygget ned fordommene våre'* (Stavelin 2016). Tidligere i år var det planlagt nok et stort asylmottak, denne gangen for enslige mindreårige. Men oppstart av dette mottaket møtte også mye støy, denne gangen først og fremst av næringsdrivende da området mottaket skulle være på er et industriområdet. Planen ble derfor avvirket (Aslaksen 2016).

Hvordan lokalsamfunnet velger å ta i mot flyktningene og vice versa vil selvfølgelig ha innvirkning på integreringsprosessen (Ager og Strang 2008) Eller som Ager og Strang påpeker i sitt analyseverktøy for god integrering; "integration is a long-term two-way process of change, that relates both to the conditions for and the actual participation of refugees in all aspects of life of the

country of durable asylum as well as to refugees own sense of belonging and membership of European societies (Ager og Strang 2008:177). Selv om det er ungdommenes historier som er det sentrale i denne oppgaven, er det viktig å ha en god forståelse av hva slags lokalsamfunn ungdommene kommer til, nettopp fordi integrering er en toveis prosess.

3. Litteraturgjennomgang av sentral integrasjonsforskning

En fersk rapport fra IMDI som analyserer status på integrering i Norge konkluderer med at Norge gjør det bra sammenlignet med resten av Europa (Imdi 2016). På de utvalgte områdene, arbeidsmarked, utdanning og levekår viser rapporten at Norge har høyere sysselsetting og utdanningsnivå blant innvandrere og lavere andel fattige innvandrere enn i mange av de andre landene. Rapporten viser at sysselsettingen blant innvandrere i alderen 15-34 år er noe høyere i Norge enn i Sverige og EU, men at det er den økonomiske veksten og den større etterspørselen etter arbeidskraft blir brukt som den viktigste forklaringen på dette. Rapporten viser at leseferdighetene blant innvandrere i Skandinavia er noe høyere enn resten av Europa. Ungdom som verken er i jobb eller utdanning i Norge er størst blant de som har innvandret i alderen 15-34 (37%), sammenlignet med Sverige med ca 20 % , Danmark med 40 % og resten av EU 37 %. På mange områder er fortsatt gapet mellom majoritet og minoritet stort, og større i Norge enn det vi finner i andre europeiske land. rapporten viser også at risikoen for marginalisering er vesentlig høyere blant unge med innvandrerbakgrunn, sammenlignet med unge uten innvandrerbakgrunn (Imdi 2016).

Siste stortingsmelding som tar for seg integrering peker på at deltakelse i fritidsaktiviteter er svært viktig for barn og ungdom. I følge meldingen kan aktivitetene bidra til at de unge opplever mestring, og til å knytte nye kontakter og vennskap. Meldingen hevder i likhet med andre forskningspublikasjoner at organisert fysisk aktivitet bidrar til god fysisk og psykisk helse, og fungerer som en sosiale møteplasser. I forhold til enslige mindreårige peker meldingen på mangel på nære relasjoner i nærmiljøet, til tross for at det er noe de selv ønsker. Meldingen forteller også at samtlige kommuner rapporterer at de i liten grad jobber aktivt med å utvikle relasjoner mellom enslige mindreårige og norsk ungdom (St.mld 30. 2015-2016).

Ketil Eide (2014) har forsket på enslige mindreårige, hovedsakelig de under 15 år i mange år. Han viser at voksenkontakten til enslige mindreårige er primært initiert av det offentlige, og at vergene er nesten fraværende. Han viser også til at ungdommer som har fått opphold på falskt grunnlag (konstruerte historier) er en særlig utsatt gruppe, på grunn av utrygghet og redsel, som igjen gjør det vanskelig skape seg et trygt liv i eksil. Han viser også til at enslige mindreårige i større grad velger å ikke fullføre utdanning. Dette fordi de opplever skolesituasjonen som vanskelig, de heller ønsker å fokusere på arbeid og egen inntekt, eller av ulike psykososiale årsaker velger å trekke seg unna. I følge Eide (2000) har enslige mindreåriges opplevelser av mestring og sosial tilknytning i både formelle og uformelle nettverk avgjørende betydning for deres utvikling og integrering.

Det er gjort lite, men noe forskning eksplisitt på fritidsaktiviteters betydning for økt sosial kapital for integrering. Forskning har vist hvilken viktig rolle sosiale nettverk har for flyktninger og asylsøkere, både gjennom psykisk og fysisk tilhørighet, som igjen kan bidra til identitetsbygging og inkludering og fungere som redskap til å forhindre isolasjon. For mange er vennskap med mennesker med samme kulturelle bakgrunn vital for å kunne integreres. Men det vises også til ulike positive effekter i forskningslitteraturen i forhold til det å blande mennesker fra ulike kulturer. Å være del av et flerkulturelt fellesskap kan bidra til utveksling av normer, verdier, tillitsbygging og utvikling av språkferdigheter (Beirens med flere 2007).

Organiserte fritidsaktiviteter blir ofte omtalt som en god arena for integrering ved at det kan fungere som en arena for nye vennskap på kryss av klasse, religion og etniske barrierer. Fritidsaktiviteter kan bidra til en sosial kontroll ved hjelp av felles forståelse og erfaringer, som igjen kan generere grunnlag for tillit og samhandling på andre arenaer (Strandbu 2002).

En studie utført i Sveits tok for seg elever på en ungdomsskole der de ønsket å finne ut av om tilrettelegging av sportsaktiviteter fra skolen ville føre til økt integrering (Pietha med flere 2009). Undersøkelsen viste at det ikke var noe nevneverdig økning i deltakelse ved at skolen la til rette for mer aktivitet, men at man likevel kunne se flere positive effekter hos de som faktisk deltok. Aktivitetene hadde en sosial bindende effekt, spesielt hos de med minoritetsbakgrunn (Pietha med flere 2008:11) Et annet interessant og relevant funn er at undersøkelsen også viste at de med minoritetsbakgrunn hoppet av aktiviteten i større grad enn de med majoritetsbakgrunn når prosjektet var over. Uten å gå i dybden på hva som er bakgrunn for dette blir kulturelle årsaker nevnt som en

mulig begrunnelse. Det nevnes at foreldrenes engasjement i prosjektet hadde betydning på deltakelsen (Pietha med flere 2009). Dette både underbygger, og står i noe kontrast til en undersøkelse gjort i Kristiansund (Kurstad med flere 2014). De tre faktorene som i følge denne undersøkelsen er av størst betydning for barn og unge av innvandreres deltakelse er økonomi, informasjon og transport/avstand til fritidsaktivitetene. Det kommer frem at aktivitetene ikke må komme i veien for lekser, og at det er snakk om prioritering av tiden. 13 barn med minoritetsbakgrunn bruker dette som argument mot ingen av barna med majoritetsbakgrunn (Kurstad med flere 2014). Hvor flink man er i aktiviteten er en faktor som kan være avgjørende for deltakelsen: 20 av barna med innvandrerforeldre brukte dette som argument mot 14 av barna med norske foreldre (Kurstad med flere 2014). Kavli (2007) finner i sine undersøkelser at ungdom med ikkevestlig bakgrunn deltar mindre i organiserte fritidsaktiviteter enn øvrige befolkning, og deltakelsen er spesielt lav blant jenter. Denne kjønnsforskjellen øker jo eldre en blir. Deltakelsen varierer med alder, og blant barn med ikkevestlig bakgrunn er den lavest i aldersgruppen 6-9 år. Forklaringene peker på både strukturelt og det Kavli kaller selvvalgt utenforskap. De strukturelle årsakene handler som regel om økonomi, barnas aktivitetsmønster som gjerne er en refleksjon av foreldrenes (har foreldrene begrenset nettverk har gjerne barna det også), foreldrenes botid og norskferdigheter, og tiden man har bodd i Norge. Jo lenger botid desto større sannsynlighet for å delta. I forhold til selvvalgt utenforskap er årsaken for de med ikkevestlig bakgrunn mellom seks og ni år ofte at foreldrene synes de er for unge, mens hele ni av ti av de over 16 år oppga at de ønsket å delta i en form for aktivitet. Når de over 16 år velger å ikke delta viser seg ofte å dreie seg om tiden, de ønsker å prioritere lekser eller at de ikke har kjennskap til eller er blitt spurt om de ønsker å delta. Årsakene for utenforskap blant de over 16 år brukes hovedsakelig av jenter (Kavli 2007). En Faforappport fra 2005 viser som forskningen over at minoritetsungdom deltar sjeldnere i fritidsaktiviteter enn den øvrige befolkningen, men at det ikke skyldes mangel på motivasjon. Ungdommene støter på ulike barrierer for deltakelse. Dette er i følge rapporten ikke bare knyttet til økonomi og familiens utdanningsbakgrunn, men også særlig til foreldrene holdninger til barnas bruk av fritid. Det viser seg også at visse trekk ved organisasjonene kan virke ekskluderende og om altfor lukkede nettverk, organisasjonskultur eller selektive rekrutteringsmetoder (Lund og Friberg 2005)

Forskningen beskrevet over peker både på ulike årsaksforklaringer på hva som hemmer deltakelse i fritidsaktiviteter og hva aktivitetene kan bidra med. Funnene herfra er interessante og relevante for denne oppgaven og jeg vil bygge videre på disse. Det kan tenkes at alder, mangel på voksne rollemodeller og kulturelle forhold er av stor betydning for deltakelse. Ettersom jeg skriver om enslige mindreårige flyktninger, vil de strukturelle årsakene som for eksempel inkluderer foreldre som årsak til utenforskap utgå og det blir særlig interessant å se på hvordan situasjonen er når ungdommene kommer alene. Verken økonomi eller reisevei er faktorer som vil være av stor betydning i forhold til hva som hindrer deltakelse for ungdommene i kommunen denne oppgaven tar utgangspunkt i, da kommunen er såpass liten at lang reisevei ikke er aktuelt, og utgifter i forbindelse med aktivitetene blir dekket av kommunen. Som enslige mindreårige vil trolig deres relasjoner gjennom velferdsstaten og hva de bidrar med i forhold til deltakelse være av litt annen karakter da de har kommet til Norge alene, noe jeg ønsker å se nærmere på.

En annen undersøkelse som er av relevans ser på hva som gir mest bolyst i en kommune, hvor nettverk er det som ser ut til å være den viktigste enkeltstående faktoren (Hanche-Dalseth med flere 2009). Det viser seg at bolyst og trivsel skapes i de nære relasjonene, og i følge deres undersøkelse er det heller et klart unntak at flyktninger peker på kommunestørrelse som faktor for å bli boende - det er heller nettverket (Hanche-Dalseth med flere 2009). Dette er av relevans for denne oppgaven. Ved å analysere nettverkene til ungdommene i forhold til deres trivsel kan man se på hvorvidt denne formen for kapital er avgjørende for deres integrering. Williams (2006) er en annen forsker som er opptatt av nettverkens betydning. Hun vektlegger betydningen av nettverk som strekker seg utenfor lokalsamfunnet, de transnasjonale nettverkene. I hennes undersøkelse gjort i Storbritannia undersøkte hun hvordan nettverk fra hjemlandet, og andre steder som nødvendigvis ikke lå nært fysisk, men relasjonelt, gjerne av kulturelle og etniske årsaker, var med på å forme valgene flyktningene tok. I følge Williams fører Europa en så streng asylpolitikk at den truer forholdet mellom flyktninger og lokalsamfunnet; ulike rettigheter stimulerer til et ujevnt syn på verdien av mennesker. Hun hevder videre at transnasjonale relasjoner strekker seg over grenser for å vedlikeholde deres tradisjonelle kultur og identitet. På den måten handler transnasjonalisme både om å ha en link tilbake til sitt opphav, men også en måte å etablere seg i et nytt land, hvor slike nettverk kan være med på å bygge opp identiteten. Disse relasjonene kan virke splittende da det de representerer kan stå i stor kontrast til politikken og kulturen i det nye hjemlandet, men også

samlende da personer som har vært i lignende situasjon kan fungere som en hjelpende hånd ved å tilby praktisk informasjon gjennom deres egne erfaringer (Williams 2006). I forhold til oppgaven vil deres transnasjonale eller translokale liv være av betydning da ungdommene kommer alene, men har bånd til hjemlandet som trolig vil påvirke valgene de tar i møte med et nytt samfunn. Båndene kan virke støttende i det fremmede landet de kommer til alene, i en sårbar alder ved at felles referansepunkt muligens bidrar med trygghet som søkes hos individer med samme kulturelle bakgrunn som en selv. I følge Beirens med flere (2007) vil sosiale nettverk for unge flyktninger bidra med viktig følelsesmessig støtte og bidra til identitetsbygging, selvtillit og den selvsikkerheten som er nødvendig for å forhindre følelsen av isolasjon. I artikkelen viser de til forskning som peker på at vennskap med folk med lik kulturelle bakgrunn er avgjørende for å integreres, men at det er viktige positive effekter ved å blande ungdom med ulik bakgrunn. Beirens med flere (2007) viser til hvilke barrierer som eksisterer i England i forhold til nettverksbygging etter Ager og Strang (2008) sitt analyseverktøy. De viser til hvordan ulike støttesystemer legger til rette for å minske avstanden mellom majoritet og minoritet, inkludering og ekskludering. Tiltakene gikk ut på leksehjelp, hjemmeundervisning, aktiviteter i feriene, informasjonssystemer rettet mot familiene, terapi og individuelle skreddersydde tiltak til skoleelever, som skulle bidra til integrering, altså tiltak innenfor det gitte systemet fremfor opprettelsen av nye systemer for flyktningene. Undersøkelsen viste at slike tilrettelagte individuelle tiltak virket integreringsfremmende (Beirens med flere 2007). I kontekst med oppgaven vil det være interessant å undersøke hvorvidt slike alternative tiltak eksisterer, eller om det foreligger et ønske om dette til.

Generelt har trenden i forskningsmiljøer vært fokus på psykisk helse, enslige mindreårige under 15 år og ulike praksiser i forhold til barnevernets omsorgssenter, ulike utfordringer som enslige mindreårige i asylprosessen og konsekvenser av den psykososiale situasjonen. Det har vært en del tidligere forskning på deltakelse i fritidsaktiviteter, men lite i forhold til hva det kan bidra med for enslige mindreårige. Mindre forskning er gjort på selve bosettingsarbeidet og spesielt aktørfokusert forskning hvor barne- eller minoritetsperspektivet har blitt belyst, noe jeg gjennom min oppgave ønsker å bidra til.

4. Teoretisk rammeverk

4.1 Innledning

Jeg vil gjennom mitt materiale sette søkelys på enslige mindreårige flyktningers integrering i samfunnet gjennom deres deltakelse i ulike fritidsaktiviteter. Av plasshensyn kan jeg ikke gå i dybden på alle de ulike faktorene som påvirker en minoritetsungdom, men tar med det jeg anser som mest relevant og som har kommet klarest frem under innsamlingen av data.

Økt migrasjon av ungdom på flukt fører til et behov for alternative måter å studere ungdomsliv fra barn til voksen i en integreringskontekst. For å studere innvandrerungdom som kommer alene til Norge kan det være nødvendig å kombinere ulike forståelser og teorier, både perspektiver som er hentet fra minoritetsforskningen, men også generell ungdomsforskning. Selv vil jeg i denne oppgaven forsøke å integrere noen perspektiver fra ungdomsforskning generelt, og minoritetsforskning spesielt. Manglende trygge voksenrelasjoner, traumatiske opplevelser, flerkulturell oppvekst og utviklingsakkulterasjon, alt i en kombinasjon med å gå fra barn til ungdom til voksen, er ting som påvirker deres relasjons- og handlingsmønster. Et viktig bidrag i denne diskusjonen kunne ha vært å fremskaffe mer kunnskapen om det komplekse ungdomslivet i en flyktningsituasjon, og da spesielt for enslige mindreårige, og jeg ønsker derfor å se på hvordan ungdommene selv svarer for seg i forhold til hva som fremmer og hemmer deres deltakelse i ulike aktiviteter.

Jeg vil i dette kapitlet først presentere ulike perspektiver og definisjoner fra faglitteraturen som omhandler integrering. Jeg vil så peke på hva som er viktige faktorer for integreringen gjennom å ta utgangspunkt i Ager og Strangs (2008) omfattende analyseverktøy som drøfter normative forståelser av hva som er vellykket integrering, med fokus på sosial kapital. Det finnes utallige definisjoner på sosial kapital innen forskningslitteraturen, og det er fortsatt et begrep som er i stadig forandring og derfor vanskelig å gi noen endelig definisjon på (Sharma 2007). Jeg vil derfor introdusere så presist som mulig hva som ligger i begrepet gjennom å presentere de viktigste og

mest relevante teoretikerne som har utviklet begrepet, og videre vise til hvordan sosial kapital mer spesifikt kan brukes i studier av enslige mindreårige og integrering gjennom fritidsaktiviteter.

Jeg vil videre drøfte ungdommenes deltakelse i samfunnet i et ressursperspektiv; i de nettverk og relasjoner de deltar i, der det kan ligge potensielle ressurser. Kunnskap og bevissthet om hvilke ressurser disse nettverkene representerer, kan være sentrale i arbeidet for integrering av de enslige mindreårige. Et snevert fokus på sosial kapital som en ressurs for integrering, som ikke tar hensyn til alle de andre faktorene som påvirker ungdommene, vil forenkle perspektivet på en måte som ikke rettferdiggjør situasjonen, eller som ikke svarer tilfredsstillende på problemstillingen, da de enslige ungdommenes ulike komplekse relasjoner påvirker valgene de tar og mulighetene de har.

4.2 Assimilering eller multikulturalisme i velferdsstaten?

I en gjennomgang av begrepet *multikulturalisme* nevner Stuart Hall 2000 (sitert i Fuglerud og Hylland Eriksen 2007:112), seks ulike varianter av multikulturalisme: Konservativ, liberal, pluralistisk, kommersiell, arbeidslivsorientert, samt kritisk multikulturalisme, der hver av dem har en tilnærming på hvordan en skal kunne løse utfordringen med å forene mangfold med solidaritet. I ytterkantene av tilnærmingene finner vi det Hall kaller assimilasjonister og verdipluralister eller forskjellsmultikulturalister (Fuglerud og Hylland Eriksen 2007). Relasjonen mellom flyktingen og samfunnsarenaen, og betydningen av begrepene er gjerne avhengig av samfunnsmessige tenkemåter og verdier. Innenfor en assimilasjonstekning ser man integrasjon som en sosialiseringsprosess der individene vokser inn i et gitt kulturelt fellesskap til det gradvis tilegner seg fellesskapets normer og verdier og blir en del av det etablerte (Brochmann 1997). Søkelyset rettes mot sosial kontroll gjennom sentrale samfunnsinstitusjoner som skolen, lokalsamfunnet, familien et cetera. Hvis sosialiseringen mislykkes, peker man gjerne på feil ved disse institusjonene (Brochmann 1997). Det andre synet, forskjellsmultikulturalister, vektlegger et mer verdipluralistisk syn. En slik tilnærming gir mulighet til at grupper kan integreres ved at de får en sideordnet plassering i forhold til allerede etablerte grupper. Like livsbetingelser blir sett på som en forutsetning for at de med divergerende verdisyn veves inn i samfunnet. En slik integrering skjer gjerne ved at det utvikles gjensidige avhengighetsbånd mellom gruppene, i tillegg til at det opprettes mer formelle plikter og rettigheter mellom dem (Brochmann 1997). Analyser av mislykkede forsøk innenfor denne tilnærmingen

fokuserer gjerne på individets forutsetninger for deltakelse på ulike arenaer, som for eksempel utdanning, økonomi, sosiale eller kulturelle ressurser, eller generelt sviktende kvalifikasjoner for å delta i lokalsamfunnet. Førstnevnte ser på samfunnet som et system med dominerende normer man gradvis tilegner seg. Integrasjonsperspektivet med sitt verdippluralistiske syn ser på samfunnet som et sett av flere ulike verdisystemer, som kan eksistere parallelt (Brochman 1997).

I land der det flerkulturelle er målet, blir gjerne assimilering sett på som noe negativt og integrering som den humane tilnærmingen til minoritetspopulasjoner. Forskjellen på integrasjon og assimilasjon er ganske uklar og på langt vei et spørsmål om vektlegging av verdier og begrepenes innhold. Det politiske klimaet og hvem som sitter i regjering kan gjerne påvirke definisjonen (Brochmann 1997). I praksis forsøker de fleste politiske organer i vestlige land i dag å finne en balanse mellom de to ytterpunktene. Et for stor mangfold kan gjøre det vanskelig å oppnå solidaritet og demokratisk deltakelse i en kontekst som ikke utfordrer menneskerettighetene, og på den andre siden er kulturell homogenitet umulig å oppnå da det alltid vil eksistere ulike minoriteter; homofile, ulike sekter et cetera (Fuglerud og Hylland Eriksen 2007). Tross de prinsipielle forskjellene på tilnærmingen til integrasjon av flyktningene har de fleste vesteuropeiske landene ført en form for integrasjonspolitikken siden midten av 70-tallet med en slags dobbeltstrategi. Myndighetene ønsker å begrense innvandring og samtidig innføre tiltak for at flyktningene som kommer skal kunne tilpasse seg samfunnet og bidra til et felles verdigrunnlag (Brochmann 1997).

I følge Brochman (2015) har Norges velferdsstat lenge ført en slags dobbeltpolitikk med et kompromiss mellom likhet og pluralisme. I følge Integrerings- og mangfoldighetsdirektoratet skal Norge "fremme like muligheter og levekår i et mangfoldig samfunn gjennom å styrke innvandreres muligheter til å delta og bidra i arbeids- og samfunnsliv" der det nyeste slagordet til inkludering og mangfoldsdirektoratet er "Mangfold i hverdagen" (IMDI 2016). Ved hjelp av politiske sosiale tiltak skal de enslige mindreårige integreres i samfunnet, samtidig skal vi vise toleranse for deres kulturelle egenart på den andre siden. Denne friheten man er opptatt av i Norge kan hevdes å være mer på papiret og festtale enn noe reelt, og den fundamentale tvetydigheten om at staten oppmuntrer til å ivareta egen kultur kan igjen føre til en slags selvmarginalisering (Brochman 2015). Velferdsstaten er bygget på majoritetens normer, og minoritetene er avhengig av å tilpasse seg disse normene for å kunne bli en del av storsamfunnet. Dette handler om velferdsstatens krav om

universielle løsninger og lik behandling, men dette står igjen i kontrast til minoritetsrettigheter og kulturelt mangfold (Brochman 2015). Velferdsstaten bruker de samme virkemidlene mot majoriteten som minoritetene, og hensyn til de kulturelle ulikhetene blir ikke alltid tatt, noe som kan svekke minoritetenes forhold til velferdsstaten - "...dette er majoritetens normer, og ikke våre". Marianne Rugkåsa (2012) problematiserer også det hun kaller *grasrotbyråkratiet* i Norge, som omhandler de offentlige ansatte som utfører velferdsstatens politikk i praksis, og ved hjelp av tiltak jobber for at minoritetene skal kunne tilegne seg kunnskap og ferdigheter majoriteten mener de mangler, - for på den måten å integreres i samfunnet. Tjenesteytere målbærer ofte en oppfatning om at det norske velferdssystemet representerer en tilsynelatende nøytralitet, men deres kunnskap rundt integrasjon mangler bevisstgjøring i forhold til refleksjon hva angår egen kultur, men også til velferdsstatens kulturelle normer og verdier. Den norske staten driver i følge Rugkåsa ikke med integrering, men heller et siviliseringsprosjekt, et forsøk på å få alle til å passe inn i det samme systemet - velferdsstaten (Rugkåsa 2012).

En annen utfordring med velferdsstaten er hva den er bygget på, i stor grad skattebetalernes penger. I dag kommer de fleste flyktingene på humanitært grunnlag, noe som igjen i stor grad er flyktinger som koster velferdsstaten mange penger. Denne "byrden" på sosiale budsjetter vil være vanskelig å akseptere for majoriteten om store deler av minoritetene er marginaliserte, eller sosialt ekskluderte. Dyre kollektive løsninger finansiert av velferdsstaten er avhengig av solidaritet, og i tilfeller der flyktinger blir betraktet som byrde for samfunnet, vil den positive holdningen man er avhengig av i befolkningen være fraværende (Brochman 2015). Flyktingstrømmen i dag blir ofte omtalt i media som et slags svarteperspill. Ingen land vil virke forlokkende for flyktingene og ulike innstrammningstiltak utformes stadig i de europeiske landene der integrasjon gjerne fungerer som legitimering av strengere innvandringspolitikk. Dagens politiske klima bygger opp under det som ofte blir omtalt som "en streng, men rettferdig innvandring"(Arbeiderpartiet) eller "en streng og bærekraftig innvandring" (Fremskrittspartiet), og det konstateres en stadig mer åpen motstand mot asyltilstrømmingen, der islamkritikk, forsvar for velferdsstaten og rasehat preger argumentasjonen, ofte i en utydelig blanding. Et illustrerende eksempel er Flykting- og integreringsminister Sylvi Listhaug som gjentatte ganger i media har blitt kritisert for å drive skremselpropaganda i forhold til flyktinger, der flyktingene først og fremst blir fremstilt som byrde og generell trussel mot velferdsstaten og derigjennom bidrar til å forsterke motviljen mot flyktingene i

majoritetsbefolkningen. Mens den uttalte motviljen mot flyktingene tidligere i stor grad kom fra forholdsvis marginale grupper, har vi de siste årene sett at også deler av det akademiske establishment, både fra høyre og venstre side har satt kritisk søkelys på asyltilstrømningen til Norge og til Europa.

Disse ulike diskursene og klimaet innenfor integreringsfeltet er med på å styre hva som blir definert som vellykket integrering og således med på å forme forvaltningens (Risørs) tiltak på området, men også hvordan majoritetsbefolkning forholder seg til minoritetene og vice versa. Så hvordan kombinere kulturell variasjon med et felles verdigrunnlag? Ofte debatteres det rundt bruk av hijab, kvinnesyn, arrangert ekteskap også videre. Disse kulturelle ulikhetene tydeliggjør kompleksiteten i skjæringspunktet mellom mangfold og fellesskap.

4.3 Nyanser av inkludering og ekskludering

Hylland Eriksen (2007) hevder at *kompleksitet* er et begrep som ofte blir trukket frem i debatter rundt migrasjon og etnisitet, men sjeldent faktisk er blitt undersøkt. I sitt arbeid forsøker han å skille mellom ulike betydninger av kompleksitet og hvordan betydningen kan operasjonaliseres i minoritetsforskningen. Han skiller mellom majoritet/minoritet, integrering/segregering og sosiale/kulturelle dimensjoner og hevder det er avgjørende å gå nærmere inn på disse begrepene for å finne kriteriene for inkludering eller ekskludering i et samfunn. Ved å stille spørsmål som "hvor forekommer ekskludering?" Er det i skolen, fritidsaktiviteten eller på jobben? Videre hevder han at man må undersøke hva som er grunnlaget for denne ekskluderingen. Er det språket, mangel på kunnskap om sosiale koder, etnisitet, religion et cetera. En annen dimensjon ved denne kompleksiteten er å se på hva som skaper inkludering i minoritetssamfunn, og i hvilken grad dekker det migrantens behov for integrering. Hylland Eriksen anvender Ferdinand Tönnies sitt begrep om Gesellschaft (samfunn) og Gemeinschaft (fellesskap) og påpeker at det er mulig å være medlem av et samfunn uten å være medlem av et fellesskap. Det kan være flere ulike grunner til hvorfor minoriteter velger å delta i kulturelle/etniske grupper, eller ikke velger å delta i det hele tatt, og på bakgrunn av det vektlegger han at den kulturelle og sosiale dynamikken kan studeres uavhengig av hverandre (Hylland Eriksen 2007). Han sier videre at individene innenfor en minoritetsgruppe kan

ha egne syn på idealer innenfor integrering, og derfor ønsker i forhold til hvordan de vil integreres. En stor andel av immigrantene deltar i store transnasjonale nettverk, og dette kan muligens føre til at det lille lokalsamfunnet i Risør oppleves som mindre relevant for deres sosiale fellesskap, noe som vil bli utdypet nærmere senere i oppgaven. I forhold til det kulturelle og sosiale fellesskap mener Hylland Eriksen at dette er to aspekter som må sees adskilt i forhold til hverandre. Vesteuropiske samfunn i dag kjennetegnes av at den kulturelle integrasjonen er svak med stor variasjon (holdninger til kjønn/religion) mens den sosiale samfunnsintegrasjonen er rimelig høy. Også ulike diskurser innenfor minoritetsforskningen har, i følge Hylland Eriksen, gått fra å fokusere på det sosiale aspektet, til heller å fokusere kun på det kulturelle. Vi er ikke så opptatt av utdanning, skole, men heller islam og hijab. Dette fører til en kulturell assimilasjon og sosial segregering. Hylland-Eriksen påpeker at dette kanskje er en situasjon som er spesielt vanskelig for innvandrere, og som påvirker hvor tilliten plasseres; innad i den segregerte gruppen. På den måten kan man ha et fullverdig liv uten å ha kontakt med storsamfunnet (Hylland Eriksen 2007).

Med dette som bakteppe blir det relevant i denne oppgaven å se på hvordan ungdommene inkluderes i for eksempel uformelle organisasjoner, er delvis, frivillig eller ikke, ekskluderes fra andre arenaer i samfunnet som for eksempel mer formelle organisasjoner. Hylland Eriksen påpeker at det eksisterer ulike kulturelle fellesskap, men at det er viktig å huske på at innenfor de ulike fellesskapene eksisterer det både personer med ulik eller ingen relevans til fellesskapet (Hylland Eriksen 2007). I min studie er det relevant å se på hvilke arenaer der ungdommene opplever inkludering, fellesskap og tilhørighet. Temaet inkludering/ekskludering og hvorvidt det er selvvalgt vil også bli utdypet senere i oppgaven når jeg snakker om selvvalgt og ikke selvvalgt utenforskap, og i hvilken grad formelle/uformelle organisasjoner påvirker dette.

4.4 Analyseverktøy for god integrering

Integreringspolitikk er som vi har sett både omfattende og komplekst og en integrert del av omfattende samfunnsprosesser. Robinson (sitert i Ager og Strang 2008:167) hevder at «integration is a chaotic concept; a word used by many but understood differently by most». Valtonen (2004) argumenterer for at integrering fra flyktingenes egen side er en konstant søken etter likhet,

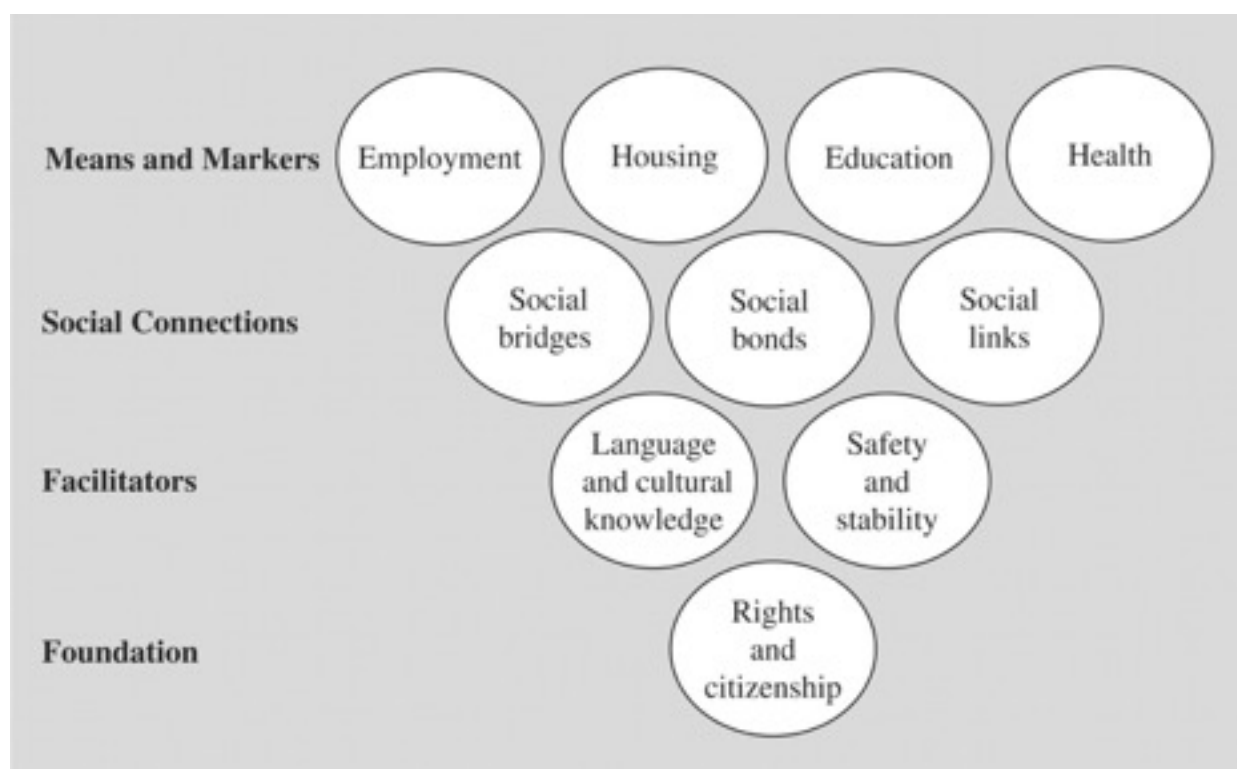
gjensidig avhengighet og kulturell integritet, noe som innebærer frihet fra strukturell undertrykkelse, at ressursene man har blir verdsatt og at personene selv har mulighet til å påvirke betingelsene og tempoet av den kulturelle integreringen. Granovetter (1973) deler integrering hovedsakelig inn i to; hyppighet/intensitet på den ene siden og identifisering på den andre. Førstnevnte handler om antall bånd eller kontakt med andre individer eller grupper aktørene har. Intensitet og hyppighet kjennetegner kvaliteten i disse båndene eller kontaktene, som igjen beskriver hvorvidt individene har en følelse av tilhørighet eller kjennskap til samfunnet. I følge ham trenger nødvendigvis ikke disse to å korrelere med hverandre, ungdommene kan for eksempel tilbringe mye mer tid på skolen med andre enn hva de gjør med sin nærmeste familie, likevel kan båndene til familien være mye tettere. Dette ser han i sammenheng med den andre delen av integrering; identifisering. Jo mer individene identifiserer seg med hverandre, jo tettere vil båndene være (Granovetter 1973). På en annen måte trenger ikke sterk identifisering med andre bety hyppige eller intens kontakt, noe som vil bli pekt på senere i oppgaven når jeg snakker om transnasjonale forbindelser og ulike relasjonelle bånd.

En av de store klassiske teoretikerne, Émile Durkheim, tok for seg studier av samfunn og fellesskap. Han var opptatt av sammenhengskraft (social cohesion) som han mente var det nødvendige limet for at et samfunn skulle kunne holde sammen. Sammenhengskraften inneholdt flere faktorer, blant annet sosiale nettverk, tillit og normer, altså det som kan defineres som sosial kapital. Disse ulike beskrivelsene av fenomenet viser en ytterligere kompleksitet av integrering. Når føler ungdommen selv at de er integrerte? Er individet integrert ved å være en del av storsamfunnet, eller er individet integrert når han selv føler tilhørighet til en egen gruppe? Hva er de nødvendige betingelsene for fellesskap? Hvilket redskap er nødvendig for å nå de ulike målene? Selv om disse beskrivelsene vil være med på å forme min analyse av mine funn, er det først og fremst hva informantene selv vektlegger som indikator på integrering som vil være av størst relevans, men hvorvidt de samsvarer med disse beskrivelsene er interessant.

Analyseverktøyet som jeg nå vil presentere er utviklet av Ager og Strang (2008) etter en evaluering av flere ulike rapporter, analyser, dokumenter og egne undersøkelser for å finne ut av hvilket indikatorer som representerer god integrering. Dette har resultert i et omfattende og anerkjent

analyseverktøy innen forskning på integrering, og hva flyktninger selv vektlegger som viktige indikatorer. Analyseverktøyet presenterer ti ulike indikatorer som vist i diagrammet under:

Bilde: Ager og Strang 2008:170

De ulike indikatorene Ager og Strang har kommet frem til som kan fremme integrering (menas and markers) er arbeid, bosted, utdannelse og helse. De sosiale forbindelsene (social connections) beskriver hva som fungerer som tilretteleggere som skal hjelpe individene å koble rettigheter til til positive resultater i det offentlige. Et eksempel på dette kan være hvordan kunnskap om majoritetsspråket kan øke tilgangen til arbeidsmarkedet, eller hvordan kulturell kunnskap kan bidra til deltakelse på ulike arenaer, som for eksempel fritidsaktiviteter. De sosiale forbindelsene deler Ager og Strang inn i tre, etter Putnam (2000) sin operasjonalisering av sosial kapital; *sosiale bånd* med likesinnede, *sosiale broer* med andre felleskap, og *sosiale linker* til statlige strukturer. Gjennom deres analyse viser de hvordan nettopp sosiale forbindelser kan bidra med nettverket som er nødvendig for å få tilgang på andre viktige arenaer for å styre integreringen (Ager og Strang 2008).

I følge Ager og Strang har sosiale bånd en fundamental rolle for integrering på lokalt nivå, og er også det respondenter (flyktingene) oftest nevner i deres egen definisjon av integrering. Fravær av konflikt og økt toleranse mellom ulike grupper, ble ansett som hva som reflekterte integrering, og en følelse av tilhørighet. Tilhørighet innebærer kontakt med familie, vennskap og en følelse av respekt og delte verdier. Delte verdier fratar i følge Ager og Strang ikke mulighet for mangfold og ulikhet, men en utvidelse av innholdet bidrar til at flere fører tilknytning og kan assosiere seg med det. I følge deres analyse er følelsen av *å føle seg hjemme* en viktig faktor for integrering, både for flyktingene og for den øvrige lokalbefolkningen. Som nevnt i kontekstkapttelet har det vært ulike, noe betente debatter i Risør til tider, som omhandler flyktinger/asylsøkere, og man kan anta at en fiendtlig innstilling til flyktingene, vil ha konsekvenser for deres velbefinnende i byen. På en annen side handler noe av argumentasjonen om at ”hele bybilde har endret seg, det er jo flere flyktinger i byen enn Risørfolk”. Byen ser med andre ord noe mer fremmed ut enn før for lokalbefolkningen. I følge Ager og Strang (2008) er det viktig at det er en vennskapelig tone mellom befolkningen, at man blir anerkjent eller gjenkjent av de andre i nabolaget eller lokalsamfunnet - og at lokalsamfunnet heller ikke oppleves fremmede for majoriteten. De viser i sin analyse til at små gester, som et 'hei' har store positive innvirkninger for at flyktingene skal føle seg tryggere og bidrar til en følelse om at de ikke er uvelkomne. Aktiviteter blir nevnt i deres analyse beskrevet som et verktøy for integrering, både for lokalbefolkning og flyktinger. Funnene deres viser at når flyktingene føler seg integrerte og velkomne i lokalsamfunnet, vil flyktingene føle at de kan delta likeverdig i aktivitetene. Gjennom deltakelse i aktivitet; å gå fra å være den fremmede man ikke snakker med, til en man har delt erfaringer og historier med, bidras det til denne avgjørende følelsen av tilhørighet (Ager og Strang 2008). Analysen viser til et skille mellom kun *vennlig sosial kontakt* og *intensiv kontakt* med lokalbefolkningen. Førstnevnte er den mest avgjørende for tryggheten som skal til for økt livskvalitet, mens sistnevnte er den mest avgjørende for båndene som kan gi tilgang til andre arenaer, som for eksempel arbeid eller andre tilganger i samfunnet. I følge deres analyse er kontakt med egen etniske gruppe med på å styre deres livskvalitet, som igjen kan bidra til å involvere seg i lokalsamfunnet.

"They provide a 'voice for refugees', contact points for isolated individuals, expertise in dealing with refugee issues and flexible and sensitive responses to the needs of their target populations. They also provide cultural and social activities witch offer refugees the chance to maintain their

own costume and religion, talk in their own language, celebrate their traditions and exchange news from home country" (Duke et al sitert i Ager og Strang 2008:178)

Dette kan være interessant i forhold til de enslige mindreårige jeg vil studere – i hvilken grad de har tette bånd til egen etnisk gruppe, og i hvilken grad det eventuelt styrker muligheten til å involvere seg i lokalsamfunnet. Ager og Strang påpeker at det kan være mange ulike strukturelle hindringer for en slik kobling, og tilretteleggerne de viser til i diagrammet, skal være med på å fjerne slike barrierer, og fremme en god integreringsprosess (Ager og Strang 2008). I deres analytiske rammeverk er mangel på språk, kulturkunnskap og fravær av trygghet og langsiktighet slike barrierer for å oppnå mål som arbeid, bosted eller utdanning. De viser også gjennom deres analyse hvor avgjørende det er å ta flyktingenes muligheter og rettighetene i betraktning når man analyserer integreringsprosesser. Ungdommenes muligheter og rettigheter vil ha stor innvirkning på valgene de tar, pliktene de har eller mulighet til å ta - og deres mulighet til langsiktig planlegging. *"(..) nations of nationhood and citizenship shape core understandings of the rights accorded, and responsibilities expected"* (Ager og Strang 2008:175). Enslige mindreårige i Norge som får innvilget asyl før de er 18 år, får innvilget dette til de i hvert fall er myndige, og som regel lenger, noe som legger til rette for en slags langsiktighet. Som jeg nevnte innledningsvis, er det nå fremmet forslag om økt bruk av midlertidig oppholdstillatelse for mindreårige flyktinger, noe som derfor vil påvirke deres langsiktighet om vedtaket blir gjennomført. Hvilke generelle rettigheter og muligheter man gir flyktingene, påvirker hvordan de og lokalbefolkning ser på hverandre (Agder og Strang 2008). Ulike rettigheter akkumulerer ikke likeverd mellom to folkegrupper. Putnam (2004) påpeker for eksempel eksplisitt at det er nødvendig å ikke danne klasser og skoler der det kun er en spesiell sosial gruppe. Integrering uten inkludering mangler fundament.

Ved hjelp av analysen til Ager og Strang (2008) har jeg nå kort oppsummert viktigheten av sosial kapital for integrering, ved at det bygges bruere mellom ulike etniske grupper, og stimuleres til nettverksbygging. Jeg vil i neste avsnitt utdype dette fenomenet og sette det ytterligere opp i kontekst med oppgaven min.

4.5 Sosial kapital for integrering

"Samfunnstilliten blir viktig i møte med et rekordhøyt antall flyktninger. Budsjettforhandlinger og prioriteringer kan være vanskelige, men den aller største kilden som nå må mobiliseres, er den sosiale kapitalen". (Støre2015)

Det viktigste formålet innenfor samfunnsvitenskapen er muligens å forklare hvorfor vi handler som vi gjør (Lin 1999). Det finnes i dag ulike oppfatninger om hva som er de mest anvendelige data, analysemåter og teoretiske utgangspunkt, som i korttekst kan benevnes som aktør-strukturproblemet. Et perspektiv ser sosial struktur i betydningen relasjoner mellom de posisjonene som aktørene befinner seg i som det mest avgjørende for deres handlinger, og for hvilke sosiale mønstre som tar form. Et annet perspektiv er opptatt av såkalt kollektive representasjoner, det vil si av hvordan felles forståelsesmåter og meningsinnhold vokser frem og danner grunnlag for handling, som igjen påvirker representasjonene. Et tredje perspektiv er prinsipielt orientert mot individuelle valg som påvirkes av den enkeltes preferanser og situasjon. Handler mennesker på bakgrunn av rasjonelle frie valg, eller er det de sosiale strukturene som styrer handlingsvalgene? De fleste teoretikere i dag representerer en kombinasjon av disse perspektivene, og *sosial kapital* er nettopp et av flere forsøk på å forene disse ulike tilnærmingene (Lin 1999).

Generelt handler sosial kapital om å forklare ulike kulturelle, sosiale og strukturelle forhold gjennom samfunnsrelasjoner og hvordan de påvirker sosiale interaksjoner. Begrepet består av to hovedkomponenter; subjektive bånd (gjensidighet, tillit, følelsesmessig fellesskap) og objektive bånd (forbindelser via nettverk som binder individer sammen). På den måten kan man ved hjelp av sosial kapital forklare ulike fenomener som politisk handling, helse, fattigdom, migrasjon, samfunnsutvikling et cetera på ulike samfunnsnivå (Sharma 2007). Eller ifølge Lin (1999:30): "The premise behind the notion of social capital is rather simple and straightforward : investment in social relations with expected returns". Forskning på sosial kapital har vist frem et fenomen som har betydning på individuelt, lokalt og nasjonalt nivå. Sosial kapital kan lette samarbeid, felles bestrebelser og finansielle transaksjoner. På alle tre nivåer handler det om en ressurs som kan akkumuleres eller forvitres, på en måte som kan minne om kapital i tradisjonell forstand (Sharma 2007).

Generelt er det fire grunner som viser hvordan man kan profitere på sosial kapital: Informasjon, innflytelse, sosial legitimering samt identitetsbygging (Lin 1999). Informasjon kan gi tilgang til nyttig og unyttig/skadelig informasjon om muligheter og begrensninger. Med skadelig informasjon menes at nettverket åpner eller påvirker individet på en negativ måte som for eksempel terrororganisasjoner, kriminelle miljøer et cetera, da fellesskap har en funksjon som både forsterker og bekrefter (Erbe 2003). Men også positiv, ved at nettverket kan fungere som en sekundær informasjonskilde til det offentlige informasjonssamfunnet (Lin 1999) Sosial kapital kan bidra til innflytelse. Hvor man plasseres i det sosiale rom har innflytelse på autoriteten i individets meninger eller 'stemme'. Sosial legitimering handler om hvordan man ved å være en del av et nettverk via andre kan få relevante resurser ved hjelp av andres sosiale kapital. 'Sammen står vi sterkere'. Det siste elementet peker på hvordan sosiale bånd kan være med på å utvikle identiteten og anerkjennelsen til individet. Å bli verdsatt for hvem man er, kan bidra til emosjonell trygghet, og anerkjennelse også utenfor gruppen (Lin 1999). Å være en del av gruppen kan gi deg tilgang til andre grupper og nettverk. Er du for eksempel en del av kommunestyret kan det være med på å styrke din posisjon og din tilgang på ressurser i lokalsamfunnet forøvrig. Disse indikatorene kan gi en pekepinn på hvordan fritidsaktiviteter, med tilknyttede nettverk, kan bidra positivt til integrering, og hvorvidt tilgang til ressurser gjennom nettverk kan hindre ytterligere marginalisering av enslige mindreårige flyktninger i Norge.

Sosial kapital som fenomen kan spores helt tilbake til 1916 og Lyda Hafani og hennes beskrivelser av samfunnsdeltakelse og skolerestultater. Hafani definerte sosial kapital som "*Those tangible substances that count for most in the daily lives of people; namely goodwill, fellowship, sympathy, social intercourse among the individuals and the families who make up a social unit if an individual comes into contact with his neighbors* (..) (Hafani sitert i Sharma 2007:4) Interessen for sosial kapital som fenomen ble etter dette i liten grad tatt opp av andre, selv om visse forsøk ble gjort (se Loosely 1950, Hommans 1960, Jacobs 1961 og Laury 1977). Senere fikk sosial kapital feste blant forskningsmiljøer i USA, der Pierre Bourdieu (1986), James Colman (1988), og senere Robert Putnam (2000) arbeider er dominerende. Selv om Putnams (2000) arbeid først er blitt kjent gjennom de siste tiårene, regnes han allikevel som pioneren innenfor begrepet sosial kapital, da han har bidratt til å gjøre det mer anerkjent gjennom sine nyere publikasjoner (Sharma 2007). Bourdieu (1986) og Colman (1988) er mest opptatt av individets utvikling av sosial kapital, mens Putnam

hovedsakelig fokuserer på ulike mekanismer på mikro og meso nivå (Putnam med flere 1993). I de følgende avsnittene vil jeg se nærmere på tre ulike tilnærminger til begrepet sosial kapital.

4.6 Bourdieu om sosial kapital

Bourdieu ser på sosial kapital som summen av potensielle ressurser knyttet til varige nettverk av relasjoner, og hvordan det kan skape en gruppetilhørighet. Bourdieu (1986) opererer med tre kapitalformer; sosial, kulturell og økonomisk, som i sum fremstår som symbolsk kapital innenfor den kulturelle konteksten. Den økonomiske kapitalen er den som gir tilgang til penger og materiell rikdom. Penger i seg selv er verdiløst, men fungerer som et byttemiddel. Kulturell kapital opparbeides gjennom oppvekst og utdanning og våre handlinger er et resultat av kulturell forståelse og sosial struktur, altså det å kunne forstå seg på ulike kulturelle koder og normer (Bourdieu 1986). Den kulturelle kapitalen kan omsettes i sosial kapital ved at den kan gi tilgang til nettverk. Er den kulturelle kapitalen internalisert og erkjent som legitim er dette den avgjørende mekanismen i forhold til maktforhold (Bourdieu 1986). Kapitalformene er gjensidige forutsetninger for hverandre, og den enkelte type kapital kan ikke forstås uavhengig av de andre (Bourdieu 1986). I følge Bourdieu bidrar tilgang til ulike kapitalformer til å vedlikeholde sosial ulikhet og maktforskjeller i samfunnet. Individene utvikler sin sosiale kapital gjennom relativt eksklusive nettverk ved hjelp av utveksling av ressurser; gaver, tidsbruk, tjenester et cetera, som videre omgjøres til kapital gjennom gjentatt resiprositet (Bourdieu 1986). På den måten er ikke ressursene i seg selv en form for kapital, men noe som kan omdannes gjennom sosiale relasjoner. Sett i lys av dette blir hans begrep relevant for forståelsen av samfunnets struktur og reproduksjon av ulikhet.

Bourdieu ser de ulike kapitalformene som individuelle ressurser da den er eid av individet i kraft av arbeidet han har lagt i relasjonen (Bourdieu og Wacquant 1992). Sosiale kapital er kilden til sosial differensiering ved å være inkluderende i eksklusive grupper, på linje med økonomisk kapital. Bourdieu definerer sosial kapital som ”summen av ressurser, faktiske eller virtuelle, som tilkommer et individ eller en gruppe som resultat av å ha et vedvarende nettverk av mer eller mindre institusjonaliserte forbindelser av gjensidig bekjentskap og anerkjennelse” (Bourdieu og Wacquant 1992: 119).

I denne oppgaven finner jeg det vanskelig å kun bruke Bourdieu sitt begrep på sosial kapital pga. koblingen til individet, og det at han viser til eksklusive nettverk snarere enn nettverk med lavterskeltilbud, eller noe som er tilgjengelig for alle. Men hans beskrivelse av fenomenet kan være med på å tegne et bilde av hvordan eventuelt visse minoritetsgrupper relaterer seg innad i forhold til inkludering og ekskludering av hverandre. Bourdieu definisjon av sosial kapital har også blitt kritisert for være for deterministisk og styrt at teori fremfor empiri, og p.g.a. fraværet av refleksjoner i forhold til hvordan sosial kapital kan ha betydning for de utsatte, marginaliserte eller svake i samfunnet (Field 2003).

4.7 Colman om sosial kapital

I motsetning til Bourdieu, ser Coleman sosial kapital eksplisitt som et kollektivt fenomen som finnes i relasjonene og strukturene, og ikke i individene i seg selv. Colman definerer sosial kapital som: "*Social capital is defined by its function. It is not a single entity but a variety of entities, with two elements in common: They all consist of some aspect of social structures, and they facilitate certain actions of actors - whether persons or corporate actors - within the structure. Like other forms of capital, social capital is productive, making possible the achievement of certain ends that in its absence would not be possible.*" (Colman 1988:98). Aktørene kan lettere realisere sine mål ved hjelp av interaksjon med andre individer. Interaksjonen blir mer effektiv eller funksjonell ved å vedlikeholde nettverk. Som andre former for kapital, hevder han at sosial kapital er avgrensende i forhold til gyldighet. Den sosiale kapitalen kan i noen kontekster gi tilgang til ressurser, men i andre være verdiløse (Sharma 2007).

Colman (1988) deler sosial kapital inn i tre ulike former:

1. Resiprositetsnettverk som handler om at aktørene gjør hverandre ulike tjenester med forventning om gjenytelse. En slik relasjon bygger på tillit og kan gi tilgang til knappe ressurser ved at det er tilgjengelig i nettverket. Et slikt system kan danne grunnlag for sentralisert akkumulasjon av makt og asymmetriske bytterelasjoner.

2. Informasjon og kunnskap en kan opparbeide seg gjennom nettverk. Det kan være tilgang til informasjon det ellers er vanskelig å få tak i, spesielt som minoritet i et nytt samfunn. Et eksempel på dette er hvordan man skal gå frem i kontakt med offentlig sektor, eller andre verdifulle erfaringer andre i nettverket sitter med.

3. Hvordan ulike normer kan utvikle seg til noe forenlig gjennom interaksjon med andre.

Colman har i likhet med Bourdieu blitt kritisert for ikke å ta høyde for inkludering eller ekskludering i ulike relasjoner. Definisjonen hans av begrepet er veldig bredt, og lite spesifikt, noe som gjør at jeg ikke anser hans begrepsanalyse som spesielt relevant for problemstillingen i denne oppgaven.

4.8 Putnam om sosial kapital

For Putnam er sosial kapital en kollektiv ressurs som individer kan nyte godt av. "*Social capital here refers to features of social organisation, such as trust, norms, and networks, that can improve the efficiency of society by facilitating co-ordinated actions* (Putnam med flere 1993: 167). Han har med andre ord en mer kollektivt orientert tilnærming til begrepet enn Bourdieu og Colman. Sosial kapital slik Putnam ser det er ikke en egenskap ved, eller en ressurs kontrollert av enkeltindivider, men en egenskap ved de *relasjoner* som knytter individene i et samfunn sammen. Slik utgjør sosial kapital viktige forutsetninger og ressurser for sosial integrasjon, demokratisk stabilitet og økonomisk effektivitet. Putnam vektlegger tillit som en indikator på, så vel som en konsekvens av, sosial kapital. Putnam representerer et typisk sivilsamfunnsperspektiv, og viser til at sosial kapital er et resultat av den sosialiseringen som foregår i foreninger og lag (Putnam 2000). Denne forståelsen blir derfor det jeg anser for å være mest relevante forståelsen av sosial kapital, i forhold til denne oppgaven, samtidig vil dimensjoner ved Bourdieus tilnærming som omhandler inkludering og ekskludering i eksklusive etniske grupper være av interesse, da det kan kaste lys på hvordan minoritetsungdommene relaterer seg til hverandre.

Putnam har gjennom sin forskning gjentatte ganger vist til positive effekter av sosial kapital, men viser i liten grad til de spesifikke kildene til kapitalen. I bøkene "Bowling alone" (Putnam 2000) og

"Diversity and Community in the Twenty-first Century" (Putnam 2007) fokuserer han på deltakelse i frivillige organisasjoner som transformatorer av sosial kapital. Selv om Putnam først og fremst snakker om organisasjoner eller grupper, kan det trekkes paralleller til organiserte fritidsaktiviteter, da det representerer mye av det samme. Et samfunn vil profitere på sosial kapital fordi et nettverk av sivilt engasjement fremmer felles normer, resiprositet og tillit mellom individene og dermed mulighet for kollektiv handling, som kan tjene som en mal for kulturelt samarbeid (Putnam 2007). Fordi individnivå avspeiles på makronivå blir sosial kapital selve fundamentet for et velfungerende samfunn. Organiserte aktiviteter kan fremme sosial kapital ved at de bygger bruere mellom mennesker uavhengig av prestasjoner, og også kan bidra med en fellesskapsfølelse, og på den måten fylle et emosjonelt behov (Putnam 2007).

Tillit, normer og nettverk som en forutsetning for sosial kapital, utvikles gjennom fysiske og virtuelle møter mellom mennesker. Sosial kapital øker om den anvendes, og i situasjoner der mennesker ikke samarbeider, kan dette reflektere mangel på tillit og troverdighet. For å overvinne negativ utvikling uten å ta i bruk tvang, må man ifølge Putnam repetere den kollektive handlingen, i tillegg til å sanksjonere avvik (Putnam 2000). Han hevder videre at det i prinsippet handler om alle typer organisasjoner med direkte interaksjon, men at upolitiske nettverk er mindre preget av makt og dominans (horisontale nettverk) og derfor å foretrekke. Selv om organisasjonstilknytning blir gitt en rolle som kilde til sosial kapital, utgjør likevel aktiv deltakelse i lokale, upolitiske nettverk den viktigste kilden (Putnam med flere 1993). Putnam skiller også mellom formell og uformell organisering. Formelle nettverk kjennetegnes av at deltakelsen organiseres gjennom krav til medlemskap, betalte avgifter og faste oppmøter, og en kan anta at flere betingelser øker terskel for deltakelse. Et uformelt nettverk preges av spontane møter, for eksempel ved at folk møtes på fotballbanen i Risør uten å kjenne hverandre, og danner lag. Putnam påpeker at både formell og uformell sosial kapital kan skape gjensidighetsrelasjoner og gi offentlige og private goder. Han påpeker nødvendigheten av upolitiske, uformelle og lokale organisasjoner, da uformelle møter mellom mennesker betraktes som viktige for sosial kapital; kortspill, middagsselskap, kafetreff og så videre (Putnam med flere 2003).

Som nevnt innledningsvis er det store forskjeller i samfunnet i forhold til hvem som deltar i ulike organiserte aktiviteter (Kavli 2007). Gjennom organisert aktivitet kan utenforskap forebygges, men

utenforskap kan også oppstå fordi enkelte mennesker ikke får eller ønsker tilgang til disse arenaene (Wollebæl med flere 2010). Det kan handle om individuelle barrierer som svak økonomi, manglende språkkunnskaper, kort botid, psykiske problemer eller begrenset sosialt nettverk. Integreringsforskningen viser at noen arenaer oppleves som lettere å delta i, med bakgrunn i at de oppleves som mer nøytrale og trygge (Wollebæl med flere 2010). Norge regnes som et gjennomorganisert samfunn, bygd opp på mange formelle organisasjoner og det kan derfor være utfordrende for kommunene å være tilretteleggere av det uformelle, nøytrale og trygge for forebygging av utenforskap. Skjetne (2016) hevder for eksempel at foreningslivet i Norge er bærere av en sementert organisasjonskultur, som er preget av selvrekutterende nettverk som øker terskelen for deltakelse.

Selvvalgt utenforskap på den andre siden handler om fravær av deltakelse som ikke bygger på individuelle barrierer eller strukturelle årsaker, men på verdisyn, religion og kulturell praksis (Kavli 2007). Dette kan dreie seg om prioritering av tid, definisjon av kjønnsroller og hva som er sosial eller kulturelt akseptert. Forskning viser for eksempel at dypt etablerte normer i tradisjonsbundne muslimske miljøer, kan begrense kvinners mulighet til deltakelse i idrett. (Strandbu 2006).

Selvvalgt utenforskap kan dreie seg om at en betrakter organiserte sosiale aktiviteter som fenomener kun for eksklusive sosiale nettverk. Organiserte fritidsaktiviteter kan derfor oppleves som noe altfor fremmed (Kavli 2007). I denne oppgaven vil jeg bl.a. se nærmere på selvvalgt og ikke selvvalgt utenforskap, da vil gi kunnskap om årsaker, konsekvenser og sammenhenger i forhold til oppgavens problemstilling.

Sosial kapital er ressurser som i stor grad kan opparbeides gjennom organiserte fritidsaktiviteter med tilknyttede nettverk (Putnam 2007). I følge Enjolras og Walebæl (2010) er nettopp nettverk den viktigste veien *inn* til organisert aktivitet, og de påpeker at det ikke gjelder nære venner og familie, men heller løsere nettverk. Skjetne (2016) er opptatt av at nettverk ikke bare skal fungere sammenbindende, men at det er viktig for å knytte mennesker som er ulike en selv sammen på områder som kan videreutvikles til ressurser. Putnam deler ulike nettverk inn i bånd og bruer, og senere har "linking" blitt tilføyd som en tredje dimensjon av nettverk, som refererer til de uformelle sosiale nettverkene som knytter aktørene sammen vertikalt innenfor hierarkier (Woolcock 2001). Hvordan flyktingene kan dra fordeler av at noen av de ansatte i kollektivet har personlige

forbindelser til personer i arbeidsmarkedet, og derfor kan hjelpe dem med praksisplass, er et eksempel på dette. Tilknytning (bonding) er av typen nettverk som representerer lukkede grupper (Woolcock 2001). Dette er tette relasjoner med mennesker som står hverandre nær, eller føler samhørighet på grunn av likhet som ofte baseres på familie, nære slektninger og venner. Slike relasjoner kan gi en følelse av tilhørighet i møte med et fremmed samfunn - en forutsetning for integrering i følge blant annet Ager og Strang (2008). Slike relasjoner kan man anta at er utfordrende å opparbeide seg i lokalsamfunnet for enslige mindreårige, og de søker dem muligens utenfor hvor de føler mer tilhørighet. Som nevnt i analyseverktøyet til Ager og Strang (2008) blir nettopp "sosial kontakt" ofte nevnt av immigrantene i forhold til hva de anser som integrering. Dette styrker deres følelse av å *høre til* eller ha en plass i samfunnet. Og der er det nødvendig med et nettverk innenfor egen etniske gruppe eller grupper med liknende verdier, for å kunne dekke dette behovet (Ager og Strang 2008). Det er nødvendig med en sterk undergruppe for å kunne bli en del av en større gruppe, lokalbefolkningen. Dette forskningsresultatet har en klar politisk konsekvens: dersom man sprer "nye nordmenn" til distriktene for å oppnå sosial integrasjon, vil man ifølge analysen mislykkes i forhold til å kunne føle tilhørighet i lokalsamfunnet. Det flerkulturelle Norge må ifølge denne analysen bygge på sterke kulturelle undergrupper. De enslige unge flyktingene i Norge trenger en etnisk/kulturell forankring før de kan bli en del av det norske samfunnet. Personer med slike relasjoner er med på å styrke sin felles identitet, bringe like mennesker sammen og forsterke eksklusive identiteter og homogene grupper. Dette kan sees i sammenheng med tilpasning og kulturell identitet. Sterk etnisk eller nasjonal identitet bidrar med en opplevelse av emosjonell stabilitet og personlig sikkerhet og kan sies å være en ressurs for ungdommenes velbefinnende og tilpasningsprosess (Berry med flere 2006). Svakheter ved denne type nettverk er at de som er delaktige i nettverk gjerne inneha samme meninger og synspunkt som en selv, og det å kunne tilpasse seg resten av samfunnet kan derfor bli en utfordring. Tryggheten et slikt nettverk kan representere kan føre til en økt marginalisering. Det kan derfor bidra til å forsterke utfordringer med integrasjonen og isolasjon (Woolcock 2001). Sagt med andre ord: Om en kun omgås mennesker med samme referanserammer som en selv, vil en ikke få utfordret det man i utgangspunktet har av normer og verdier. Ikke minst har dette betydning når en ser på etniske minoriteters forhold til storsamfunnet.

En annen relevant teoretiker som er opptatt av nettverkens betydning for integrering er Mark Granovetter (1973) som er kjent for sin nettverksteori. I artikkelen "The strength of weak ties" (1973) vektlegger han betydningen av svake bånd. Granovetter definerer svake bånd som noe forenklet ligner det vi kaller 'bekjente' i dagligtalen. Dette er viktige nettverk som viser seg å være de vanskeligste for flyktingene å opparbeide, mye på grunn av mangel på naturlige møteplasser der mennesker med ulik bakgrunn møtes. Wollebæk et.al (2015) påpeker hvor avgjørende slike bånd er for rekruttering av personer til frivillig arbeid. Her kan det trekkes en parallell til fritidsaktiviteter, da nettopp deltakelse kan være påvirket av hvorvidt du har bekjente innenfor aktiviteten. De fleste starter med frivillig arbeid fordi noen spør dem, eller fordi de kjenner noen andre som allerede deltar. Den vanligste inngangsporten er derfor gjennom ulike bekjentskaper, såkalte svake bånd. Granovetters teori om styrken i de svake bånd vektlegger mobilitet fremfor stabilitet innenfor relasjonene (Granovetter 1973). Disse ulike typene av relasjoner kan sees i sammenheng med de svake båndene, eller relasjonene som påvirker en enslige mindreårig innenfor konteksten i denne oppgaven, noe jeg vil utdype nærmere.

4.9 Sosial kapital og ungdom

Virginia Morrow (1999) hevder at sosial kapital med utgangspunkt i Putnam med flere (1993), Colman (1988) og Bourdies (1986) definisjoner har gitt liten plass til ungdom i deres tenkning. Forskningen har som regel fokusert på foreldrenes innvirkning på barna og hvordan foreldrene kan investere i sine barns fremtid, men mangler kanaler for barna til å uttrykke sine egne behov. I følge Morrow mangler de nevnte forskerne aktør-perspektiv på barn og ungdom og hvordan disse selv aktivt opparbeider seg, endrer eller påvirker sin sosiale kapital. Det samme gjelder samspeillet mellom familie, skole og nabolag, sett fra ungdommens perspektiv. Schaefer-McDaniel (2004) kritiserer også sosial kapital i forhold til barn og unge; definisjonen tar ikke barnets eget bidrag i betraktning, altså deres informasjon og meninger. McDaniel (2004) er i likhet med Morrow (1999) opptatt av at de unge må anerkjennes som aktører selv, og det er ikke de voksnes oppgave og vurdere barnas sosiale kapital ut i fra deres egne erfaringer. Dette er det særlig interessant å utforske i en kontekst der ungdommene står alene, men hvor representanter for den norske velferdsstaten skal ta foreldrerollen. Det gir en helt annen situasjon, der kanskje mye skjer i formelle kontekster.

Putnams betingelser for sosial kapital og vellykket integrering har også blitt kritisert for å ikke ta nok hensyn til relasjonene og nettverkene som strekker seg utenfor lokalsamfunnet, eller nærmiljøet (Marrow 1999). Ungdommene har for eksempel "to hjemland", ofte vært på en lang fluktreise og har på den måten flere sett med nettverk og relasjoner. Ungdommenes oppmerksomhet til hjemsituasjonen kan muligens også ta fokus fra 'integreringsarbeidet'. Det vil derfor være interessant å se på ungdommenes eventuelle translokale liv og hva dette innebærer. I følge Marrow (1999) tar heller ikke definisjonen nok hensyn til at sosial kapital varierer for ulike undergrupper, altså i forhold til kjønn, etnisitet, alder og sosioøkonomisk status. Andre svakheter hun peker på er at materielle forhold har stor betydning for utviklingen av nettverkene og barn og unges evner og muligheter til deltakelse i det sivile samfunn. Mye forskning vektlegger også statenes tilnærming til migrasjonsfeltet og at det offentlige ikke betrakter problematikken i et tilstrekkelig vidt perspektiv. Begrepet sosial kapital bør sees som en prosess og kontekstualiseres ytterligere om det skal være nyttig som et verktøy. Det ser også ut til at Putnam (2000) sitt syn på frivillige organisasjoner som kilde til sosial kapital har blitt altfor forenklet med tanke på tilgang; man må som regel inneha en viss mengde sosial kapital for å kunne delta (kjenne til normer og regler), spesielt for deltakelse i formelle organisasjoner. Organisasjoner som for eksempel Refugees welcome to Norway (RWN) viser hvilke utslag nettopp mindre formalitet kan ha. RWN er en type aktivitet som alle kan delta i, med lite skille på ressurssterke og andre i forhold til deltakelse, noe som kan ha sammenheng med lite normer og regler å forholde seg til eller ha kjennskap om.

Kommunen kan legge til rette for deltakelse i fritidsaktiviteter, i form av å betale for aktiviteten. Denne utgiften på velferdsstat kan bidra til å akkumulere den sosiale kapitalen. Dette kan sees i en mer generell sammenheng med annen kritikk av Putnam. De positive funksjonene av sosial kapital har en tendens til å bli blåst opp, mens de negative nedtoner (Marrow 1999). Fenomenet sosial kapital har blitt kritisert for å være noe kontekstspesifikt fremfor et universelt fenomen, og at det ikke er noe enhetlig begrep, men heller en blanding av flere ulike prosesser med sine ulike betingelser i samfunnet (Marrow 1999). Jeg vil hevde at begrepet kan være med å belyse forholdet mellom individene (de enslige mindreårige) og konteksten de lever i. Sosial kapital kan som begrep bidra til å koble sammen makro og mikronivå i samfunnsvitenskapen. Derfor har begrepet relevans, selv om det krever en tydeligere kontekstualisering, og kobling mot andre begreper. Derfor vil jeg

også inkludere begrepet transnasjonalisme, ulike relasjoner og ungdommenes velbefinnende, livssituasjon og utviklingsforløp for å få frem en kompleks kontekst og situasjonsbeskrivelse.

4.10 Nettverksanalyse

Diskusjonen i forrige avsnitt viser at begrepet *sosial kapital* blir definert på flere ulike måter, og derfor er vanskelig 'målbart' (Woolcock 2000). På bakgrunn av dette vil jeg ta i bruk en nettverksanalyse, for å se etter eventuelle ressurser i nettverkene og hva slag ressurser det eventuelt representerer. Nettverksanalyse som perspektiv ble tidligere særlig benyttet til å forstå fraflytting fra landsbygd til byene i Afrika på 1950 og 1960 tallet, men er også blitt benyttet i en nordisk og europeisk kontekst, for eksempel i forsøk på å studere mennesker med ulik kulturell bakgrunn bosatt i et nytt land. (Fuglerud og Eriksen 2007). Nettverksanalysen kan brukes i forhold til mitt ønske om å analysere ressursene som muligens ligger i relasjonene til de enslige mindreårige i Risør. Flere av problemstillingene på den tiden kan sees i sammenheng med hva som er aktuelt i dag. Da som nå ønsket man å se på kulturell tilpasning til nye omgivelser som følge av endringer i sosiale nettverk, individenes relasjoner til opprinnelsesstedet og ulike prosesser som utspiller seg i en slik situasjon (Engebretsen og Fuuglerud 2006 i Fuglerud og Eriksen 2007). Ved hjelp av en nettverksanalyse kan man vurdere omfanget, tilgjengelighet og kvaliteten i relasjonene. En slik innfallsvinkel kan være fruktbar for å synliggjøre ulike praksiser omkring deltakelse i fritidsaktiviteter, og hvordan de videre muligens transformeres til ressurser på andre arenaer. En slik metodikk og analyse kan fungere som et hjelpemiddel til å dekonstruere sosial kapital i et gitt system, gjennom å se på hvordan elementer i et nettverk kan knytte sammen, påvirkes eller endres gjennom ulike møter. En slik metode kan forbinde både handlingsmønsteret til ungdommene og strukturaspektet de opererer innenfor (Engebretsen og Fuglerud 2006).

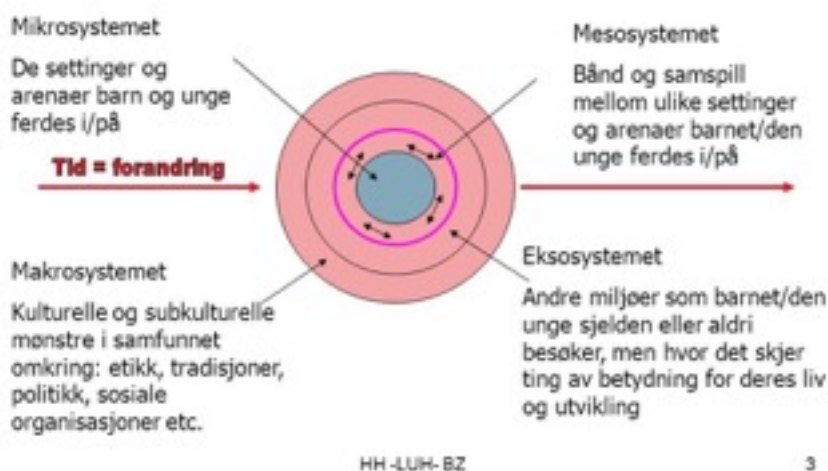
4.11 Ungdommenes relasjoner

Utviklingspsykolog Urie Bronfenbrenner er internasjonalt anerkjent for sin tverrfaglig tilnærming til forståelsen av menneskelig utvikling. Bronfenbrenner (1973) hevder utviklingen av mennesket i

samfunnet ligger i et skjæringspunkt mellom de biologiske, psykologiske og sosiale vitenskapsdisipliner. Jeg vil kort presentere dette, da nettopp mulighetene til å opparbeide seg de ulike relasjonene (betingelsen for sosial kapital) gjennom fritidsaktiviteter må forstås i en strukturell-relasjonell kontekst. Dette kan sammenlignes med aktør-struktur-problematikken som er diskutert tidligere, men her står relasjonene mest sentralt. Enslige mindreårige må forholde seg til ulike myndighetspersoner som representerer ulike interesser, i kombinasjon med "barnets beste".

Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell

Bilde: Bronfenbrenner

Bronfenbrenner (1973) er kjent for sin bioøkologiske modell som ser på interaksjoner på ulike nivåer, og på hvordan barnets utvikling skjer i samspill med miljøet. Mikrosystemet, den innerste sirkelen, handler om barnets direkte møte med venner, lærere, verger, ansatte i kollektivet, terapeuter osv. Det neste nivået, mesosystemene, omhandler interaksjonen mellom ulike settinger og arenaer som barnet har forbindelse til. For enslige flyktninger kan for eksempel spillet mellom kontaktpersoner fra mottaket og treneren på fotballaget ha stor betydning for hvordan aktiviteten kan bli tilrettelagt for barnet, noe som kan ha stor innvirkning for hvordan premissene blir lagt til rette for at ungdommen blir tatt vel imot på fotballaget.

Neste nivå benevnes som eksosystemet. I denne sfæren finnes personer som ikke nødvendigvis er i direkte kontakt med barnet, men der deres adferd påvirker barnet indirekte. Et eksempel her kan

være naboer og lokalbefolkning som nekter å hilse, og generelt betrakter de enslige mindreårige flyktingene med hat og forakt. Det kan også være slektninger i hjemlandet som setter krav i forhold til oppdragelse, eller trenger økonomisk bistand.

Det ytterste nivået, makrosystemene handler om egenskapene ved kulturen, og da spesielt med tanke på verdier, normer, regler, lover, materielle ressurser, kunnskap, osv. Her kan for eksempel barnekonvensjonen og utlendingsloven nevnes, men også det flyktingene har med seg av forståelse av hvilke lover som gjelder, for eksempel også fra eget hjemland. På dette nivået kan typiske verdi- og kulturkonflikter oppstå. En slik modell kan brukes for å kartlegge relasjoner som involverer ungdommene på ulike måter og hvordan disse ressursene kan utnyttes på best mulig måte. De fleste i denne konteksten kan sies å representere det Granovetter (1973) definerer som svake bånd, da de kommer alene som asylsøkere til Norge.

Ved å gå nærmere inn på hvordan ungdommene argumenterer for de valgene og beslutningene de tar, og på hvilke områder de har kunnskap og deres handlingsrom, vil man kunne tegne et mer nyansert bilde av deres situasjon og valg. Det er nødvendig å undersøke nærmere hvordan de ulike aktørene i denne modellen forvalter sine roller, da det tydelig har innvirkning på situasjonen. Uten å gå i dybden, er det likevel verdt å nevne det mest selvsagte, men kanskje lett glemte: puberteten og overgang til voksenlivet er en betydelig utfordring i seg selv. Mens puberteten pågår skal de samtidig venne seg til en helt ny sosial virkelighet, nytt språk, fremmed kultur med fremmede normer, og et på mange måter helt nytt liv. Et eksempel på dette kan være at unge med innvandrerbakgrunn ofte blir boende hos foreldrene frem til de gifter seg. Dette forholdet kan sees i sammenheng med patriarkatiske samfunn og hvordan barn skal vise respekt ovenfor sine foreldre og adlyde dem (Prieur 2004).

I en situasjon hvor ungdommene ikke lenger har sine foreldre eller andre slektninger å adlyde, og samtidig må venne seg til en ny virkelighet, der de må bo alene og forholde seg til autoriteter og ny kultur med ukjente normsett, ofte i strid med hva de tidligere er opplært må taes i betraktning. Samtidig utgjør de en økonomisk underklasse sammenliknet med norske ungdommer. Enslige mindreårige flyktinger står ofte foran betydelige utfordringer, og et velfungerende integreringsarbeid vil kunne ha stor betydning både for dem selv og for samfunnet som hele.

4.12 Transnasjonalisme og mobile liv

Som nevnt tidligere er Putnam (2000) blitt kritisert for å se sosial kapital i en altfor lokal kontekst da hans teorier og empiri gjerne knyttes til egenskaper ved lokalsamfunnet (Merrow 1999). Nyere forskning på migrasjon ser på hvordan det oppstår transnasjonale eller translokale rom, altså strømmer av informasjon, relasjoner, personer, varer og tjenester på tvers av landegrensene (Engebretsen 2002). På den måten er ikke migrasjon noe endelig, men noe som stadig er i bevegelse. En slik forståelse er viktig å ta i betraktning når man forsøker å forstå hvorfor de enslige mindreårige handler som de gjør, det vil være interessant å se hvordan opplevelsene og de ulike verdiene håndteres i møte med en ny kulturell kontekst. Ved å undersøke hvordan en immigrant i nytt land også har tette bånd knyttet til landet personen opprinnelig kom fra, kan man fange opp måten de enslige mindreåriges situasjon i mottakerlandet og deres forståelse og erfaringer fra hjemlandet påvirker dem (Engebretsen 2002). Gjennom å se på nettverk i en slik kontekst er det lettere å fange opp de ulike effektene av relasjonene da de gjerne tar avgjørelser og utvikler identiteter innenfor nettverks som forbinder dem til flere samfunn samtidig (Engebretsen 2002). I forhold til denne oppgaven vil det være interessant å analysere dette da det kan tegne de enslige mindreåriges forestilling om fremtiden - derav valgene di tar. Disse transnasjonale nettverkene utenfor det lokale og nasjonale nivået vil trolig påvirke individenes integreringsprosess i et nytt lokalsamfunn.

Som nevnt i introduksjonen kan dette sees i sammenheng med det som blir definert som akkulturasjon, og her viser det seg at ungdommene gjerne i ulik grad identifiserer seg med de respektive samfunnene. Ofte blir nettopp kultur brukt for å identifisere hvordan man forstår innvandrerungdom, og man har særlig fokusert på hvordan ungdommene befinner seg i dette skjæringspunktet mellom to ulike kulturer. Man har vektlagt kulturkonflikter, og ungdommene har blitt beskrevet som de som faller mellom de ulike kulturene. En slik forskning har gjerne konkludert med at ungdommene har behov for ekstra veiledning, men med den konsekvens at man fratrar ungdommene noe av friheten til å påvirke sin egen identitet og fremtid (Lithman og Andersson 2005). En slik forståelse av av minoritetsungdom bygger på en forståelse om at ulike kulturer ikke er helt forenelige med mottakerlandet. Et slikt negativt perspektiv som problematiserer det å kombinere sine kulturer impliserer at mottakerlandet representerer det moderne, frie og nytenkende,

mens hjemlandet forbindes med det primitive og umoderne - det negative (Lithman og Andersson 2005). Nyere forskning peker heller på at kultur er noe som kontinuerlig skapes, og i følge blant annet Eriksen (1994) er det nødvendig med dynamiske perspektiver i forståelsen av kultur. Nytt meningsinnhold oppstår når ulike normer, verdier og praksiser blandes sammen, som igjen vil være påvirket av de transnasjonale forbindelsene. Ungdommene fungerer som entreprenører som krysser ulike kulturelle grenser og plukker opp elementer, og setter det sammen til noe meningsfylt. Ungdommene er i en konstant let etter det å finne en balanse mellom ulikhet og det forenelige, eller finne sin plass i samfunnet (Eriksen 1994). Et slik perspektiv har blitt kritisert for å forenkle situasjonen ved å ikke ta nok hensyn til kjønn, etnisitet, klasse og slike identitetsmarkører. Faren ved dette er at kompleksiteten ikke blir fanget opp -og utfordringen blir også at det er velferdsstaten som skal ta flyktningene i mot, og målet er at de etter hvert skal bli integrert, og bidra til velferdsstatens videre suksess. I mitt materialet vil jeg derfor ta dette i betraktning, og gjennom analysen av nettverkene undersøke hvordan ungdommene stiller seg til denne utfordringen.

4.13 Oppsummering

I denne oppgaven vil sosial kapital fungere som et rammeverk i forhold til datainnsamling og analyse av livene til de enslige mindreåriges møte med lokalsamfunnet gjennom fritidsaktiviteter. Den vil bruke sosial kapital som analytisk innfallsvinkel ved å se på omfanget, tilgjengeligheten og kvaliteten av nettverkene som skapes gjennom fritidsaktiviteter, altså en nettverksanalyse. For å kunne belyse dette på en mer rettferdig måte vil oppgaven også inkludere andre mer kontekstspesifikke teorier for å sette et best mulig søkelys på ungdommenes syn på de sosiale miljøene de er en del av. Sosial kapital som institusjonell mekanisme tilrettelegger for at man handler til felleskapets beste og er et resultat av de sosiale normene og nettverkene som skapes gjennom uformell kontakt, en institusjon fritidsaktiviteter kan representere. Her vil jeg ved hjelp av de ulike relasjonene ungdommene har gjennom sine nettverk forsøke å analysere fritidsaktiviteters funksjon som brobygger til det norske samfunn, men til egen kultur. Dette vil fungere som nyttige redskaper i utforskingen av sosiale prosesser knyttet til deres opplevelser. Hvordan flyktningene som har blitt intervjuet opplevde sosial integrasjon og deres personlige situasjon er her det sentrale.

5. Metode

I denne oppgaven har jeg som mål å belyse enslige mindreårige asylsøkere med oppholdstillatelse, og deres tilpasningsprosess gjennom fritidsaktiviteter i Risør, gjennom kvalitativ forskning.

Kvalitativ forskning baserer seg på fyldig data om personer og situasjoner som gir grunnlag for forståelsen av ulike sosiale fenomener (Thagaard 2009). Denne forskningsmetoden egner seg godt til studier av temaer som det er lite forsket på fra før, og metodene kjennetegnes ved prosess, mening, analyse av tekst, små utvalg og nærhet til informantene (Thagaard 2009). Målet med metodevalgene mine er å kartlegge en forståelse rundt ungdommenes erfaringer og valgene de tar. Som nevnt innledningsvis tilsier status på forskningen at det er nødvendig med en bredere forståelse av integreringsarbeid, og det er fremhevet at det er lite eksplisitt forskning på enslige mindreårige og integrering gjennom fritidsaktiviteter. I dette kapittelet vil jeg redegjøre for metodiske valg gjort i forbindelse med innhenting av datamateriale. Jeg har gjort kvalitative intervjuer av bosatte flyktninger og ansatte i Risør kommune, som utgjør mine primærdata i analysen. Jeg har også utført et fåtall kvantitative intervjuer ved hjelp av en nettbasert spørreundersøkelse i andre kommuner i Norge, som har fungert som komplementærdata. Gjennom intervjuene og litteraturanalyse har jeg fått økt forståelse for ulike utfordringer i forhold til integrering gjennom fritidsaktiviteter. Funnene mine har samsvart med funn i andre kommuner jeg har vært i kontakt med, noe som forsterker materialets validitet. I dette kapittelet vil jeg legge frem valg jeg tatt, utfordringer jeg har møtt, og ulike refleksjoner rundt hva jeg mener kan ha påvirket innsamling og behandling av dataen. Jeg vil avslutningsvis vise til refleksjoner jeg har gjort i forhold til ulike etiske implikasjoner, og så vise til oppgavens reliabilitet, validitet og overførbarhet.

5.1 Å gjøre feltarbeid

Jeg ønsker i denne oppgaven å undersøke hvordan ungdommene argumenter for sine valg ved å lytte til deres historier. Jeg har derfor tatt utgangspunkt i et fenomenologisk perspektiv med bakgrunn i informantenes opplevelser, som går ut på å belyse de sosiale fenomenene ut fra informantenes eget perspektiv (Thalgard 2009). For å produsere data har uformelle, men strukturerte samtaler med ungdommene derfor vært det mest sentrale i denne oppgaven. Gjennom samtaler kan

jeg få kunnskap til å forstå hvordan de argumenterer for sine meninger og handlinger. I samtalene med ungdommene har jeg fokusert på temaer som hovedsakelig gjelder deres nåtid, men selvfølgelig også hvordan fortid og drømmer om fremtid påvirker valgene de tar. Forskningsmetode forsker- intervjuobjekt er en relativt konstruert form for samtale der de ulike rollene er avklart på forhånd. Jeg skal stille spørsmål, mine intensjoner med intervjuet er avklart og informanten skal dele sine synspunkter. Temaet i oppgaven kan til en viss grad være sårbare for ungdommene. Både med tanke på opplevelsene de sitter med etter å ha vært på flukt, men også med tanke på hvor sårbart det kan være å ikke være en del av et nettverk, eller ikke føle seg inkludert. Jeg har derfor valgt en slik samtaleform der det var kun ungdommen og meg til stede. Jeg har unngått at ansatte i kommunen eller andre har vært til stede for å unngå det skal hemme informasjonen informanten ønsket å dele. Dette kan være kritikk av andre aktører, eller informasjon informantene kan anta er skadelig for dem selv.

Forskningsspørsmålene dreide seg om hvordan deres nettverk påvirker deltakelse i fritidsaktiviteter, hvorvidt deltakelse bidrar til å bygge eller styrke de allerede eksisterende nettverkene og til å skape nye. Hvordan informantene opererer i det sosiale rom er også relevant, altså observasjonsdata. Det har derfor vært fruktbart å observerte ungdommene i bybilde, hvordan de oppfører seg og hvem de omgås. Jeg fikk ikke mulighet til å gjøre mye observasjoner i kollektivet da de var under omstrukturering på tidspunktet jeg samlet inn data, men de små og korte observasjonene jeg gjorde før - eller etter intervju jeg hadde på kollektivet, var allikevel fruktbare. Et eksempel på dette har vært fellesarenaene på kollektivet og hva de brukte dem til. Hvem som deltok og hvordan de kommuniserte med hverandre. Ved å studere ungdommene i avgrensede sosiale arenaer kunne jeg identifisere og studere ulike sosiale situasjoner (Thalgard 2009). Ulike tilfeldige møtene i byen med ungdommene har også fungert som en del av mitt feltarbeid. Denne dataen var av varierende kvalitet, men det bidro til å kunne bekrefte, nyansere eller som stimulans til å produsere nye data.

5.2 Rekruttering av informanter

Jeg tok i September 2015 kontakt med et par aktører i kommunen jeg visste var sentrale i arbeidet med enslige mindreårige flyktninger. Gjennom dem kom jeg senere i kontakt med den ansvarlige

for enslige mindreårige flyktninger i Risør, og en som jobbet aktivt for at ungdommene skulle delta i fritidsaktiviteter. Gjennom dem kom jeg så i kontakt med flere ungdommer som hadde ulikt forhold til diverse fritidssystemer. Man kan derfor si at snøballeffekten viste seg gjeldene i rekrutteringen av informanter.

Intervjuer ble først foretatt i starten av november 2015. Disse intervjuene fungerte som et utgangspunkt i forhold til hvilke teorier jeg ønsket å fordype meg i, og førte til ulike forberedelser, før jeg gjennomførte de resterende intervjuene mellom januar og april 2016. Gjennom media fant jeg også relevante informanter som jeg tok kontakt med via telefon. Jeg brukte i tillegg mitt private nettverk for å komme i kontakt med personer jeg visste jobbet innenfor integreringsfeltet. To av intervjuene er et resultat av ungdommer jeg møtte mer tilfeldig, og avtalte intervju med. Jeg hadde ved siden av de kvalitative intervjuene en nettbasert spørreundersøkelse jeg sendte ut til ulike kommuner etter avtale på telefon. Sistnevnte viste seg å være lite fruktbart, da det var et fåtall som svarte på undersøkelsen fordi det viste seg problematisk å få gjennomført, eller det ble begrunnet med begrenset arbeidskapasitet; « tema er aktuelt, men dessverre, situasjonen på bakken tilsier at vi denne gangen ikke har anledning » Selv om svarene jeg fikk i spørreundersøkelsen kun var 8 personer, samstemte de med mine kvalitative undersøkelser, noen som styrker validiteten i mine data.

5.3 Mine hovedinformanter

Dalen (2004) beskriver valg av informanter som et særlig viktig tema innen kvalitativ forskning. Antallet informanter kan ikke være for stort, da datainnsamling og databearbeiding er en tidkrevende prosess. Jeg har derfor konsentrert meg om relativt få enheter der jeg har valgt dybde fremfor bredde. Det er likevel viktig at intervjumaterialet gir tilstrekkelig grunnlag for analyse. Hvor mange informanter som trengs er avhenger av formålet med forskningen, i dette tilfelle, en dyp og grundig forståelse av de enslige mindreåriges innsikt i egen situasjon satt i en bestemt kontekst.

Jeg har hatt fokus på de enslige mindreåriges egne historier, og det er de som har fungert som mine hovedinformanter. Totalt fikk jeg gjennomført 6 kvalitative intervjuer av enslige mindreårige,

hvorav to av dem var jenter. Informantene har vært mellom 15 og 21 år, som hovedsakelig har kommet som asylsøkere, men også som kvoteflyktninger gjennom FN. De enslige mindreårige har alle bodd i Norge i over 2 år, og snakket relativt godt norsk, slik at intervjuene kunne gjennomføres uten tolk. Jeg ønsket å ha en relativt likt utvalg av gutter og jenter, men det viste seg å være utfordrende å få kontakt med kvinnelige informanter. Hovedvekten av intervjuobjektene er derfor gutter. Dette hadde sammenheng med utvalget i den lille kommunen, der de fleste enslige mindreårige er gutter. Informantene kommer fra Midtøsten, Afgahnistan og Afrika, de fleste alene, men noen har kommet sammen med søsknene sine. Flere av ungdommene har søsken i andre europeiske land, og noen har fjerne slektninger i Norge. Alle har fortsatt slektninger i hjemlandet de har mer eller mindre kontakt med. Dette kan være søsken, foreldre, onkler og tanter eller fjernere slektninger. På tidspunktet jeg intervjuet ungdommene var det ingen av dem som bodde på kollektivet lenger. Noen av de enslige mindreårige hadde flyttet inn i treningshybler, enten alene eller sammen med andre flyktninger, andre hadde nettopp flyttet for seg selv. Det ble naturlig å intervju dem fremfor de helt nyankommene, da de hadde bodd lenge nok i byen til å kunne tegne seg et bilde av hva som hemmet eller fremmet deres deltakelse i forskjellige aktiviteter. Jeg intervjuet også ansatte på kollektivet, og også en ansatt på et kollektiv i en større by i Midt-Norge. Dette gjorde jeg for å bekrefte/avkrefte trendersom begynte å befestes, men også øke reliabiliteten av materialet fra Risør. Jeg intervjuet også ansatte i NAV i Risør, ansatte på kollektivet, en trener, et par bosatte etniske nordmenn, og en næringsdrivende. Dette for å kunne nyansere mine funn med ungdommene ytterligere, da de er en del av miljøet ungdommene må forholde seg til. Det er ungdommens opplevelser av situasjonen som har stått i fokus, og aktørene rundt har mer eller mindre fått biroller for å kontekstualisere situasjonen.

5.4 Observasjon og deltakende observasjon

Deltagende observasjon innebærer at jeg som forsker deltar i ulike sosiale prosesser (Thalgard 2009). Jeg fikk som sagt ikke mulighet til å observere stort i kollektivet, utenom tiden før og etter intervjuene jeg hadde der. Ved å bo i sentrum av den lille byen over en lengre periode (7 måneder), fikk jeg allikevel et unikt innblikk i hvordan ungdommene viste seg i bybilde, hvorvidt de kom gående alene, i store gjenger osv. Jeg fikk også muligheten til å ta et par turen opp til en lokal

fotballbane for å observere hvem som var der, hva de gjorde et cetera. I sum ga slike observasjoner meg et innblikk i hvordan ungdommene samspiller, forholder seg til hverandre eller øvrig lokalbefolkning i det sosiale rom.

5.5. Intervjuer

For å innhente kunnskap valgte jeg dybdeintervju, formen som er den vanligste innsamlingsstrategien innen fenomenologisk tilnærming (Postholm, 2005). Under kvalitative intervjuer er integritet før, under og etter intervjuene viktig å ivareta. Hvordan forskeren eller situasjonen oppfattes av informantene vil trolig påvirke dataen som samles inn. Målet er å skape en god kontakt, og ikke en for stor avstand mellom de ulike rollene (Thagaard 2009) Noen av temaene kan bidra til utveksling av sensitiv informasjon, og det vil derfor være nødvendig med et skriftlig samtykke før intervjuene starter.

Jeg startet alle intervjuer med å gi ut informasjonsskriv fra Universitetet i Agder som informerte om mitt prosjekt, gikk gjennom skrivet og forsikret meg om at det var forstått. Informantene fikk så utdelt samtykkeskjema som ble underskrevet før hvert intervju. Tross en slik formell start, kan det bidra til å trygge informantene i forhold til det å ville delta på intervju ved å påpeke at deres anonymitet blir ivaretatt. De første intervjuene jeg gjorde var strukturerte. Jeg merket på et tidlig tidspunkt at denne formelle settingen hindret god flyt i samtalen, så jeg endret derfor taktikk. I et tilfelle hvor intervjuet ble gjort på en cafe virket det på meg som om informanten holdt mer tilbake. De neste intervjuene bestod av noen stikkord om temaer jeg ønsket å være innom, og jeg tok informantene hjem dit jeg midlertidig bodde. Den halvstrukturerte måten å intervju på hadde store utslag på informasjonen jeg fikk. Informantene ble mer personlig i svarene sine, og samtalene fløt, og i noen tilfeller gled den over til at informantene stilte meg spørsmål som gikk ut på deres nysgjerrighet til meg som person, familie et cetera. Dette kan muligens ha sammenheng med at jeg inviterte dem inn i min relativt private sfære, som kan ha blitt oppfattet som en tillitserklæring. Dette kunne ha utfordret min rolle som forsker, men formaliteten som lå i skjemaer som måtte fylles ut og de allerede avklarte rollene, så ut til å hindre dette. Intervjuene varte mellom 1 - 2,5 time, og i

noen tilfeller virket det ikke som om informantene ville at det skulle ta slutt, noe som i selv var en observasjon.

Jeg valgte å ikke bruke lydopptak under intervjuene da det viste seg å være utfordrende med tanke på samtykke, siden de jeg intervjuet var mindreårige, men hovedsakelig fordi jeg ikke ønsket at 'opptak av samtalen' skulle virke hemmende på hvilken informasjon ungdommene ønsket å dele. Jeg tok derfor notater underveis, og transkriberte intervjuene så fort de var over. En utfordring i forhold til transkriberingen fra intervju til tekst i denne situasjonen var at jeg etter intervjuene raskt forsøkte å skrive ned hva vi hadde snakket om, men at det i tilfeller gikk så fort at noe relevant data muligens falt bort. Jeg mener likevel at valget om å ikke gjøre lydopptak var riktig da intervjuene ble av god kvalitet.

5.6 Å analysere data

Oppgaven er inspirert av en fenomenologisk tilnærming, hvor jeg har forsøkt å forstå noe om informantenes levde liv. Samtidig har jeg vært inspirert av teori omkring sosial kapital og studier av integrasjon. Jeg har et relativt klart teoretisk utgangspunkt hvor jeg har jobbet mot en dypere forståelse av temaer, men har hatt som utgangspunkt at empiri informerer teorien. Jeg har i mitt intervjumateriale prøvd å finne fellestrekk i det informanten forteller, altså analysert sammenhenger mellom temaer som igjen har gitt grunnlag for min helhetlige forståelse (Thagaard 2009) Jeg har så sett på hvordan temaene kan forstås i forhold til mitt teoretiske utgangspunkt. Jeg fikk gjennom intervjuene mine tilgang til omfattende mengder informasjon, men oppgavens begrensninger har gjort det nødvendig å gjøre noen valg på hvilke områder i materialet jeg vil fokusere på. Det var mange interessante vinklinger jeg dessverre måtte ekskludere fra oppgaven, men jeg mener jeg har gjort et bredt utvalg som er dekkende for å besvare problemstillingen min.

5.7 Anonymisering og etiske vurderinger

Kommunen jeg foretok intervjuene mine i er liten, og derfor veldig transparent. Jeg har derfor måtte legge stor vekt på anonymiseringen. Ved transkribering fra intervju til tekst har jeg derfor gjort flere overveielser. Målet er at informantenes utsagn skal fremstilles i teksten uten nevneverdige

endringer, på en måte som tilfredstille anonymiseringen. Samtidig ville jeg ikke at eventuelle grammatiske feil skulle komme i veien for budskapet i tilfeller hvor det i tekst kunne misoppfattes av leseren. Samtidig har kun bruk av notater under intervjuene hatt innvirkning på mulighetene mine.

Dette har resultert i at jeg har valgt å anonymisere informantene i enda større grad enn kun navnebytte. Jeg vurderte anonymisering av landbakgrunn og type organisert aktivitet nødvendig da kommunen er så liten, men også kjønn i noen tilfeller. Jeg har imidlertid valgt å synligere religion i tilfeller hvor dette ser ut til å hatt stort utslag på deres integreringsprosess, men transkribert materialet på en måte som tilfredsstiller anonymiseringen. Sitatene jeg bruker er omskrevet både i forhold til språk og grammatikk for å unngå misoppfatninger fra leseren, men også da det var umulig for meg som forsker å huske ordrett hva informantene delte under intervjuene. Innholdet i sitatene stemmer likevel 100% med informantenes utsagn.

5.8 Reliabilitet; gyldighet, pålitelighet og overførbarhet

Reliabilitet er det overordnede begrepet for vurderingen av gyldighet, pålitelighet og overførbarhet av den kvalitative forskningen (Postholm 2005). Jeg har vært opptatt av refleksivitet i arbeidet med oppgaven. Jeg har forsøkt å ha et kritisk blikk på mine egne subjektive verdier i fortolkningen, rollen som forsker, bruk av metoder i møte med informantene, valg av teoretisk utgangspunkt og så videre. I forhold til gyldighet har jeg vært opptatt av å faktisk undersøke det jeg skulle undersøke, og kontekstualisere ungdommenes situasjon ved å se nærmere på rammene de må forholde seg til. Jeg har vært opptatt av å regelmessig sjekke min egen oppfatning og forståelse under intervjuene ved å bruke spørsmål som 'har jeg forstått deg riktig når du sier at..?' eller omformulert spørsmål om jeg har oppfattet det slik at det muligens har blitt misforstått. Dette kan bidra til at materialet i størst mulig grad representerer en felles forståelse mellom informant og forsker (Postholm 2005). Min kompetanse som forsker har selvfølgelig påvirket kvaliteten av oppgaven. Jeg har derfor vært opptatt av å tydeliggjøre konteksten, min intensjon, og perspektivet jeg har brukt, slik at leseren selv har mulighet til å vurdere gyldigheten av oppgaven, eller gjøre sine egne refleksjoner. I forhold til overførbarhet og hvorvidt funnene har gyldighet utover utvalget, har jeg intervjuet relevante

informanter i forhold til forskningsspørsmålet, sikret at meningsinnholdet er gjenkjennbart for informantene, og at informasjonen gir innsikt av betydning. Informasjonen jeg har fått gjennom min innsamling av data vil jeg nå presentere i neste kapittel.

6. Empiriske funn

Gjennom intervjuene har bestemte temaer og svar vist seg å gå igjen blant informantene. Jeg vil først presentere hvordan informantene har stilt seg til de mest sentrale temaene vi har vært innom under intervjuene. Deretter vil jeg diskutere disse temaene opp mot de ulike forskningsspørsmålene og innenfor det teoretiske rammeverket jeg har presentert tidligere i oppgaven under det jeg har kalt 'sammenfallende temaer'.

6.1 Hva motiverer/hemmer den enslige mindreårige til å delta i ulike fritidsaktiviteter i kommunen?

De enslige mindreårige flyktningene som blir intervjuet har alle hatt forhold til ulike fritidsaktiviteter før de kom til Norge, men ingen har vært medlem i en organisert aktivitet etter oppgavens definisjon. Så godt som alle de intervjuede mindreårige fortalte at det eksisterer (eller eksisterte) ulike idrettslag i regi av skolene på opprinnelsesstedet, og turneringer av ulike slag i flyktningeleirene der de tidligere har bodd. Men det ser ut til at organisert idrett gjerne gjelder privatskolene, eller at de som får delta på lagene kommer fra familier av høyere sosial klasse. Den største andelen av informantene mine hadde generelt lite kunnskap om organiserte fritidsaktiviteter fra opprinnelseslandet.

Aktivitetene (i uorganisert form) de unge tidligere har drevet med i hjemland eller flyktningeleire er gjerne hva som blir brukt som referansepunkt i forhold til aktivitetene de fortsatt har mest interesse av. Noen forsøker seg med disse aktivitetene gjennom organiserte fritidsaktiviteter når de kommer til Norge, noen er ikke klar over at slike aktiviteter finnes i byen, noen velger selv å ikke delta av ulike årsaker, eller gjør som i hjemlandet; praktiserer heller aktiviteten mer spontant med venner og

bekjente. I følge en ansatt som jobber i kommunen anslås det at ca. 10 % av de mindreårige flyktingene deltar, eller har deltatt, i en typisk fritidsaktivitet gjennom tiden kollektivet der de bor har eksistert. Samtlige av de kommuneansatte som jeg intervjuet oppga at når de selv arrangerer aktiviteter, som for eksempel bowling, kinotur eller båttur, er det veldig populært blant beboerne. Den mest populære aktiviteten, hvor det til og med er venteliste, er øvelseskjøring, noe som hovedsakelig arrangeres på privat og frivillig initiativ. Dette kan antas å ha sammenheng med ressursen et sertifikat representerer, og derfor virke motiverende for ungdommene. Individuelle aktiviteter som gitarspill og pianospill har vist seg å fungere godt for de som har startet med det. De av ungdommene som oppga å delta i musikalske individuelle aktiviteter hadde som regel erfaring med dette fra før. Disse funnene peker på at det å delta i en fritidsaktiviteter arrangert eksklusivt for ungdommene på kollektivet, med mennesker eller erfaringer de allerede har kjennskap til, har betydelig appell i målgruppen. Det kan derfor argumenteres for at det ikke er *interesse* alene som er årsaken til fravær av deltakelse i fritidsaktiviteter som rettes mot ungdom i Risør kommune generelt.

De ansatte i kollektivet har gjort ulike forsøk på å sette i gang aktiviteter som er typisk for de enslige mindreåriges kultur, som for eksempel cricket, men interessen har vært liten. En enslig mindreårig flyktingene jeg har intervjuet oppga at få deltakere har gjort det vanskelig å gjennomføre en slik aktivitet på en profesjonell måte, mens en annen sier at interessen rett og slett ikke er der. En informant forteller om en som var god i en sport assosiert med sitt opprinnelsesland, som derfor flyttet til en annen kommune, for å få muligheten til å dyrke sin interesse der. To andre mindreårige, som fremdeles befant seg i byen, fortalte at de ønsket å gjøre tilsvarende for å videreutvikle talentet sitt. Dette viser hvordan fritidsaktiviteter kan symbolisere et fellesskap, og noe kjent som legger sterke styringer for ungdommenes fremtidsvalg. Det viser og at spesifikke fritidsinteresser i enkelte tilfeller kan være et viktig motiv for å relokere og at dette igjen er assosiert med individers forståelse av eget talent knyttet til aktiviteten.

Alle mine unge informanter driver med en eller annen form for aktivitet, men det som er fellesnevneren er at aktiviteten som regel ikke er formelt organisert, men gjerne oppstår spontant med venner og kjente. Det kan være å lage musikk, danse, ulike sportsaktiviteter og så videre. Det er ulike begrunnelser for at de ikke er med i organiserte og faste aktiviteter. En årsak er at de ikke

synes at de har tid. Informantene mine opplever at de har et høyt arbeidspress i forhold til skole og lekser. Et annet moment er at de ikke har kunnskap; flere oppgir at de ikke visste om organiserte aktivitetstilbud, for eksempel arrangert gjennom idrettslag, kulturskole og frivillige organisasjoner. Et siste argument handler om negativt syn på egne kvalifikasjoner og evner, at de mener de ikke er flinke nok til å gjøre det på organisert nivå, men at det er gøy å gjøre det likevel. Prestasjonspress/angst blir en type fellesnevner for de som velger å ikke delta, enten det er sviktende tro på eget talent, eller det handler om forventninger knyttet til skole og arbeid. Noe uventet er det at språket aldri blir nevnt av de enslige mindreårige som årsak til at man velger å ikke delta. Det kommer frem under intervjuer med ungdommene i kommunen at de som har hatt talent gjerne har både begynt og fortsatt med aktiviteten og der har verken språk eller kulturforskjeller vært noe hinder, slik sitatene under viser:

"Noe av det første jeg startet med når jeg kom hit var 'aktiviteten'. Jeg spurte de som jobbet i kollektivet om jeg kunne få starte med det. Jeg hadde drevet med det i landsbyen jeg bodde i, og også mens jeg bodde i flyktningleiren. Jeg kommer fra en etnisk minoritet også i hjemlandet mitt og fikk ikke være med de andre barna, da hadde jeg aktiviteten som jeg lekte med. I flyktningleiren var det folk fra alle mulige land og det var nesten det eneste å finne på. Jeg har blitt ganske god, det er liksom mitt talent og jeg ville fortsette med det. Jeg fikk utdelt utstyr på kollektivet, det var for smått i størrelsen, men det gjorde ikke noe" (Informant 1).

- Når du startet, var språket en utfordring?

"Nei, sport trenger ikke språk. Reglene er jo de samme overalt. Jeg kunne nesten ikke norsk når jeg startet, men litt engelsk. Men så kom det litt av seg selv etter hvert". (Informant 1).

Et par andre sitater beskriver også bakgrunnen for hvorfor de sluttet:

"Jeg var med i aktivitet før, men sluttet fordi jeg ikke hadde tid på grunn av skolen" (Informant 4).

"Jeg begynte på aktiviteten sammen med en annen på kollektivet. Det var veldig gøy, men jeg sluttet fordi jeg fikk en skade som gjorde at jeg ikke kunne fortsette. Jeg har veldig lyst til å starte med en annen aktivitet, men de har ikke det her i byen" (Informant 2).

- Var språket en utfordring?

"Nei, om det var noe jeg ikke skjønnte helt klarte de å forklare det. Jeg tenker nå, som jeg ikke tenkte på da, jeg lærte jo masse norsk av å være der!". (Informant 2).

Blant ansatte som jobber med unge flyktninger i Risør kommune, og en annen kommune, er ferdigheter det første som blir nevnt som et hinder i deltakelsen av fritidsaktiviteter. Flere av de enslige mindreårige prøver ut en eller flere aktiviteter, men slutter etter kort tid. I følge de jeg har intervjuet handler dette om at de ikke har erfaring fra aktiviteten, og kommer inn på et ganske sent tidspunkt. De andre norske ungdommene som allerede deltar har gjerne gjort det i flere år og ikke bare utviklet ferdighetene sine, men også vennskap seg i mellom. Nettverkene er allerede etablerte, og det er vanskelig å bli en del av det. En av de ansatte utdyper under intervju:

"Dette er ungdom som har flyktet alene, og er egentlig å anse som de aller mest ressurssterke. En sånn reise er det ikke alle som klarer.. og så skal de starte opp med en aktivitet de ikke mestrer, det er nedvergende. Inntrykket jeg sitter igjen med etter å ha vært stor pådriver for aktivitet for integrering i flere år er nettopp det, at det er talentet det går på, er de ikke gode nok, ja, da slutter de" (Informant 6).

I hjemlandet blir ungdommen gjerne sett på som overleverer, ressurssterke og selvstendige og det kan derfor oppleves som vanskelig å plutselig befinne seg i en kontekst der du fremstår som svak og avhengig blant de andre på laget. Det kan antas at det i en situasjon hvor flere av de unges identitetsmarkører erstattes fra *ungdom* til *flyktning* skapes et behov for å ivareta de positive markørene, og ikke utsette seg for situasjoner der dette blir svekket, da man har behov og ønske om å være en ressurs og ikke en byrde.

En annen ansatt i kommunen forteller om tilfeller hvor hun har fulgt ungdommene til aktiviteten og de har blitt stående på utsiden av klikkene og ikke fått seg venner. Har de ikke vært gode nok i lagsporten har de gjerne blitt sittende mye på "benken" under kampene, noe som følgelig har vært veldig demotiverende. Mangel på nettverk og bekjente i aktivitetsgruppa, gir ikke den første nødvendige inngangen til fellesskapet. Andre tilfeller har dreid seg om bruk av hijab under treninger, som symboliserer en annerledeshet. Å være medlem, men ikke inkludert, har stor betydning for om man ønsker å fortsette i aktiviteten eller ikke. Ungdommen deltar i fellesskapet,

men kjenner ingen tilhørighet. Det ser også ut til at dette med ferdighet og tanken om hva som forventes kan virke ekskluderende. En av de unge forteller om et ønske om å være med på en spesifikk lagsport, men sier han ikke har blitt med fordi han vet han ikke er god nok, og gjør det heller derfor kun i uorganiserte former.

Informant 4: *"Jeg synes det er veldig gøy å drive med denne aktiviteten, men jeg gjør det kun på fritiden og ofte med det motsatte kjønn. Vi avtaler å møtes å spille, mange av de andre spiller jo egentlig på lag osv., men de lar meg trene med dem"*.

- Hvorfor er du ikke med på laget?

"Jeg er ikke god nok" (Informant 3).

Men selv om ungdommene anser seg selv for å være utrente eller uten ferdigheter, lar de seg likevel noen ganger overtale til deltakelse:

"Jeg begynte fordi en av de ansatte klarte å overtale meg. Jeg ville egentlig ikke fordi jeg visste jeg ikke var noe god i aktiviteten, men så ble jeg til slutt med. Det er jo bra trening. Man trenger ikke alltid være med, så jeg gjør det bare noen ganger. Jeg gjorde det i forrige uke, men før det var det ganske lenge siden, og jeg tenkte at nå må jeg ikke være så lat. De andre er veldig hyggelige, men jeg synes fortsatt det er litt flaut siden jeg er dårlig, men så tenker jeg at jeg ikke må bry meg om det. Nå har vennen min også begynt, og da er det bedre". (Informant 3).

I dette tilfelle ser man hvordan de ansatte påtar seg en rolle som motivator, som er en typisk foreldrerolle. Måten den ansatte har valgt å forvalte denne rollen på, ser ut til å hatt en avgjørende betydning for at vedkommende har begynt med aktiviteten. Informant 4s uttalelse tyder på at aktiviteten har en forholdsvis lav inngangsterskel, da det gis anledning til å stille på trening når vedkommende selv har lyst. At informanten kan komme og gå etter eget ønske og styre omfanget etter eget behov, ser ut til kunne å ha en fremmede effekt på deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Fritidsaktiviteter fremstilles gjennomgående som viktige for mine informanter, enten det dreier seg om utvikling av sosialt nettverk, helsegevinster, utseende eller ren fornøyelse.

En annen kommune på Sørlandet har gjennom støtte fra Norges idrettsforbund hatt mulighet til å kjøpe drakter og sko til de enslige mindreårige flyktingene. Laget har allerede et multikulturelt miljø med treneskikkelser som personlig har kjent på det å være flykting, både indirekte og

direkte. Fra begynnelsen av var det stor interesse blant de unge flyktingene, med 20 deltakere, noe som representerte ca 25% av hele klubben, men det har sakte men sikkert vært frafall blant deltakerne. Under intervju med en av trenerne ble jeg fortalt at det i hovedsak handlet om lang reisevei, da ungdommene må ta to busser for å komme seg frem. Det ble påpekt at verken språk eller talent oppfattes som noe hinder av betydning.

"Spilletid skal ikke handle om talent, alle skal få like muligheter til å spille. Kravet som settes er at spillerne møter på trening og ikke kun kamper. Vi er mer opptatt av det sosiale, og dette mener vi er spesielt viktig nå med flyktingene som kommer. Vi hadde turnering for noen måneder siden med flyktingene, nivået har nok gått litt ned, men det gjør ikke noe, det var kjempe vellykket".

(Informant 8).

Konkurranseselementet i idrett kan sies å være noe iboende i mennesket, og derfor til en viss grad uavhengig av hva trenerne vektlegger som viktigst. Allikevel ser det ut til at når talent som ressurs blir nedgradert og det sosiale blir satt i sentrum vil ungdommene lettere føle seg inkludert i fritidsaktiviteter. En kapital (talent) det er vanskeligere å inneha blir erstattet med kapital det er lettere for flyktingene å oppdrive, selv om de har lite erfaring fra før. Flere av de enslige mindreårige har erfaringer som er positive for laget, noe treneren er opptatt av å påpeke. Å bli oppfattet som en sosial ressurs har åpenbare integrerende effekter.

"Mange av dem er gjetere og har også drevet med cricket tidligere. De har omtrent ikke sittet foran et dataskjerm og er i veldig god fysisk form, så det er masse potensial der! (...). Jeg tror fritidsaktiviteter for integrering er veldig viktig, samfunnet kan få mye gratis av å fokusere på dette"

(informant 8).

Fokus på fysisk form viser seg gjeldene for flere av de enslige mindreårige, som er aktive på det lokale treningsstudioet. Her trener de gjerne med venner de har blitt kjent med mens de har bodd i byen, hovedsakelig folk fra kollektivet eller voksenopplæringen. Dette viser seg også å være av stor interesse i andre kommuner. Dette er et eksempel på et lavterskeltilbud hvor ungdommene gjerne deltar uten for store utfordringer. Selv om samtlige av ungdommene kommer fra kulturer der trening ikke har fått noe primærfokus, ser det ut til at det er viktig for dem. Dette kan muligens sees

i sammenheng med det høye fysiske aktivitetsnivået mange har vært vant til fra tidligere, slik treneren påpekte i sitatet over, og som Informant 3, som regelmessig besøker treningsstudioet selv sier: *"Jeg beveger meg ikke så mye, det er bare til skolen og litt i byen og sånn. Det er viktig å trene og passe på kroppen sin"* (informant 2).

I tillegg til faktorer som talent, det å ikke føle seg inkludert i fellesskapet, eller valg av andre prioriteringer, ser kulturkonflikter ut til å være bakgrunn for hva som kan kalles selvvalgt utenforskap. På den annen side konstateres det at normer og verdier utvikler seg innenfor den norske konteksten og at ungdommene forsøker å tilpasse seg den nye situasjonen. Kommunen har tatt initiativ til "vennefamilier"; en aktivitet som ikke handler om lagsport og hva det impliserer, men heller å skape en møteplasser i norske private settinger for de unge i slik at man kan bli kjent. I dette tilfelle er flere av barrierene som tidligere er nevnt ikke til stedet. Systemet med vennefamilier går ut på at familier i lokalbefolkningen kan bli 'bonusfamilie' for ungdommene. Det kommer frem under et intervju med en vennefamilie, at vennefamilien fungerer veldig godt, og ungdommen ofte deltar på middager og diverse aktiviteter som familien arrangerer. Men det oppstår i noen tilfeller kulturelle utfordringer. Ved aktiviteter som innenfor en norsk kontekst er helt nøytrale, må minoritetsungdommen noen ganger takke nei. Dette kan handle om feiring av høytider eller det å dra på svømming, der både gutter og jenter er sammen. Dette illustreres i sitatet under hvor aktiviteten strider imot deres religion: Informant 8: *"jeg tenker at de synger kristne sanger og jeg er muslim, så derfor kan jeg ikke være med. Jeg synger heller sammen med venninnene mine"* (informant 7).

I dette tilfelle har den enslige mindreårige stor interesse av å synge, men har selv valgt å ikke delta fordi de synger kristne sanger, og da gjerne i kirken. Mange av de som deltar i koret er selv ikke personlig kristne, men for den unge flyktningen er religion svært viktig og det blir derfor problematisk å delta i aktiviteten. Alle de mindreårige unge flyktningene jeg intervjuet oppga at religion for dem var svært viktig. I Norsk kontekst blir korsang kanskje mest betraktet som en hobby, uavhengig av religiøse preferanser, mens det for de unge flyktningene representerer noe religiøst som kommer i strid med deres egen religion, og at de derfor velger utenforskap. Den unge jenta får dyrket hobbyen sin sammen med sine venninner der hun kan føle seg tryggere i forhold til egen kultur.

Av ansatte i Risør kommune blir jeg også fortalt om jentenes kjønnsroller og kleskoder som i stor grad definerer jentenes aktivitetsmønstre på grunn av deres kulturelle normer og verdier:

: "Jentene sitter ofte med telefonene sine og tekster. De kler seg også på en måte som en ville gjort om en ikke skulle ut. Sandaler og tynne klær selv når det er kaldt ute.. de er også mye mer på rommene sine og deltar mindre i fellesarealene" (Informant 9).

Dette reflekterer deres medbrakte og kjente aktivitetsmønstre. Jeg blir fortalt av jentene at de i hjemlandet ofte lagde mat, hjalp til å passe søsken og gjorde diverse husarbeid sammen med andre kvinner. Mange av disse oppgavene er nå ikke aktuelle på grunn av konteksten de befinner seg i. De omgås fortsatt helst hverandre og aktiviserer hverandre, men terskelen for å aktivisere seg utenfor hjemmet er tydelig mye høyere for jentene enn for guttene. Hvordan ungdom med samme kulturelle bakgrunn stiller seg til ulike kulturelle verdikonflikter viser seg å være av stor betydning for valgene de enslige mindreårige tar. Hva som er akseptert og ikke handler ofte om hva de med lignende etniske bakgrunn aksepterer. Flyktningene har tilpasset egen kultur innenfor den nye konteksten de nå er en del av.

Utenforstående voksne med immigrant- eller flyktningbakgrunn, kan spille en betydelig rolle for hvordan de mindreårige ungdommene relaterer seg til det nye samfunnet de har kommet til.

En av informantene mine uttrykker det slik: *" I hjemlandet mitt er det ikke akseptert at kvinner går i Moskeen, men her i Norge gjør flere det og det er akseptert så da gjør mange det"* (informant 2).

En annen sier følgende: *"Her kan jenter gå alene ute på kvelden, det kan de ikke i hjemlandet mitt. Sånne jenter får dårlig rykte eller kan møte dårlige folk"* (informant 7).

Det viser seg at nettverkene hjemmefra for samtlige, er forholdsvis pragmatisk innstilt til at de kulturelle normene er annerledes i Norge enn i hjemlandet. De unge har flyktet på grunn av mangel på fremtidsmuligheter i hjemlandet, men også for å gi familien en økonomisk trygghet. Familien i hjemlandet stiller få krav. Det dreier seg i hovedsak om at de unge skal skaffe seg utdanning og et godt liv. Fjernoppdragelse i forhold til praksiser rundt kultur/religion man skulle kunne anta var tilstede, er i følge mine informanter knapt tilstede. Dette kan handle om at ungdommene i ung alder

blir ansett som voksne blant de der hjemme, og normer og verdier antas å allerede være internalisert. Dette kan sees i sammenheng med dobbeltidentiteten jeg har nevnt tidligere, eller hvordan ulike kulturkonflikter oppstår for ungdommene; de er selvstendige etter etnisk mal, men ikke nødvendigvis innenfor norsk kontekst. Savn og ensomhet er et gjennomgående tema da måten samfunnet organiseres på er så annerledes enn hva de er vant til. 'Oppdragelsesmalen' for å kunne fungere som selvstendige voksne i hjemlandet er ikke den de møter som voksne i Norge. Dette temaet vil jeg utdype nærmere når jeg presenterer funnene mine i forhold til ressursene i nettverk og relasjoner. Av relevans for dette forskningsspørsmålet er allikevel tilliten ungdommene har hjemmefra, i forhold til at de anses som modne nok til å ta egne avgjørelser, interessant. I en biologisk utviklingsfase står de unge enslige flyktningene i et skjæringspunkt mellom verdiene de har fått med seg fra opprinnelseskulturen og majoritetssamfunnet i Norge. I denne livsfasen der de skal utvikle en voksenidentitet er de forholdsvis åpne for å tilpasse seg det norske samfunnet:

"Jeg har fortsatt kontakt med tanten og onkelen min. Vi snakker litt sammen på Facebook og Skype, ikke så mye på telefonen, det er så dyrt (...). Jeg fortalte dem at her kan kvinner gå alene ute om kvelden og at det er helt annerledes å være jente i Norge, mye tryggere. Når jeg er på fest tar jeg av meg hijaben, det kunne jeg ikke gjort i hjemlandet" (informant 7)

- Hva sier de til at du tar sånne valg?

"De sier at jeg nå er voksen og må bestemme sånne ting selv (...). De har egentlig ingen regler for meg".(informant 7).

Informanten forteller videre at hun som regel snakker med tanten sin fremfor onkelen om slike ting, men hevder dette handler om deres nære relasjon og ikke kjønnsroller. I forhold til begrensninger av hva informantene deler med familie og slektninger i hjemlandet handler det som regel om utfordringer og hva som er vanskelig. Grunnen til at ungdommene velger å ikke dele slikt handler både om at "de ikke skjønner fordi de aldri har vært i en slik situasjon", men også fordi de ikke vil legge bekymringer på de der hjemme, da de uansett ikke har mulighet til å gjøre noe med situasjonen.

En annen som kom til Norge sammen med søsknene sine forteller: *"Vi har fortsatt kontakt med slektninger i hjemlandet, men de bestemmer ikke noe over meg. Vi søsknene tar heller vare på hverandre her i Norge. Søstrene mine maser mye om at jeg må være flink på skolen, mens jeg sier ifra til dem om jeg synes de er med dårlige gutter, vi passer liksom på hverandre" (informant 1)*

Selv om brorparten av mine informanter kommer helt alene til Norge, er det også tilfeller der ungdommene har kommet sammen med søsken, og i disse tilfellene er relasjonene dem i mellom naturlig nok svært viktige. Ungdommene tar da gjerne på seg 'oppdragelsesrollen' seg i mellom, noe som ser ut til å være fruktbart både av praktiske og emosjonelle grunner.

En annen informant uttrykker relasjonene og forpliktelsene sine slik:

"Jeg har egentlig ingen forpliktelser til de hjemme. De vil ikke komme til Norge heller, og jeg savner dem veldig. Jeg har kontakt med søsknene mine som bor i andre land i Europa, jeg tror de har det vanskeligere enn meg, og jeg skulle ønske jeg kunne besøkt dem (..) Jeg sender penger hjem, de ber meg ikke om det, men hjertet mitt sier det er riktig" (informant 3).

I dette tilfelle viser det seg også at informanten har sterke relasjoner og følelse av forpliktelse til søsken og til familien i hjemlandet. Som storebror kan man anta at det er spesielt utfordrende å vite om hvor vanskelig det er å komme alene til et fremmed land, og da ikke kunne gjøre stort for å hjelpe yngre søsken som lever som flyktninger i andre land. Sitatet viser at selv om informanten ikke har noen spesielle regler å forholde seg til i forhold til de der hjemme, er slike verdier såpass viktige at informanten sender penger hjem av egen vilje og ønske. Slike byrder for unge mennesker i en allerede vanskelig livssituasjon kan tenkes å ta opp mye fokus i hverdagen som kan gå på bekostning av fritidsaktiviteter og integrering.

Generelt ser det ut til at nettverkene ungdommene har, og i hvilken grad de påvirker deres integrering eller deltakelse i aktivitet i stor grad er preget av deres etnisitet. Fra ansatte i samtlige kommuner blir jeg fortalt at ungdommene fra Afghanistan ofte er store grupperinger som opererer i ulike mer lukkede nettverk, basert på hvilken stamme de kommer fra, noe mine observasjoner også bekrefter. De fremstår også mer bundet av egne regler og normer, noe som kan sees i sammenheng med at de er såpass mange at systemene kan opprettholdes. Da utvalget som ble intervjuet med denne bakgrunnen var såpass liten, reflekterer ikke svarene nødvendigvis en generell trend, men det kan være verdt å nevne at deres plikter til hjemlandet kommer tydeligere frem:

"Jeg må sende penger hjem. Jeg ble sendt hit fordi vi var fattige og foreldrene mine er gamle. Der er det ikke sånn som i Norge at man får masse pensjon og sånn. De vil ikke til Norge for det blir

altfor vanskelig for dem å lære språket og få jobb, derfor er det min oppgave å hjelpe dem. Jeg har ikke så mye penger til dem nå, men når jeg er ferdig på skolen håper jeg at jeg skal klare å hjelpe dem mer" (informant 2)

Av to muslimer blir det fortalt at det er problematisk å gifte seg med en fra annet etnisitet og deres nettverk ser klart ut til å bestå av mennesker med samme etniske bakgrunn. For ikke-muslimer er en fremtidig ektefelles religion av mindre viktighet:

"Det er kanskje lettere om man har samme religion. Religion er veldig viktig for meg, men om det for eksempel er en norsk jente og vi elsker hverandre er det det aller viktigst" (informant 9)

Jeg blir fortalt av en informant at han har en kjæreste fra en annen verdensdel og en annerledes kultur, men at de praktiserer samme religion. De møttes gjennom menigheten og finner felles preferanser i religionen. Altså har religiøse bakgrunn i dette tilfelle spilt en større rolle enn samme kulturelle bakgrunn.

Under mine samtaler med de mindreårige flyktingene understreker de gjennomgående at de ønsker aktiviteter som inkluderer norske ungdom. De vil gjerne bli bedre kjent med nordmenn, og de er ikke rasister. Det er så farlig hvor de kommer fra så lenge de er hyggelige og at de uansett er for få på kollektivet til å kunne drive lagsport alene. Flere av de unge forteller at utfordringen ligger i at de ikke vet hvordan de skal gå frem for å få kontakt. Dette ser ut til å handle om mangel på kjennskap til etablerte sosiale normer, for eksempel det uformelle vs det formelle, og ikke minst mangel på uformelle fellesarenaer.

Det har vært tilfeller hvor jevnaldrende norske naboer har kommet innom kollektivet og invitert til kakebaking og lignende. Sitatet fra en ansatt i kollektivet beskriver situasjonen i forhold til hvordan det har fungert: *"Veldig fint! Men det er stor forskjell på løse avtaler om "si ifra om dere vil komme å bake" eller når det gjøres en spesifikk avtale. Det er avgjørende at det er spesifikke avtaler for at flyktingene skal delta. Jeg tror de synes det er vanskelig å selv ta initiativ"* (informant 6).

Det ser ut til at balansegangen i kommunikasjonen i privatsfæren muligens er vanskelig for en etnisk nordmann og en minoritetsungdom å finne. Den norske sosiale formen kan oppfattes som mer formell enn det mange innvandreringdommer er vant med.

Sammenfallende tema:

Materialet mitt viser kompleksiteten i forhold til hvorfor noen velger å delta i organisert fritidsaktivitet, mens andre ikke. Ungdommene vil gjerne delta i organiserte fritidsaktiviteter, så lenge de har kjennskap til noen som allerede deltar, eller kan starte aktiviteten sammen med. Med andre ord er nettverk ofte en grunnleggende forutsetning for deltagelse. Det samme kan sies om personlige evner knyttet til en aktivitet, hvor en positiv opplevelse av eget talent kan bidra med en nødvendig trygghet til å ta steget. Mine funn viser videre at svært strukturerte aktiviteter kan skape en viss prestasjonsangst for de ungdommene som ikke er så selvsikre hva angår egne evner, og derfor flere utfordringer for deltagelse. Mangel på kjennskap til de formelle eller uformelle normene fører til at ungdommene i visse tilfeller ser ut til å mangle kunnskapen for å kunne delta. Dette kan både dreie seg om faktiske normer og regler i forhold til hvordan aktiviteten er organisert- tilgang, informasjon, tilgjengelighet osv, eller om *tanken* om hvordan aktiviteten er organisert eller hvilken kvalifikasjoner som er nødvendig. Dette kan igjen bidra til en oppfattelse om at terskelen for å delta er høyere enn hva den faktisk er. Andre dimensjon som hemmer deltagelse dreier seg om kulturelle årsaker som setter begrensninger, mangel på foreldreroller som kan motivere og støtte, eller ansvaret og presset som ligger på ungdommene i forhold til å mestre situasjonen de allerede er i. Dette kan igjen kan ta fokus fra integreringsarbeidet. Dette vil jeg utdype nærmere i de påfølgende forskningsspørsmålene.

6. 2 Hvordan tilrettelegger kommunen for deltagelse i ulike fritidsaktiviteter?

Integrering er en toveisprosess, og for å forstå hvorfor ungdommene argumenterer for seg selv, er det viktig å nærmere undersøke hvilken lokale kontekst ungdommene må forholde seg til, som forvaltningens rammer og regler.

Risør kommune gir i følge en ansatt i ungdomskollektivet økonomisk støtte til fritidsaktiviteter for de enslige mindreårige forutsatt at ungdommen er villig til å legge en innsats i aktiviteten; at de møter opp i tide, følger opp avtalene osv. Og på kommunens hjemmesider står det at kommunen skal jobbet mot "*..et mangfoldig aktivitetstilbud tilgjengelig uavhengig av den enkeltes økonomiske og sosiale forutsetning*" (Risør kommune 2014). Det eksisterer et mangfoldig tilbud av aktiviteter både privat, frivillig og i kommunal regi i kommunen. I følge samtlige av de ansatte i kommunen som jeg intervjuet, arbeides det aktivt med å informere beboerne om de ulike aktivitetene. Det informeres om de forskjellige fritidsaktivitetene som er tilgjengelig, og gis veiledning i forhold til hvordan de unge skal gå frem for å delta. Ved behov og om kapasiteten er på plass, følger de ansatte de enslige mindreårige til aktivitetene. De ansatte fungerer på den måten som en foresatt ved at de veileder, følger, heier og backer opp fra sidelinjen. Ungdommene får i følge ansatte på kollektivet muligheten til å prøve ut ulike aktiviteter før de eventuelt bestemmer seg for hvilke de ønsker å ta del i.

I en annen kommune forteller en ansatt om tre av de enslige mindreårige som var veldig interesserte i fotball - noe ektefellen til den ansatte også var. Den ansatte ønsket derfor å invitere guttene hjem på pizza, brus og fotballkamp på TV. Den ansatte forhørte seg med sin overordnede, men fikk beskjed om at det ikke var lov på grunn av de kommunale retningslinjene de måtte forholde seg til. På et generelt grunnlag forteller ansatte i ulike kommuner om at de skal fungere som en foresatt - til en viss grad - men ikke involvere seg for personlig. Man skal være profesjonell i sin yrkedsutøvelse.

"Det er en veldig utfordrende relasjon. Du skal fungere som en forelder, men ikke helt. Dette fører til en slags kunstig morsrolle som jeg kan tenkte meg kan fremstå litt falsk. " Kom nærme, men ikke såå nært!" (informant 10).

Hvor utfordrende denne relasjonen er kommer tydelig frem under ulike intervjuer, både i denne kommunen men også ansatte som jobber i andre kommuner:

" Vi er på en måte deres mor og far. Kjører dem til treninger, heier osv. Det er en veldig krevende rolle og vanskelig å finne en god balanse, jeg er tross alt på jobb" (informant 6).

Begge disse sitatene viser det jeg drøftet under forrige forskningsspørsmål. Representanter fra velferdsstaten må ta en foreldrerolle, og samtidig forholde seg til forvaltningenes lover og regler som er formelle. Motivasjonsarbeid eller oppdragelse er klassisk foreldrearbeid og ungdommene er avhengige av nettverk der noen tar den rolle for dem – også når de ikke mestrer ting. Dette skille mellom ansatt og personlig relasjon utfordrende både for ungdommene og de ansatte på flere måter. Prinsippet om ikke å utvikle en for personlig relasjon til de unge, kan virke unaturlig for de som jobber med ungdommene daglig. Et par representanter som tidligere jobbet med flyktninger forteller om hvordan de etter en stund opplevde seg selv om kyniske i forhold til barna, nettopp for å beskytte seg selv; en følelsesmessig vanskelig oppgave både for de ansatte og for de unge flyktningene:

"Når jeg har det vondt snakker jeg noen ganger med de ansatte i kollektivet, men det kommer veldig an på hvem som er på jobb. Noen av de som jobbe der er slemme og forstår ingenting" (informant 9).

Relasjoner er noe som må opparbeides og vedlikeholdes for å kunne utvikle en god omsorgsfunksjon. For de ansatte er det en utfordring å finne en god balanse mellom det profesjonelle og det personlige, og for de unge kan det være en utfordring å ikke ha faste og trygge voksenpersoner å forholde seg til.

En ung flyktning forteller:

"Jeg gikk til en terapeut en stund, men kuttet det ut. Hun kan ikke hjelpe meg uansett, bildene er der. Hun bryr seg jo egentlig ikke om meg. Hadde jeg kunne snakket med familie eller noen annet som faktisk brydde seg tror jeg kanskje det kunne hjulpet litt, men dette synes jeg ble så rart" (informant 9).

Sitatet viser hvor utfordrende det kan være for ungdommene å få dekket sine emosjonelle behov når man ikke føler en genuin omsorg, men heller kjølig profesjonalitet. Terapeuten kan forsøke å forstå, men mangler den felles erfaringen og forståelsen som den unge flyktningen etterspør. Et annet sitat som peker på hvordan forvaltningen utfører sin rolle viser til lignende utfordringer:

"Her i Norge er det sånn at om vi ikke møter opp på skolen så trekker NAV penger.. jeg kunne ønske det var annerledes. Nå er det så lett å tenke at det er så deilig å bare ligge i sengen og derfor ikke gå på skolen, at de pengene ikke er så viktige, men så angrrer jeg etterpå. I hjemlandet mitt slo

læreren oss skikkelig om vi ikke hadde gjort lekser eller ikke kom på skolen. Jeg synes det skulle vært mer sånn her også" (informant 7).

Majoritetens normer er bakgrunnen for hvordan velferdsstaten utfører sitt arbeid. De ansatte må forholde seg til lignende retningslinjene uavhengig av om det er minoritetsungdommer eller for eksempel majoritetsungdommer på institusjonen. Selv om de jobber innenfor en traumebasert omsorgsramme med flyktningene i Risør, står fortsatt 'profesjonell i yrkesutøvelsen' og hva det innebærer (blant annet ikke for personlige relasjoner) sentralt. Det kan antas at de enslige mindreåriges behov i mange tilfeller kan imøtekommes innenfor den etablerte normen, men at sprikende kulturelle preferanser ikke tas nødvendig høyde for. Ungdommenes kulturelle bakgrunn og hva de forventer at omsorg skal innebære er ikke alltid kompatibelt med det offentliges regelverk og system. Man ser også at dette gjelder oppdragelse, og hvordan man betrakter disiplinære sanksjoner.

Mitt materiale viser at ansatte med ikke etnisk norsk bakgrunn gjerne beskrives som "strengere" av kollegaer, men gjerne lettere for ungdommene å snakke med om ulike utfordringer. Dette styrker mine antagelser i forhold til utfordringene med å være fra ulike kulturer og derav ulike kjente normer og regler. Selv om det må nevnes at slike former for oppdragelse som sistnevnte sitatet over ikke er forenelige med norske normer eller verdier - og heller ikke gjelder alle som ble intervjuet, er det av relevans når man ser på hvordan deres kjente mønster på oppdragelse setter standard for hva de anser som rasjonelle sanksjoner. Sitatet peker i tillegg på hvordan elementet av pubertet forsterker utfordringer som ligger i det å ta del i integreringsprosessen. Hvordan de ansattes roller forvaltes er av stor betydning for positiv eller negativ integrering. Dette gjelder ikke minst hvordan de møter de unges emosjonelle behov.

En av ungdommene forteller om et ønske om å starte opp en fritidsklubb i kommunen. Dette er noe han er kjent med fra hjemlandet og under intervju forteller han:

'Fritidsklubben var på en måte en kafe, men også et sted hvor vi spilte spill, biljard, hørte på musikk og gjorde masse annet. Det kostet litt penger å komme inn, og da kunne man være der og møte folk og sånn. Jeg kunne ønske det var noe sånt her i byen også. Et sted man kunne gått å blitt kjent med

folk. Her i Risør er det helt stille i gatene på kvelden, spesielt på vinteren. Alle er jo bare inne i husene sine' (informant 3)

- Kunne ikke dere startet opp noe slikt selv?

"Jeg vet ikke, vet du hvordan man gjør det?" (informant 3)

Sitatet over kommer fra en initiativrik ungdom som selv ønsker å bidra og finne gode løsninger på utfordringer med møteplasser, men her ser det ut til at vedkommendes mangel på kjennskap til hvordan man går frem setter en stopper for initiativet. En fritidsklubb representerer en uformell møteplass som er viktig for deltakelse og inkludering.

En annen historie forteller om en trener som tok initiativ for å inkludere flere flyktinger i fritidsaktiviteten. Han har lagt ned betydelige ressurser for å få til dette prosjektet og forteller om en rekke telefoner og E-poster til kommunen som bare resulterte i at han ble sendt rundt i den byråkratiske labyrinten. Han hadde også vært i kontakt med ulike bedrifter og banker for å få til sponsoravtale, men kom ikke lenger enn å få et tilbud om t-skjorter med bedriftens logo som alternativ til drakter, men treneren takket nei da han mente at ulikhet hemmer integrering:

"Vi ville ikke at det skulle være de norske med (uniformen), og flyktingene med t-skjorter". Det var heller ikke snakk om å lage noe flyktningslag og vanlig lag da integrering uten inkludering ikke er mulig" (informant 8).

Informanten over forteller om store utfordringer med å få gjennomført et integreringsprosjekt på eget initiativ. Motstand, eller lite informasjon fra kommunen, og i dette tilfelle, en mer symbolsk hjelp fra næringsdrivende. Sitatet over viser nettopp hvor mye individuelt engasjement, utenfor den offentlige forvaltningen, kan ha å si for integreringen.

Vedkommende forteller om et tilfelle hvor det har vært nødvendig å kontakte foreldre fordi en av spillerne på laget har fremstått innvandringsfiendtlig i sosiale medier. Fritidsaktiviteten er et frivillig initiativ og her er retningslinjene trenere oa. må forholde seg mer uformelle og private enn i det offentlige, og derav mer naturlige. Treneren engasjerer seg på en mer personlig 'forelderaktig' måte, som kan vært vanskelig for en kommuneansatt å gjøre. Sitatene over peker på de formelle og organiserte måtene man som ansatt, initiativtaker eller enslig mindreårig må forholde seg til kan blir

så omfattende og utfordrende at man til slutt gir opp. Dette kan også sees i sammenheng med det jeg nevnte tidligere; hvordan ansatte forteller om kynismen som etter hvert tar over.

Det er viktig å huske på at ungdommene er individer med ulike forutsetninger til å beherske dialogen med forvaltningsapparatet. I forhold til om det er de enslige mindreårige eller ansatte som tar initiativ til aktivitet er svarende noe sprikene. Det ser i hvert fall ut til at ungdommene som generelt virker mer ressurssterke tar mere ansvar for egen integrering. Et eksempel på dette er en av ungdommene som i tillegg til å ha tatt styring i forhold til å delta i en fritidsaktivitet også tok ansvar i forhold til innhold i introduksjonsprogrammet. Vedkommende mente at den tilviste 'praksisplassen' på voksenopplæringen ikke var tilfredsstillende slik sitatet viser:

"Praksisopplæring er jo viktig, men det er mye av det samme jeg allerede vet, og jeg vil heller bruke tiden min på andre ting. Vi lærer å skifte på sengen, vaske hus, betale regninger, vite hvilke medisiner vi skal ha i huset, hvordan man har det i norske hjem osv. Men jeg har mer lyst til å lære om hvordan norske folk tenker og sånn. Jeg gikk derfor til NAV og sa jeg heller ville jobbe på SFO. Og det fikk jeg!" (informant 1)

- Kan du fortelle litt mer om hva du mener med "hvordan norske folk tenker"

"Jeg ble for eksempel kjent med en jente og sa etter noen dager at jeg elsket henne. I min kultur er det et kompliment, og jenta sier det ikke tilbake. Jeg bare mente at jeg vil bli bedre kjent med henne. Når jeg sa det til jenta i Norge ble hun sint på meg. Jeg skulle ønske vi lærte mer om sånne ting" (informant 1).

Dette illustrer hvor avgjørende kjennskap til kulturelle koder er for å forstå eller ta del i sosiale situasjoner, og bli en del av 'det norske nettverket'. Personen selv viser at han har reflektert rundt dette, hva han selv legger i ordet, og hva man innenfor norske kontekst legger i det. Selv om personens forståelse av fenomenet muligens ikke endres ønsker han likevel *kunnskap* om disse normene, da han anser det som redskap for å kunne fungere i sosiale settinger. Å 'lære bort' alt som finnes av normkoder i det norske samfunnet er en umulig oppgave for forvaltningen, og denne ungdommens pragmatiske måte å håndtere denne situasjonen på, er svært spesifikk og lite generell.

Å bruke generelle løsninger på individuelle behov vil uansett aldri kunne fungere for alle. Sitatet viser hvor viktig det er å *delta* i uformelle sosiale settinger sammen med nordmenn for å lære seg sosiale koder, noe fritidsaktiviteter kan være en god plattform til å gjøre.

Under intervju med ansatte i kommunen om deres syn på integrering gjennom fritidsaktiviteter er de gjennomgående svært positive. Det fremkommer at ungdommene kan søke om fritak i visse fag om dette kan styrke integreringsmålene, f.eks norskopplæring gjennom skuespill. På den måten kan de få fritak fra noen av timene i norskopplæringen om de blir med i en teatergruppe.

Introduksjonsprogrammet i Norge er lagt opp slik at staten har lagt forholdsvis generelle retningslinjer til grunn, mens kommunene står ganske fritt til å selv velge hvordan dette skal gjennomføres. Det skal i henhold til retningslinjene handle om individuell tilrettelegging. Dette er naturlig nok ganske ressurskrevende og flere av informantene oppgav at introduksjonsprogrammet som regel er likt for alle de unge flyktningene, med lite individuell tilrettelegging:

'de fleste går igjennom omtrent den samme ordningen' (informant 11).

Kommuneansatte peker på begrensede ressurser som bakgrunn for manglende systemer for individuelle opplegg: *"Om en av ungdommene for eksempel ville benyttet seg av skuespill som et alternativ til norskopplæringen ville det vært vanskelig for oss å kontrollert fravær et cetera. Det er rett og slett det praktiske rundt det som gjør det utfordrende"* (informant 11).

Stram personlig økonomi er en faktor som påvirker ungdommenes handlingsrom og refleksjoner om deltakelse i fritidsaktiviteter. En av de enslige mindreårige forteller om store utfordringer med å være i en slik situasjon. Mye tid går med til bekymringer og til å forsøke å finne muligheter til å tjene penger.

"Det er veldig vanskelig å kunne etablere seg alene som singel i Norge. Jeg har nesten ingen venner.. lite penger.. Jeg vet om flere som har blitt tilbudt å selge dop. Men jeg vil jo ikke det, men jeg skjønner det på en måte når man blir for desperat.. Kommer jeg aldri til å ha penger til å delta på lik linje med de norske ungdommene? Jeg kunne ønske de så meg mer for hvem jeg er og gav meg muligheten til å satse på (aktiviteten) - det er jo det som er talentet mitt" (informant 1).

Kompetanse og ungdommens erfaringer skal kartlegges og imøtekommes av kommunen så godt det lar seg gjøre, men mine funn peker på at dette ikke alltid er tilfelle. Hvorfor tiltak ikke blir individuelt tilrettelagt handler i stor grad om økonomi, men også om hvordan integreringspolitikken er lagt opp fra statlig hold. utfordringene ungdommene må forholde seg til kan bli svært krevende da måten lokalsamfunnet møter dem på ikke nødvendigvis er optimale. Et eksempel på dette er å komme seg i arbeid for å bli selvstendig, men at ingen vil tilby jobb. Å ikke føle seg sett eller verdsatt for sine menneskelige ressurser er en stor utfordring i forhold til ungdommens integrering. Dette kan resultere i at man søker bekreftelse andre steder, utenfor det gode selskap. Ungdommene kan ta del i negative nettverk som kan forsterkende opplevelsen av å være ekskludert eller urettferdig behandlet. En slik situasjon kan bidra til ytterligere marginalisering, økt skille mellom oss og dem, altså det motsatte av integrering.

Hvorfor noen av ungdommene ikke får anerkjent seg selv som ressurs kan sies å handle om hva jeg var inne på tidligere, mangel på kunnskap om kulturelle koder. Selv om det er litt utenfor oppgavens definisjon av organisert aktivitet vil jeg nevne erfaringer med praksisplasser i arbeidslivet, noe har blitt arrangert gjennom kollektivet som 'sommerjobb'. I disse tilfellene har kollektivet betalt ungdommene for 40 timers arbeid som en motivering. Dette har vært populært blant de enslige mindreårige, men utfordringer her er flere. Ungdommer forteller om 'slavejobber', kommuneansatte forteller om ungdommer som i noen tilfeller blir utnyttet, og arbeidsgivere beskriver manglende forståelse om hvordan man jobber i Norge. En av de enslige mindreårige forteller:

"Vi ble satt til å kaste søppel hele tiden, og fikk alltid de kjedeligste oppgavene" (informant 3)

Fra en ansatt i kommunen blir det fortalt om tilfeller der ungdommene blir utnyttet, og om vanskelighetene med å få bedrifter med på avtaler om praksisplasser til tross for gode støtteordninger. En ansatt i en bedrift forteller om ulike utfordringer med å ansette de enslige unge flyktningene:

"De skjønner ikke helt hvordan man oppfører seg på jobb. Kjempehyggelig og høflig ungdom, vi merket tv vedkommende virkelig ville, men ting som er helt normalt for dem er ting man absolutt ikke gjør på en arbeidsplass i Norge" (informant 12).

- Kan du nevne noen eksempler?

"Ja, for det første var det tiden. Vedkommende kom gjerne nesten en time for sent uten å anse det som noe problem. Vi tok det opp, og det forbedret seg. Men det var flere små ting. Vedkommende snakket i telefonen samtidig som h*n ekspederte kunder, eller kunne ta seg sigarettpauser i tide og utide" (informant 12)

- Vil dere ansette igjen?

"Jeg er usikker. vi ser jo potensialer og viktigheten av det, men jeg kunne ønske de var bedre kvalifiserte til å delta i arbeidslivet før de kom til oss. Det ville alle parter fått mere ut av. Det er jo en grunn til at det heter "trening", så litt feil må man jo regne med, men jeg er sikker på at masse av dette kunne vært unngått med en grundigere introduksjon før de kom til oss" (informant 12).

Disse sitatene peker igjen på hvor avgjørende kunnskap om kulturelle koder er for deltakelse. Sitatet viser et ønske om å bidra, noe som gjerne går igjen blant lokalbefolkningen. Allikevel kan en dårlig individuell erfaring fort sette standarden for den generelle tanken om 'hvordan enslige mindreårige fungerer i en arbeidssituasjon'. Dette kan sees i sammenheng med hva jeg presenterte i kontekstkapittelet, om hvordan noen i lokalbefolkningen på grunn av fåtall uheldige episoder har tegnet seg et generelt negativt bilde av ungdommene. Det ut til at forvaltningens formelle struktur setter lite direkte rammer, men relativt store begrensninger for kommuneansattes handlingsrom. De formelle rammene gjør det utfordrende å være tilretteleggere for uformelle aktivitetsformer for ungdommene.

Sammenfallende temaer:

Det ligger et stort potensial i forhold til hvilken rolle kommunen kan ha for bedre tilrettelegging av fritidsaktiviteter, men det ser ut til at dette i stor grad blir overlatt til fritidsorganisasjonene som i varierende omfang tilrettelegger for ungdommene. De tilfellene der kommunen har stått som pådriver for deltakelse er mer unntak enn trenden. Kommunen tilrettelegger for at ungdommene skal kunne delta, men lite for at de faktisk skal inkluderes. De ansatte i kollektivet, og kommunen generelt har stor påvirkningskraft på ungdommene, men kompleksiteten i relasjonene som ligger i et skjæringspunkt mellom å være en foreldre og en byråkrat oppleves komplisert og utfordrende for begge parter. Når de ansatte er aktive aktører kan de være med på å fremme deltakelse ved å for eksempel motivere, men også tilrettelegg, gi god informere om tilbudene, og opprette faglig fundert

dialog med idrettslag oa. tilbydere av organiserte fritidsaktiviteter. Introduksjonsprogrammet i Norge skal handle om individuell tilpasning, men ulike strukturelle forhold setter begrensninger for denne ambisjonen. Økonomi og mangel på ressurser blir brukt som begrunnelse av ansatte i kommunen, mens fravær av informasjon om aktuelle fritidstilbud blir ofte brukt av ungdommene selv.

6.3 I hvilken grad bidrar fritidsaktivitetene til etablering av relasjoner og vennskap, og hva kjennetegner disse relasjonene?

Jeg har til nå beskrevet hva som hemmer eller fremmer deltakelse av enslige mindreårige i fritidsaktiviteter. Nå vil jeg se nærmere på ungdommenes nettverk og hva som kjennetegner dem. De fleste ungdommene jeg har intervjuet kom alene til Norge, men også et par sammen med søsken. Nettverket deres i dag består hovedsakelig av relasjoner som har blitt etablert gjennom tiden de har vært på fukt frem til i dag, samt eventuelt nærmeste familie, men da er kontakten relativt sjelden (gjennomsnittlig 3-4 ganger i måneden). Disse relasjonene opprettholdes ofte via sosiale medier som Facebook og Skype. Noen av ungdommene forteller om vennskap de fortsatt har fra tiden før flyktnings situasjonen også. Personene de har hyppigst kontakt med synes å være andre personer i Norge i lignende livssituasjon, gjerne folk de har møtt mens de bodde på asylmottaket- stedet de 'slo rot' første gang, gjennom tiden på kollektivet, asylmottaket i Risør, eller Voksenopplæringen.

Flere av de enslige mindreårige forteller om relasjoner til mennesker de har møtt på fluktreisen som de har fått gode relasjoner til, men som nå bor i andre kommuner. Når vi snakker om fremtiden er det gjerne mennesker de har møtt på denne reisen som er med på å styre valgene de tar. Dette henger sammen med ønsket om å bo nærmere hverandre, andre flyktnings erfaringer fra byer som virker forlokkende på grunn av arbeid, utdanning o.a., eller motsatt; steder man blir frarådet å flytte til. Noe overraskede er det at ingen vil flytte til Oslo. Begrunnelsene jeg får er tvetydige, men to informanter forklarer det for eksempel med dårlige miljøer, en med at byen virker for stor, mens to andre foretrekker andre byer på grunn av venner fra tiden på asylmottaket. Disse funnene viser til at ungdommene har viktige relasjoner som strekker seg utenfor lokalsamfunnet..

I forhold til Norske bekjentskaper sier de fleste at de har blitt kjent med et fåtall nordmenn, og samtlige av disse relasjonene er et resultat av at de har møttes gjennom en form for aktivitet. Dette gjelder både organiserte fritidsaktiviteter, men også ulike spontane aktiviteter som for eksempel sporadiske møter på fotballbanen i Risør. Når vi under intervjuene går nærmere inn på relasjonene viser det seg at det gjerne er folk de enslige mindreårige har blitt kjent med, men noe som i norsk kontekst gjerne ville blitt definert somen bekjent - en du hilser på i gaten, eller kanskje er 'venn med' på sosiale medier som Facebook. Sitatet under viser til et eksempel på dette:

"Om jeg går bort å spiller fotball, volleyball eller noe annet, så kommer det av og til ungdommer jeg egentlig ikke kjenner. Og så spiller vi sammen. Men når vi er ferdige, så går jeg hjem til meg og de hjem til seg. Det er ikke alltid det kommer noen, da er det mest de fra kollektivet eller andre venner jeg spiller med" (informant 2)

- Har du noen gang kontaktet de norske ungdommene på forhånd og avtalt å møtes?

"Jeg vet ikke hvor de bor, jeg kan jo ikke ringe på alle hus rundt her heller. Det er også annerledes enn i min kultur. I hjemlandet mitt så går man bare inn til folk. Her i Norge må man ringe eller avtale først" (informant 2).

Sitatet over viser, som nevnt tidligere, at de enslige mindreårige finner det utfordrende å vite hvordan de skal gå frem for kontakt, og hvor fremmed samfunnsnormene i Norge kan oppleves.

En annen ungdom forteller:

"Vi snakker når vi (driver med aktiviteten), men det er bare om den. Og vi blir ikke sånn ordentlig kjent, jeg tror de er redde for meg..." (informant 1)

Dette sitatet kan peke på mangel på tillit eller fordommer mellom majoritet og minoritet, og hvordan misoppfatninger kan oppstå. De unge flyktningene er usikre på hvordan de skal kunne etablere relasjoner til norske ungdommer og bygge nettverk. En usikkerhet trolig de norske ungdommene også kjenner på. Et annet sitat beskriver hvordan etablerte nettverk kan hjelpe med tilgang *inn* til aktiviteten:

Jeg fikk vite om aktiviteten gjennom en annen flyktning. Jeg ble fortalt om hvor bra det var og sånn. Siden han kjente meg, visste han at jeg kom til å like det, så jeg ble med ham, og så trente vi der sammen". (Informant 1)

Dette sitatet viser hvilken avgjørende funksjon nettverk kan ha for tilgang *inn* i fritidsaktiviteten for selv å bli medlem. Gjennom nettverket har ungdommen fått informasjon om aktiviteten, forventninger om positive opplevelser og tryggheten som skal til for å overstige terskelen som må til for å bli med.

Mine data viser tilfeller der de enslige mindreårige har engasjert seg i aktivitet, nødvendigvis ikke en organisert, men på bakgrunn av interesse og nettverket vedkommende har hatt:

"Jeg er ikke med i noe fast aktivitet, men jeg ble kjent med noen fra (annet land) når jeg kom til Norge, som også liker å drive med aktiviteten op fritiden". (Informant 7)

- Om du hadde vært klar over at kommunen arrangerer denne fritidsaktiviteten, ville du da blitt med?

"Ja, selvfølgelig, men jeg visste ikke om aktiviteten før du fortalte meg det nå" (Informant 7)

I dette tilfelle ser man hvordan mangel på kunnskap om eksisterende fritidstilbud har forhindret deltakelse. I dette tilfelle hadde vedkommende allerede nettverket som kunne fungert som nødvendig trygghet for å kunne delta. En annen ungdom fortalte at han tidligere hadde drevet med en fritidsaktivitet, men sluttet på grunn av en skade. Han viser gjennom sitatet under til ressurser som ligger i deltakelse i en organisert fritidsaktivitet, som språkkunnskaper og nye relasjoner, selv om de er svake:

"På aktiviteten var det flest nordmenn. Jeg snakket ikke så mye med dem, eller vi snakket, men det handlet mest om treningen. Utenom skolen er det her jeg tror jeg lærte mest norsk. Nå har jeg sluttet med aktiviteten på grunn av en skade, og jeg snakker ikke så mye med dem lenger, men møter dem av og til på gaten, eller når jeg er på treningsstudio, og så hilser vi, og kanskje prater litt. De er jo på en måte litt venner" (Informant 2).

Skolen fungerer klart som stedet der ungdommene knytter de sterkeste relasjoner.

Voksenopplæringen i Risør er en skole som er plassert et annet sted i kommunen enn der de norske ungdommene går, og de enslige mindreårige møter derfor ikke norske ungdommer på skolen, men heller i forbindelse med fritidsaktiviteter:

"Jeg kjenner ikke så mange, men de jeg kjenner utenom skolen er som regel de jeg har blitt kjent med gjennom fritidsaktiviteten. Når vi møtes er det for å drive med denne aktiviteten. Vi chatter på

Facebook og blir enige om å møtes på banen og spille litt utenom treningene, eller så bare går jeg opp på banen, og noen ganger er det folk jeg kjenner gjennom fotballen der" (Informant 1)

Sitatet under viser hvordan en enslig mindreårig reflekterer rundt det faktumet at han går på en egen 'integrerings-skole' før han kan begynne på vanlig skole:

" Selvfølgelig kunne jeg ønske jeg gikk på skole med de norske elevene, men jeg skjønner godt at reglene er slik som de er. Når jeg kom til Norge forstod jeg ikke språket i det hele tatt, og hva skulle jeg da ha gjort i en norsk klasse? Bare sittet der og hørt ord jeg ikke forstod noe av? Jeg tror heller ikke det hadde vært bra for de Norske elevene og hatt meg der som sinket alle sammen" (Informant 3).

Selv om det kan diskuteres hvorvidt det er en god løsning å ha segregerte skoler for flyktingene, bidrar sitatet til å vise hvordan den enslige mindreårige reflekterer over sin integreringsprosess, de språklige utfordringene som gjør at de har forståelse for løsningen kommunen har valgt.

Gjennomgående kan det konstateres at de unge flyktingene synes det er vanskelig å få kontakt med norsk ungdom, selv om dette er noe de gjerne vil.

Å være medlem av en organisert aktivitet gir ungdommene redskap til å kunne kontakte hverandre, for å kunne tilbringe tid sammen også utenfor den organiserte aktiviteten. En får tilgang til kontaktinformasjon gjennom medlemslister, og til lukkede grupper for lagets medlemmer på sosiale medier som for eksempel Facebook. En trener, for en annen aktivitet enn informantene over, forteller om nettopp dette; at laget og trenerne har en felles gruppe på Facebook der slike avtaler kan gjøres.

De unge flyktingene som jeg intervjuet, som deltar eller tidligere har deltatt i organiserte fritidsaktiviteter sier at de ikke har fått seg nye gode venner blant de norske ungdommene, men i hvert fall bekjente, og at dette er noe de setter pris på. Det å bli gjenkjent på gaten eller kunne hilse på en annen jevnaldrende fremstår viktig for dem. De aller fleste fleste i majoritetsbefolkningen fremstår som fremmede, men overfladiske relasjoner bidrar litt til følelsen av å høre til og å 'bli sett' eller gjenkjent på gaten. Selv merket jeg i perioden jeg bodde i byen hvordan et par av ungdommene jeg tidligere hadde intervjuet med stor glede stoppet opp på gaten for å slå av en prat med meg om vi møttes tilfeldig. Disse relasjonene kan sies å representerer svake bånd.

Materialet mitt viser derfor gjennomgående at de nære båndene knyttes til ungdom med lignende kulturelle/etniske bakgrunn, mens båndene til majoritetsungdommene er svake, men oppleves som verdifulle for de unge enslige flyktingene. Svake bånd til majoritetsungdommene var gjennomgående hos mine intervjuobjekter, men det finnes unntak, noe sitatet under viser:

"Jeg kjenner egentlig ingen nordmenn veldig godt, men ble litt bedre kjent med en. Jeg husker ikke navnet hans, men han var kamerat av en av de andre guttene på kollektivet, så han kom innom av og til, og da var jeg litt sammen med dem" (Informant 7).

Informanten over var usikker på hvordan den enslige mindreårige og majoritetsungdommen hadde blitt så gode venner på (etter hennes beskrivelse), men det viser at det hender at personlige vennskapsbånd knyttes mellom majoritet og minoritet. Allikevel, trenden som fremkommer gjennom intervjuene med de enslige mindreårige er at flere har blitt kjent med majoritetsungdom gjennom fritidsaktiviteter, men at vennskapelige relasjoner som strekker seg ut over aktivitetene er skjeldent. De gode vennskapene har enten blitt etablert til andre unge de bor sammen med på kollektivet, på skolen, eller andre i nærområdet som kommer fra samme land og kultur, men også med mennesker som bor utenfor lokalsamfunnet. Ungdommene som har anledning til det holder seg som regel sammen med andre med samme kulturelle/etniske gruppe. Sitatene under viser til ulike årsaksforklaringer ungdommene selv kommer med:

- Du snakker jo veldig bra norsk nå. Hvorfor tror du at du er mye mer sammen med de fra samme land som deg enn norske ungdommer?

"De norske er hyggelige og alt det der, men de har ikke samme humor på en måte. Om jeg tøyser med noe så skjønner ikke de norske noe, men det gjør de fra samme land som meg. Og så må jeg forklare også er det ikke noe morsomt lenger.." (informant 2)

En annen fortalte:

"Du kan jo tenkte deg selv, om du flyttet til Somalia og var alene. Og så lærte du litt somali, men du var fortsatt ikke somalier og helt som de. Og så kom det plutselig noen norske, du ville jo vært med dem fordi det var mye lettere? De vet mye bedre hvordan du har det på en måte" (informant 4)

Kulturelle forskjeller gjør det utfordrende å skape en nære relasjoner til representanter for majoritetsbefolkningen. Ungdommene trekkes mot de som har samme referansebakgrunn som dem selv. Materialet mitt viser at i tilfeller der ungdommene er i en situasjon hvor dette ikke er en mulighet, kan situasjonen blir noe annerledes:

"Når jeg kom til Risør var det ingen her fra samme land som meg. Jeg ble kjent med en annen flyktning i byen, fra et annet land. Vi begynte på fritidsaktiviteten sammen, og ble godt kjent. Nå har det kommet folk fra samme land som meg til byen og jeg har blitt venn med dem også"

(informant 7).

- Er du fortsatt venn med personen du begynte på aktiviteten sammen med?

"Jaja, personen er som en søsken for meg" (informant 7).

En annen enslig mindreårig fra et afrikansk land med to offisielle språk, hvor det ene er arabisk, forteller at hans nettverk består av andre flyktninger, og andregenerasjons flyktninger fra andre land enn han selv. Han mener dette har sammenheng med både det faktumet at de har felles flyktningebakgrunn og fordi samtlige snakker Arabisk. Han forteller videre at han kjenner noen etnisk norske ungdommer, og ved spørsmål om hvordan han har blitt kjent med dem, svarer han at det var gjennom fotballen. Men også i dette tilfelle er relasjonene kun innenfor aktiviteten, og altså ikke noen nære relasjoner. En annen forteller om relasjonsbygging gjennom en religiøs møteplass;

"Jeg har en kjæreste, som er fra (annet land enn informantens). Vi møttes gjennom religiøse treff. Kjæresten min har bodd her i ca 10 år. Først snakket vi bare engelsk sammen, men nå snakker vi mest norsk. Men jeg synes norsken min begynner å bli dårlig. Jeg får snakket litt norsk på skolen og med henne, men ellers er det ingen å snakke norsk med. Jeg lærte masse før, det gikk veldig fort, men så har det stoppet opp. Jeg tror det er fordi i kollektivet måtte jeg snakke norsk med de andre, men nå bor jeg alene og da er det ingen å snakke med, bare på skolen" (informant 9).

Informanten over viser hvordan han, gjennom religion, har fått tilgang på en møteplass for å bli kjent med en jente fra et annet land, og her fått muligheten til å etablere en nær relasjon. Sitatet viser hvordan mangel på andre arenaer å møte nordmenn på kan være et hinder for den sosiale

integreringen ved at ungdommene i liten grad får praktisert norsk. En annen forteller om lignende utfordringer der vedkommende har tydd til norske Tv-serier for å lære seg bedre norsk, men også 'hvordan norske folk er og hva de gjør og sånn'. Dette viser hvordan ungdommene selv tar initiativ for egen integrering.

Måten de formelle aktivitetene eller generelt det norske samfunnet er bygget opp på må også utdypes nærmere. Samtlige er vant til store uformelle nettverk med naboer, øvrige slektninger, klaner osv, der de kunne søke å få dekket sosiale og andre behov, men det det norske samfunnet er oppbygd på en ganske annen måte enn det de er vant til.

To av de enslige mindreårige forteller om utfordringer de opplever ved den individualistiske kulturen de føler dominerer i Norge, fremfor den kollektive måten de selv er vant med. Sitatene under er med på å belyse nettopp dette; hvordan vi som samfunn er organisert, kontra hva ungdommene er vant med fra hjemlandet, og hvilke konsekvenser det kan få:

"Det er vanskelig. Ensomt. I hjemlandet mitt er det alltid masse folk og familie, vi spiser middag hos hverandre og hjelper hverandre om det er noe. Her er det ikke sånn. Om jeg går ut i byen klokken 19 er det jo nesten ingen mennesker, i hvert fall ikke på vinteren. Hvordan skal jeg møte folk" (informant 3)

En annen ungdom uttrykker:

"Det er så annerledes i Norge, folk tenker bare på seg selv. I landet der jeg kommer fra er det ikke sånn i det hele tatt, der hjelper alle hverandre og trenger du hjelp til noe er det alltid noen der. Nå spiser jeg middag alene i leiligheten min, i hjemlandet mitt var vi en stor familie og ofte naboer og venner som var sammen. Det er veldig ensomt her, jeg føler meg veldig alene" (informant 5).

Materialet mitt peker på at nettverkene som dannes gjennom organisert aktivitet i liten grad kan hjelpe mot ensomheten. Som vi har sett, nettverkene som dannes gjennom aktiviteter er som regel veldig overfladiske og svake, spesielt mellom majoritet og minoritet. Vennskapsbånd som oppstår mellom minoritetsungdommene gjennom fritidsaktiviteter er de samme ungdommene som de møter på skolen, i religiøse sammenhenger og kollektivet, slik at det blir mye enklere å vedlikeholde og

styrke relasjonene. Et såpass personlig tema som ensomhet oppleves unaturlig å snakke om med mennesker man kun har en svak relasjon til. Dette kan også ha sammenheng med hva jeg nevnte tidligere, hvordan ungdommene forsøker å holde på de positive markørene i de svakere relasjonene de besitter, da situasjonen som flyktning allerede er et slags negativt ladet ord, så man velger derfor å holde det for seg selv. Når jeg spør ungdommene om hvor de søker ved behov for å prate, er det som regel ungdom de har blitt kjent med i kommunen, men da ungdom de har knyttet disse nærere relasjonene til – der i stor grad felles flyktningssituasjonen er bakgrunnen for at relasjonen har blitt etablert. En av informantene illustrerer dette i sitatet under:

"Jeg vil ikke bry de hjemme med hvordan det går om det går dårlig, da blir de lei seg. Jeg snakker heller med kameratene mine jeg har blitt kjent med her i byen" (informant 2).

Det viser seg at ikke alle har nære relasjoner som kan representere en slik rolle i lokalmiljø, og forsøk på å kompensere for dette blir gjerne kontakt med venner de har andre steder i verden:

"Jeg snakker med kameraten min på Facebook, men ikke så ofte med familien min om sånne vanskelige ting" (informant 3).

Flere av ungdommene har relasjoner som strekker seg utenfor lokalsamfunnet. Nære relasjoner i det fjerne som kan hjelpe mot ensomheten som kanskje ungdommen føler på i mens de bor i Risør. Forekomsten av transnasjonale nettverk kommer tydelig frem under samtlige intervjuer. Det ser ut til at nettopp disse nettverkene i stor grad styrer valgene individene tar, som nevnt innledningsvis, og derav deres motiv og handlingsmønster;

"Når jeg kom til Norge kjente jeg ingen. Det første jeg gjorde når jeg stod i Oslo var å gå bort til en som så ut som var fra samme land som meg. Han viste meg hvor politistasjonen var. På mottaket var det også de fra samme land som meg som var de jeg helst henvendte meg til om det var noe jeg lurte på, ellers så fikk jeg masse råd fra dem (..) Her i Norge er folk så annerledes og skjønner ikke like godt hva jeg ønsker" (informant 7).

Her viser den kulturelle bakgrunnen å representere noe gjenkjennbart, noe som også har vist å gi utgangspunkt for etablering av nettverk, slik vi har sett. Utviklingsforskningen viser jo også nettopp hvor viktig sosiale nettverk og relasjoner som også strekker seg *utenfor* lokalsamfunnet er, for å

kunne bygge et nytt liv, eller nye relasjoner i et nytt land, altså deres mobilitet. Sitatet under er et eksempel på dette:

"Drømmen er å flytte til Stavanger eller Bergen. Jeg ble kjent med folk på mottaket når jeg først kom til Norge. Noen av de bor der nå og sier det er bra å bo der, og masse å finne på. Det er det ikke akkurat i Risør" (informant syv)

I forhold til sitatet over kan man anta at nettopp det med kommunestørrelse har noe å si for ungdommenes valg med tanke på hva kommunen har å tilby. Kommunen er relativt liten, og de fleste norske ungdommene flytter også til andre byer når de blir eldre, på grunn av flere muligheter i forhold til utdanning, jobb og fritid. Det kan derfor tenkes at for noen av de enslige mindreårige fungerer kommunen som et sted man bor midlertidig, hvor derfor denne midlertidigheten kan svekke motivasjonen til å integreres, spesielt ønske om å opparbeide seg nettverk i kommunen. Jeg opplevde selv at et avtalt intervju bli misforstått av informanten - han trodde han skulle på en jobbintervju. Dette hadde han informert de han kjente om, og forberedt seg veldig til.

Misforståelsen ble oppklart, og han tok det heldigvis med et smil. Han fortalte meg at han hadde søkt på alt han kunne tenke seg av jobber i kommunen, og at nettopp denne situasjonen med lite muligheter gjorde at også han tenkte på å flytte etterhvert.

Sammenfallende temaer:

Generelt kan det se ut til at ungdommenes ulike nettverk har ulik funksjon. Ungdommene søker det som er mest gjenkjennelig når de danner nære relasjoner. Relasjoner til majoriteten representerer nettverk som kan bidra med en følelse av tilhørighet, ved at de for eksempel blir gjenkjent eller hilst på på gaten. Samtlige av de enslige ungdommene sliter med ensomhet og isolasjon. Det ser ut til at de enslige mindreårige i teorien ønsker seg norske venner, men at de ulike kulturene og mangel på kjennskap til hverandres sosiale koder, gjør det vanskelig å etablere noen nære relasjoner, i tillegg til mangel på møteplasser for å bli kjent. De enslige mindreårige lever relativt transnasjonale/lokale liv, de nære relasjonene består som regel av mennesker de har møtt etter at de flyktet fra hjemlandet, og disse relasjonene er gjerne sterkere enn både familiære, og andre relasjoner fra fortiden, og det ser ut til å dreie seg om lignende livssituasjonen som fellesnevner.

7. Konklusjon

Fritidsaktiviteters betydning for utvikling av sosial kapital og integrasjon hos enslige mindrerårigte flyktninger

---

En sentral målsetting i denne oppgaven har vært å undersøke om og eventuelt i hvilken grad organiserte fritidsaktiviteter bidrar til å fremme integrasjonen og sosial kapital hos enslige unge flyktninger i Risør kommune. Hypotesen jeg utgikk fra handlet enkelt fortalt om at deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter med forholdsvis enkle og oversiktlige regler og felles målsettinger, seire og tap bidrar til å sveise minoriteten sammen med majoriteten; til styrket integrasjon og sosial kapital for de enslige unge flyktningene. Når jeg nå skal summere opp dataene jeg har samlet, så har det vist seg at denne sammenhengen er overraskende svak. De av de unge enslige flyktningene som har deltatt i fritidsaktivitetene har i stor grad opplevd dette som positivt, men samarbeid og vennskap har i stor grad begrenset seg til det som har foregått på banen, eller innenfor rammene av de organiserte aktivitetene. Når den unge flyktningen møter sine lagkamerater i andre settinger er de ikke mer enn på hils. Det er betegnende at flere av de unge flyktningene vet å sette stor pris på at de i det hele tatt har noen jevnaldrende norske bekjente som i det hele tatt hilser på dem.

På den annen side så er ikke situasjonen for disse unge menneskene udelt negativ. De aller fleste oppgir at de trives godt eller meget godt i Risør selv om deres private sosiale nettverk i all hovedsak består av andre unge i samme situasjon som dem selv. Sammen demmer de opp mot savn og ensomhet, og de ser gjennomgående positivt på fremtiden og er glade for å ha fått søkt tilflukt i Norge. Selv om alle de unge som jeg intervjuet gav uttrykk for at de svært gjerne også skulle ha hatt norske jevnaldrende venner, var det overraskende nok ingen av dem som oppga at de hadde knyttet nære vennskapsbånd med norske ungdommer overhodet.

Ankerfeste til egen kultur sammen med likesinnede er viktig og verdifullt, men denne forankringen kan også virke integreringshemmende om det stopper der. I hvilken grad man føler seg velkommen som minoritet i et nytt majoritetssamfunn er også av vital betydning for unge enslige flyktnings mulighet til å få oppleve følelsen av tilhørighet i det norske samfunnet. Men jo lenger tid man lever i utenforskap, jo høyere blir barrieren for å kunne eller ville integreres på en tilfredsstillende måte. De unge enslige flyktningene i Risør lever i stor grad i et paralellsamfunn når det gjelder privatsfæren, mens kontakten med nordmenn stort sett foregår i formelle sammenhenger i regi det

offentlige som mangler viktige sosiale aspekter som kun finnes i mer uformelle og likestilte arenaer. Derfor kan det til tross for forholdsvis svak integreringsfaktor når det gjelder de organiserte fritidsaktivitetene slik de fungerer i dag, være gode grunner til å utrede hvordan disse i større grad kan tilpasses de unge enslige flyktingenes behov.

Svake relasjoner, og det kunne knytte et navn og ansikter til positive erfaring bidrar til sosial kapital. Med tilhørighet i løse nettverk kan de unge flyktingene få verdifull kunnskap om hva som skal til for å kunne fungere i majoritetssamfunnet. Ingen vet bedre hvordan det er å være norsk ungdom i Norge enn ungdommen selv, det ligger derfor unike ressurser i relasjoner mellom minoritet og majoritetsungdommer i den grad de lar seg realisere. Hvordan fremme transformasjon av sosial kapital for de unge flyktingene i Risør med utgangspunkt i situasjonen slik den er i dag?

Jeg vil, i likhet med Eriksen (2007) gjøre et skille mellom det kulturelle og det sosiale.

Ungdommene må kunne ha forankring i egen kultur men samtidig sosialt inkluderes i storsamfunnet, og her kan organiserte fritidsaktiviteter spille en viktig rolle. Dette kan være med på å hindre at de enslige mindreårige i stedet for å bruke sine formende år til å utvikle sosial kapital blant jevnaldrende nordmenn stivner i selvbekreftende parallellsamfunn på siden av samfunnet forøvrig.

Fritidsaktiviteter bidrar som vi har sett til nettverksbygging, som igjen kan bidra til sosial integrering. Men ulike utfordringer for de enslige mindreårige gjør at de ofte velger å ikke delta, eller ikke har kunnskapen som er nødvendig for å bli medlem av en aktivitet. Ungdommen viser interesse for ulike aktiviteter, men aktiviserer seg som regel mer uformelt blant andre med samme bakgrunn, eller i noen tilfeller, tilfeldige møter med norske ungdommer. Disse tilfeldige møtene genererer en form for sosial kapital, man knytter et ansikt til et navn, eller noe kjent, og ved neste møte er det fremmede blikket byttet ut med positiv gjenkjennelse fra begge parter. Men møtene er såpass korte og udefinerte, og rollene fremstår derfor uklare i forhold til hvem man er for hverandre. Å forsøke å skape en relasjon utenom aktiviteten fremstår utfordrende for begge parter, og handler om mangel på felles sosiale koder og usikkerhet i forhold til hvordan man skal gå frem. Og manglende forståelse for hverandres kulturelle egenarter fører uvegerlig mot fordommer.

Organiserte og målrettede fritidsaktiviteter kan fungere som verktøy for å bli kjent, ved at man gis medlemskap i et fellesskap, og allerede her står det klarere for begge parter at man hører til, og hva det innebærer. Gjentatte faste møter kan styrke relasjonene ungdommene imellom, og slik danne grunnlag for mer stabile relasjoner. Men organisert aktivitet kan også virke skremmende. Dette ser ut til å i stor grad dreie seg om hvordan organisert fritidsaktivitet kan oppleves som så organisert og formelt, at det kreves et uoversiktlig sett av kunnskaper om koder oa. kvalifikasjoner for deltakelse.

De enslige mindreårige har vanskeligheter med å opparbeide seg de løse relasjonene som kan fungere som en inngangsport til aktiviteten. Dette fordi det omtrent ikke eksisterer uformelle plattformer hvor flyktinger og majoriteten møtes. Ungdommene har derfor et meget begrenset nettverk som kan fungere som inngangsport til å bli kjent. I tillegg ser det ut til å dreie seg om prioriteringer, interesser man har som ungdom (aktivisere seg med kompiser og venninner, og ikke gjennom organiserte aktiviteter), eller kulturelle preferanser som setter hindringer.

Forhold som ikke alltid nevnes eksplisitt av ungdommene, men som synliggjøres i andre kontekster er at ungdommene som deltar ikke får mulighet til å bli "fullbyrdes medlemmer". De føler seg ikke inkludert, nettopp fordi de mangler de felles kulturelle preferansen de andre ungdommene besitter. For meg ser det derfor ut til at det blir nødvendig å fokusere mer på lavterskeltilbud med fokus på åpenhet, tilgjengelighet og noe som beveger seg vekk fra konkurranse-relaterte, eller talent-baserte aktiviteter. Et eksempel på dette er Miljøpartiet De Grønne i Risør som prøver å få i stand etablering av skole- og kolonihager der risørfolk i alle aldre kan samarbeide om å dyrke grønnsaker og frukt. I slike settinger kunne flere av de unge flyktingene som har kunnskap om slikt fått mulighet til å fungere som ressurspersoner i lokalsamfunnet. Et annet eksempel er skolen. Skolen fungerer for de norske ungdommene som et helt sentralt sted der man blir kjent med andre unge og knytter vennskap. En større grad integrasjon av de unge flyktingene i den ordinære skolen, der språkbarrierer og lignende ikke er for store, som f.eks gym og estetiske fag kunne ha bidratt til å gi de unge bedre mulighet til å bli kjent med hverandre. Slike grep vil kunne bidra til at de unge flyktingene på et tidlig stadium kan få nærkontakt med norske ungdommer og knytte viktige bånd til de andre. Det fremmede kan på denne måte bli noe kjent gjennom tidlige og repeterende møter, som kan utvikles videre i andre arenaer og bidra til å hindre utenforskap og sosial segregering.

Flere av de unge flyktningene har reist langt for å komme hit og er ganske alene i verden. Kontakten med hjemlandet er som regel begrenset, og deres kjente mønster på omsorg er i stor kontrast i forhold til omsorgen forvaltningen blir satt til å gi med tilhørende rammer. De unge enslige flyktningene finner trøst og vennskap hos hverandre, mens relasjonene til nordmenn forblir som regel svake gjennom hele den formende ungdomstiden. I et integreringsperspektiv kan det være en god investering for fremtiden å bruke ressurser på å utvikle tilpassede møteplasser som kan bidra til at det etableres sterkere bånd mellom de unge enslige flyktningene og norske ungdommer. Det kan også tenkes at organisert kursing av fritidsledere, norske ungdommer og majoritetsbefolkningen forøvrig, om de enslige unge flyktningenes livssituasjon og behov for å bli sett og tatt med, kan bidra til en bedre integreringsprosess.

Kilder

Ager, A og Strang, A.(2008). '*Understanding Integration: A Conceptual Framework*' Journal of Refugee Studies Vol. 21, No. 2 . Published by Oxford University Press: <http://www.cpcnetwork.org/wp-content/uploads/2014/04/19.-Ager-Strang-Understanding-Integration-2008.pdf>

Aslaksen, L.H (2016.04.14) '*Egbo dropper asylmottak på Moland*' Aust Agder Blad: <http://www.austagderblad.no/egebo/asylmottak/flyktninger/egebo-dropper-asylmottak-pa-moland/s/5-6-48006>

Bazemore, G. og Erbe, C. (2003). '*Operationalizing the community variable in offender reintegration; Theory and practice for developing intervention social capital*'. Youth violence and Juvenile Justice: <http://yvj.sagepub.com/content/1/3/246.full.pdf+html>

Beirens H, Hughes N, Hek R, og Spicer N. (2007). '*Preventing Social Exclusion of Refugee and Asylum Seeking Children: Building New Networks*'. Social Policy and Society, 6, s. 219-229

Berry, J.W, Phinney J.S, Sam D.L og Vedder P. (2006). '*Immigrant Youth: Acculturation, Identity, and Adaptation*' Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. Mahwah, New Jersey

Bourdieu, P. (1986). '*The forms of capital*'. I J. Richardson (Ed.) Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. s. 241-258. New York, Greenwood,

Bourdieu, P og Wacquant, L.J.D. (1992) '*An Invitation to Reflexive Sociology*' The University Of Chicago: <http://www.public.iastate.edu/~carlos/607/readings/bourdieu2.pdf>

Bronfenbrenner bilde: <http://www.docfoc.com/uri-bronfenbrenner-zFJaZ>

Brochmann, G (1997) 'Grensar for kontroll, Norge og det europeiske innvandringsregimet' Fagbokforlaget

Brochmann, G (2015). '*Immigration and the Nordic Welfare State: a tense companionship*'. In Race, Ethnicity and Welfare States. An American Dilemma?. Edward Elgar Publishing. Part II. s 83 - 106

Brochmann, G (2015). 'Nation-building in the Scandinavian Welfare State: The Immigration Challenge'

Bronfenbrenner, U. (1973). '*Barn i to verdener USA og Sovjet*'. Gyldendal forlag

- Bufdir (2016) '*Enslige mindreårige asylsøkere*'. Besøkt 04.05.2016: https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Barn_pa_flukt/Enslige_mindrearige_asylsokere_EMA/
- Coleman, J.S. (1988). '*Social Capital in the Creation of Human Capital*, The American Journal of Sociology' Vol. 94: s.95-120 Publisert av The University of Chicago Press: <http://courseweb.lis.illinois.edu/~katewill/for-china/readings/coleman%201988%20social%20capital.pdf>
- Dalen, M. (2004) '*Intervju som forskningsmetode, en kvalitativ tilnærming*. Oslo, Universitetsforlaget
- Durkheim, E. (1974). '*Sociology and Philosophy*', Macmillan USA
- Dyck, N. (2002). '*Have you been to Hayward Field - Children's sport and the construction of community in suburban Canada*'. Realizing Community: Concepts, Social Relationships and Sentiments. s. 105–123. London and New York: Routledge.
- Eriksen, T.H. (1994). '*Kulturelle veikryss: essays om kreolisering*'. Universitetsforlaget, Oslo.
- Eriksen, T.H. (2007). '*Complexity in social and cultural integration: Some analytical dimensions*' i Ethnic and Racial Studies Vol. 30 No. 6: <http://folk.uio.no/geirthe/Complexity.pdf>
- Flyktinghjelpen (2015), 'Oversikt over viktige begreper': <http://www.flyktinghjelpen.no/?aid=9079310#.V00-LLzjVE4>
- FN (2016) '*Viktige begreper om flyktninger og asyl*'. Besøkt 12.05.2016 <http://www.fn.no/Tema/Flyktninger/Viktige-begreper-om-flyktninger-og-asyl>
- FN (2015) '*Flyktingregnskapet 2015*' Besøkt 02.02.2016: <http://www.fn.no/FN-informasjon/Rapporter/Flyktninger/Flyktingregnskapet-2015>
- Fuglerud, Ø og Eriksen, T.H (2007) '*Grenser for kultur? Perspektiver fra norsk minoritetsforskning*'. Pax Forlag A/S, Oslo
- Enjolras, B og Wollebæk, D. (2010). '*Frivillige organisasjoner, sosial utjevning og inkludering*'. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor: https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/id/167356/VR_2010_2_web.pdf
- Evenshaug, O og Hallen, D 2001 '*Barn - og ungdomspsykologi*'. Studentlitteratur AB
- Hanche-Dalseth M, Bergem R og Aarflot U. (2009). '*Bosetting av flyktninger i kommunene : en studie blant bosettingskommuner i Møre og Romsdal*' Arbeidsrapport; 238, Høgskulen i Volda: http://idtjeneste.nb.no/URN:NBN:no-bibsys_brage_12414
- Gilliam, L, Olwig, K.F og Valentin, K (2005) '*Lokale liv fjerne forbindelser - studier af børn, unge og migration*. Hans Reizels Forlag

Granovetter, M.(1973) '*The Strength of Weak Ties*' American Journal of Sociology, Volume 78, Issue 6: https://sociology.stanford.edu/sites/default/files/publications/the_strength_of_weak_ties_and_exch_w-gans.pdf

Imdi rapport (2016), '*Integrering i Skandinavia*': <http://www.imdi.no/om-imdi/rapporter/2016/integrering-i-skandinavia/>

Imdi (2016), '*Integreringen i Risør kommune*'. Besøkt 02.02.2016: <http://www.imdi.no/tall-og-statistikk/steder/K0901>

Imdi (2015), '*Vedtak og planlegging*'. Besøkt 04.05.2016: <http://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/kommunens-arbeid/>

Imdi (2015) '*Bosetting av enslige mindrearige flyktninger*' Besøkt 04.05.2016: <http://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/slik-bosettes-flyktninger/enslige-mindrearige-flyktninger/>

Imdi (2016) '*Bosetting av enslige mindrearige*'. Besøkt 02.03.2016: <http://www.imdi.no/nn-NO/Bosetting/Enslige-mindrearige/>

Jonas Gahrd Støre (2015, 11.06) '*Vår viktigste kapital*' Dagens Næringsliv. Hentet fra: <http://www.dn.no/meninger/2015/11/06/2145/Med-egne-ord/vr-viktigste-kapital>

Kavli, H.C. (2007). '*En felles fritid? Livet etter skolen blant barn og unge i Oslo*'. Fafo-rapport 2007:22: http://www.fafo.no/~fafo/media/com_netsukii/20022.pdf

Kristofersen, O. (1992). '*Unge flyktninger i Norge, 50 års erfaring*'. Kommuneforlaget AS, Oslo

Kaurstad G, Hoemsnes H, Ulvund I, Bachmann K.E. (2014) '*Deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter blant barn og unge i Kristiansund: levekårsprosjektet i Kristiansund*'. Arbeidsrapport. Møreforskning Molde

Lin, N. (1999). '*Building a Network Theory of Social Capital*', Department of Sociology. Duke University: <http://www.bebr.ufl.edu/sites/default/files/Building%20a%20Network%20Theory%20of%20Social%20Capital.pdf>

Lithman, Y og Andersson, M. (2005). '*Introduction, In Youth, Otherness and the Plural City. Modes of Belonging and Social Life*'. Daidalos. s 9 - 26

Lov om barneverntjenester, (1992) Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Lund M, og Friberg J.H. (2005) '*En mann - en stemme? Fagbevegelsens strategier for inkludering av etniske minoriteter i en europeisk sammenheng*'. Fafo-rapport 495: http://www.fafo.no/~fafo/media/com_netsukii/495.pdf

Morrow, V. (1999). '*Conceptualising social capital in relation to the well-being of children and young people: a critical review*'. The Sociological Review, 47, 4, 744- 765.

- Pietha J, Grabherra M, Jimmya G, Martinc B. 2015. *'Moving toward integration - Physical activity as means of social integration: the example of the development and evaluation of a school based intervention in Switzerland'*: http://www.baspo.admin.ch/internet/baspo/de/home/themen/foerderung/breitensport/integration/downloads_bestellungen.parsys.47462.downloadList.65221.DownloadFile.tmp/movingtowardintegrationarticle.pdf
- Prieur, A. (2004). *'Balansekunstner. Betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge'*. Oslo, Pax forlag A/S
- Postholm, M.B. (2005). *'Observasjon som redskap i kvalitativ forskning på praksis'*. Norsk Pedagogisk Tidsskrift. Norwegian Educational Research Journal, 89(2), 146-158.
- Putnam, Robert D. (2000). *'Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community'*. New York: Simon & Schuster.
- Putnam, R D., Leonardi R og Nanetti R. (1993). *'Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy'*. Princeton: Princeton University Press
- Putnam, R.D. (2004). *'Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society'*. Oxford University Press
- Putnam, R.D, Feldstein L og Cohen D. (2003). *'Better Together: Restoring the American Community'*. New York: Simon and Schuster
- Putnam, R. D. (2007). *'E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century The 2006 Johan Skytte Prize Lecture'*. Scandinavian Political Studies, 30: 137–174.
- Risør kommune (2014) *'Bosetting av enslige mindreårige flyktninger'*. Besøkt 09.11.2015: <http://www.risor.kommune.no/bosetting-av-enslige-mindrearige-flyktninger.aspx>
- Risør kommune (2015) *'Imdi møte med Risør kommune 13.10.15'* Besøkt 09.11.2015 <http://www.risor.kommune.no/Handlers/fh.ashx?MIId=9&FIId=2444>
- Risør kommune (2014) *'Bosetting av flyktninger 2015'* Besøkt 02.02.2016: <http://www.risor.kommune.no/Handlers/fh.ashx?MIId=8&FIId=2399>
- Risør kommune (2014), *'Innvandring og integrering'*. Besøkt 02.02.2016: <http://www.risor.kommune.no/artikkel.aspx?AId=441&tid=7&mid1=5>
- Risør kommune (2014) *'Introduksjonsprogram for nyankommende flyktninger'*. Besøkt 02.02.2016: <http://www.risor.kommune.no/tjenester-a-a/innvandring-og-integrering/integrering/introduksjonsprogram-for-innvandrerer/>

Risør kommune (2015), '*Referat fra bystyre, bosetting av flyktninger 2016*': <http://159.171.0.170/einnsyn-RIS/DmbHandling/ShowDmbHandlingDocument?dmbId=9220&caseType=CasesFremlegg&registryEntryId=175264>

Risør kommune (2013) '*Asylmottak i Risør*'. Besøkt 12.12.2015: <http://www.risor.kommune.no/aktuelt/asylmottak-i-risor.aspx>

Rugkåsa, M. (2013). '*Likhetens dilemma - om sivilisering og integrasjon i den velferdsambisiøse norske stat*' Gyldendal Akademisk

Ryvind, S (2013.11.07) '*Asylmottaket kommer tross kommunal nei*' Agderposten: http://www.austagderblad.no/lokale-nyheter/asylmottaket-kommer-tross-kommunalt-nei/s/1-39-6967379?ns_campaign=article&ns_mchannel=recommend_button&ns_source=facebook&ns_linkname=facebook&ns_fee=0

Schaefer-McDaniel, N.J. (2004). "*Conceptualizing Social Capital among Young People: Toward a New Theory.*" Children, Youth and Environments 14(1) s.140-150: http://www.colorado.edu/journals/cye/14_1/articles/article6full.htm

Sharma, R. (2007) '*Social Capital An Introduction*'. The Icfai University Press

Skjetne, (2016) '*Utenforskap - et nasjonalt problem som må løses lokalt*' Kommunesektorens Organisasjon: <http://www.ks.no/contentassets/239b1255629e4d00a7475ffa6d5e8dc9/grunnlagsdokument.-utenforskap-28012016.pdf?id=42874>

Stavelin, I (2016.05.07) '*Det koker over i byen vår*' Agderposten <https://atx-ap-admin-prod-vip.sth.basefarm.net/preview/www/2.644/2.944/1.1528260>

Stavelin, I(2016.07.05) '*Risør fikk et mottak de sa nei til*' Agderposten :<http://www.agderposten.no/magasin/risor-fikk-et-mottak-de-sa-nei-til-1.1528251>

Stortingsmelding 30. 2015-2016 - fra mottak til arbeidsliv - en effektiv integrering: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-30-20152016/id2499847/?ch=1&q=>

Strandbu, Å. (2002). '*Idrettens betydning som flerkulturell integrasjonsarena*'. I Seippel, Ørnulf: Idrettens bevegelser. Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn. s. 123-153. Oslo: Novus forlag.

Strandbu, Å. (2006). '*Idrett, kjønn, kropp og kultur : minoritetsjenters møte med norsk idrett*'. Norsk institutt for forskning om oppvekst velferd og aldring, Oslo

Thagaard, T. (2009). '*Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode*'. Bergen, Fagbokforla.

UDI (2016), '*Asylvedtak etter statsborgerskap*'. Besøkt 27.05.2016: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylvedtak-etter-statsborgerskap-og-utfall-for-enslige-mindrearige-asylsokere-2016/>

UDI (2015): Brev fra UDI av 31.8.2015 til Justis- og beredskapsdepartementet med svar på departementets bestilling av 14.7.2015 om enslige mindreårige asylsøkere

Valtonen, K. (2004). '*From the Margin to the Mainstream: Conceptualizing Refugee Settlement*'. *Processes Journal of Refugee Studies* 17 (1) s. 70-96:<http://jrs.oxfordjournals.org/content/17/1/70.full.pdf+html>

Walstad, S (2004.24.09) '*Er best i klassen med flyktninger*' Aust Agder blad: <http://www.austagderblad.no/lokale-nyheter/er-best-i-klassen-med-flyktninger/s/1-39-1263604>

Wollebæk, D Sætrang, S og Flademoe, A. (2015). '*Betingelser for Frivillig innsats - motivasjon og kontekst*'. Senter for forskning på fivilsamfunnet og frivillig sektor, Oslo: <http://www.sivilsamfunn.no/Ressurser/Publikasjoner/Rapporter/2015/2015-1>

Williams, L. (2006). Social networks of refugees in the United Kingdom: Tradition, tactics and new community spaces. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 32:5, 865-879: <http://www.academia.edu/9366266>

Woolcock, M. (1999). Managing risk, shocks, and opportunity in developing economies: the role of social capital. *Development Research Group, The World Bank, unpublished paper, 1(05)*, 01.

Woolcock, M. (2001). The place of social capital in understanding social and economic outcomes. *Canadian journal of policy research*, 2(1), 11-17.Chicago: <http://www.oecd.org/innovation/research/1824913.pdf>

Ødegård, G., Loga, J., Steen-Johnsen, K. og Ravneberg, B. (2014). '*Fellesskap og forskjellighet. Integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle lokalsamfunn*'. Oslo: Abstrakt Forlag AS

